

శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు

ప్రభుత్వమువారి నియామకముచేతనే యగుగాక
శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి బ్రిటీషుఇండియాలో శాసనసభల
యందు సభ్యత్వమువహించిన స్త్రీలలో ప్రథమురాలు.
జ్ఞానార్జనమున ఆమె ఎల్లప్పుడును విద్యార్థినియే. స్త్రీగా
ఆమె వినయసుందరి. స్త్రీసముద్ధరణవిషయమున ఆమె
కటారికత్తియ. ఉన్నదీక్షకు ఆత్మవిశ్వాసము సైదోడు.
భావము స్వాతంత్ర్యపుముద్ద. కార్యశౌర్యమునకు కొదువ
అనునదిలేదు. శ్రమపడుటలో పొదువునెఱుగదు. విద్య,
ఆరోగ్యము, పరిశ్రమలు, కార్మికసమస్యలు మొదలగు విష
యములందు శాసనసభ ఆమెజ్ఞానమును వెల్లడించినది. అమె
తననిరంతరాందోళనముమూలమున శాసనసభవారిదృష్టి
ఎన్నిదురాచారములవైపు త్రిప్పినది. దేవదాసిచట్టము;
పడుపువృత్తినిర్మూలనచట్టము; పాఠశాలయందును కళా
శాలయందును విద్యార్థులకు వైద్యపరీక్ష, ఆరోగ్యశాఖాధి
కారిణీనియామకము-ఇవి ఆమె శాసనసభామూలమున
మద్రాసురాజధానికి ప్రసాదించిన దివ్యఫలములలో ముఖ్య
మైనవి. తనకార్యశౌర్యప్రదర్శనమునకు చక్కని అవకాశ
మిచ్చుచున్నను ఆమె శాసనసభయందు వ్యామోహము
నుంలేదు. ఆమె మద్రాసుశాసనసభకు ఉపాధ్యక్షపదవికి
ఎన్నుకొనబడుట సమగ్రభారతమహిళాలోకమునకు అపూ
ర్వగౌరవమే. ఆ అపూర్వగౌరవమును వదలుటచే ఆమె దివ్య
త్వమ నార్జించినది. మహాత్మాగాంధిని కొద్దిరోజులకు పట్టు
కొంటరనగా ఢిల్లీఅసంబ్లీ ప్రెసిడెంటు శ్రీ వి.జె. పటేలు తన
పదవిరాజీనామా నిచ్చినాడు. మహాత్మాగాంధిని పట్టుకొని
రనగామదరాసు కౌన్సిలు డిప్యూటీప్రెసిడెంటు శ్రీ ముత్తు
లక్ష్మిరెడ్డి తనపదవికి రాజీనామానిచ్చినది. నూటఇరువది
మంది సభ్యులుగల కౌన్సిలులో ఒక్కగానొక్క స్త్రీ.
ఏసభ్యుడును చేయజాలనంత పని నిర్వహించినది. శాసన
సభలో ఎంతటి నిశ్చితబుద్ధినిచూపినదో శాసనసభనువిడిచి
వచ్చుటలో కూడ అంతకంటె ఎక్కువ నిశ్చితబుద్ధిచూపినది.
ఇట్టి శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి ఆంధ్రులయింటి కోడలు.

స్మృతికారులు : విడాకులు*

అత్రి ఒకస్మృతికారుడు. ఆతడు స్త్రీదోషమును అంతగ పాటింపరాదనువాడు. ఏకారణముచేతగాని, ఏపరిస్థితులలోగాని స్త్రీకి విడాకునిచ్చుటకుగాని, ఆమెను విసర్జించుటకుగాని ఆతడు అంగీకరింపడు. మగనియింట క్రొత్తపరిసరములయందు కలిగిన ఉద్రిక్తభావములచే పరవశురాలై గాని, కేవలము సుఖవినోదమును కోరిగాని ఆమె ఇల్లువడలి లేచిపోయినను; ఆమె అపదూరుకు గురిచేయబడినను; శక్తిసంపన్నులగు విలాసకాంక్షవాగురులకు ఆమె బలియైనను; బలవంతముగా ఆమెమానము చెఱుపబడినను; దొంగలచే చెఱగొనబడి చెఱుపబడినను స్త్రీని విసర్జింపరాదని అత్రిమహాముని చెప్పుచున్నాడు. జారత్వము—బుద్ధిపూర్వకమైనదికాని, బలవంతమైనదికాని—ఇతర తావులయందు విడాకు ఇచ్చుటకు ప్రబలకారణమై యున్నది. అది ఇచ్చుట ఒకపరిగణనీయాంశముగనైనలేదు. మీఁదుమిక్కిలి అత్రి స్త్రీలు ఏకారణముచేతగాని విసర్జింపబడరాదని నిరూపించుచున్నాడు. అత్రి మొక్కవోని స్త్రీజనపక్షపాతి. ధర్మచ్యుతలైన స్త్రీల నాదరించి సంస్కరింపవలసిన బాధ్యత పురుషులపై నిలిచియున్నదని ఆతని మతము. సంస్కారము, ఉద్ధరణమును దౌర్జన్యముపొంతపోవని విద్యాప్రబోధముచే కలిగింపవలయుననియు, అది తొలగింప నుద్దేశించిన దోషముకంటె విడాకు దుష్టమైనదనియు అత్రి అభిప్రాయము.

మఱియొకస్మృతికారుడగు బోధాయనుడు ఈవిడాకులను గూర్చి ఏమని చెప్పెనో చూతము. 'సంతానవతికానిస్త్రీకి పెండ్లియైన పదిసంవత్సరములకు విడాకు ఈయవలయును. ఎప్పుడును ఆడుపిల్లలనే కనుభార్యకు పెండ్లియైన పండ్రెండుసంవత్సరములకు విడాకు ఈయ

* ఈవ్యాసమున కాధారము: శ్రీయుత ఆర్. నాగరాజశర్మగారి 'The International Journal of Ethics' అను పత్రికలో 'The Institution of Marriage ; Divorce Law in India' అను వ్యాసము.

వలయును. ఎవతెబిడ్డలు పుట్టినవెంటనే చనిపోవుచుందురో అట్టి పెండ్లాముకు పెండ్లియైన పదునైదువత్సరములకు విడాకు ఈయవలయును. దుర్భాషిణియగు భార్యకు వెంటనే విడాకు ఈయవలయును. వివాహము పురుషసంతానమునుత్పాదించి పితృఋణ విమోచనొనర్చుటకను పవిత్రమైన ఉద్దేశము బోధాయనునకు బాగుగ గలదు. పదినంవత్సరములనగా దీర్ఘకాలమే. బోధాయనుని మతమున గొడ్రాలితనము విడాకునిచ్చుట కొకకారణము. పున్నామనరకము నుండి పితృదేవతల నుద్ధరించుటకు పుత్రుడు అవసరమగుట హిందూమతధర్మములలోనొకటి. నిరంతరము స్త్రీశిశువులనుగను భార్యను, ప్రసవించిన వెంటనే బిడ్డలను గోల్పోవు భార్యను విసర్జింపమనుట నేటివారికి కొంత వింతగనే యుండవచ్చును. కాని బోధాయనుని కాలమున పుత్రసంతానము యొక్క ఆవశ్యకత అట్టిదిగానుండెను.

ఇక యమమహర్షి తనబృహద్యమస్మృతియందు ఈవిషయమై ఏమని నిర్వచించెనో పరిశీలింతము. ఇతడు కూడ స్త్రీదోషవిషయమై ఉదారాశయములనే వెల్లడించెను. కాని ఇతడు అత్రివలె స్త్రీని ఏకారణముచేతగాని, ఏపరిస్థితులయందుగాని విసర్జింరాదను వాడు కాడు. జారిణియైనంతమాత్రమున భార్య విసర్జింపదగినదికాదు. జారత్వముచే ఆమెగర్భిణి యైనచో అప్పు డామెకు విడాకు ఇచ్చుటకు యమమహర్షి అంగీకరించును. ఇట్టి అతిశయ విషయ మప్పుడే విడాకుబాణము వాడవలయునని అతని తలంపు.

గౌతముడు తనధర్మసూత్రములలో పదునెనిమిదవఖండమున స్త్రీ ఏయేసమయము లయందు తన భర్తకు విడాకునీయవచ్చుచో సూచించియున్నాడు. భర్త హఠాత్తుగ పరదేశ గతుడై అతని జాడజవాబులు తెలియరాకున్నను; అతిబాల్యమునందును, అకాలమునను భర్త చనిపోయినను; సన్యాసియగుటకు భర్త ఇల్లువిడచి వెళ్లిపోయినను; అతడు పుంస్త్వహీనుడైనను; తప్పుత్రాగుటచేతగాని, దొంగతనముచేయుటచేతగాని, వ్యభిచారిణులగు స్త్రీలతో పొత్తుగలిగి యుండుటచేతగాని భర్త బందుజాలముయొక్కయు, ప్రజాసంఘము యొక్కయు మన్ననగోలుపోయినను భార్యఅతనిని విడనాడి మరల వివాహము చేసికొన వచ్చును. బోధాయనుడు, యముడు భర్త భార్యకు ఏయేవిషయములందు విడాకు నీయ వచ్చునో చెప్పిరి. గౌతముడు భార్య భర్తకు ఏయేవిషయములందు విడాకునీయవచ్చునో చెప్పినాడు.

మనువు ఉభయపక్షములను చెప్పినాడు. బోధాయనుడుసూచించినవత్సరము లందును మనువు చెప్పిన వత్సరములందును కొన్ని స్వల్పవిభేదములు గాన్పించుచున్నవి. తన భార్య ఋతుమతియైన ఎనిమిదివత్సరముల పర్యంతము గొడ్రాలుగనుండుచో నామెకు విడాకు ఈయవలయును. ప్రసవించినవెంటనే బిడ్డలను గోల్పోవు భార్యను పెండ్లియైన పిమ్మట పదియవవత్సరమునను, ఎల్లప్పుడు స్త్రీశిశువులనే ప్రసవించు భార్యను పెండ్లియైన పదపడి పదునొకండవవత్సరమునను విడనాడవలయును. దుర్భాషిణియగు భార్యను వెంటనే విడనాడ

వలయును. సారాయి, నల్లమందు మొదలగు మత్తుపదార్థములకు అలవాటుపడినను; కేవల సుఖవినోదముకొఱకు బుద్ధిపూర్వకముగ జారిణియైనను; మగనికి హానికలిగించునవియు, అనిష్టమైనవియు నగు కార్యములను నెడతెగక చేయుచున్నను; కుష్టు మొదలగు దుష్ట రోగములచే శీసికొనుచున్నను; గృహమందలి సేవకులు మొదలగు ఇతరవ్యక్తులను విసిరి కొట్టుచున్నను; చెఘటయూడ్చిమగడుఅర్జించుధనమును దుర్వ్యయము చేయుచున్నను అట్టి భార్యను ఎట్టిసంకోచమును లేక వెనువెంటనే విడనాడవలయును. ఇక భార్య ఏయేసమయము లందు విడాకునిచ్చుటకు మనువు సమ్మతించెనో కనుగొందము. మగడుఆధ్యాత్మికవిద్యాసము పార్జనమునకు విదేశగతుడైనచో భార్య అతని రాకకై ఎనిమిదివత్సరములు నిరీక్షింప వలయును. ఇతర విద్యలు నేర్చుకొనుటకుగాని, ప్రఖ్యాతినార్జించుటకుగాని, పేరుసంపాదిం చుటకుగాని దేశాంతరములకు వెడలిన పెనిమిటికొఱకు భార్య ఆఱువత్సరములు వేచియుండ వలయును. ప్రణయభిక్షార్థియై విదేశములకేగిన భర్తకొఱకు భార్య మూడుసంవత్సరములు మాత్రమే వేచియుండవలయును. స్మృతికారుడిట్లు స్పష్టముగా చెప్పుచుండ వ్యాఖ్యాత భార్య ఇట్లు వేచియుండి నియమితకాలము జరిగిన పిమ్మట ఆభర్తను వెదుకుకొనుచు పోయి అతనిని గనుగొని అతనియొద్ద ఉండవలసినదిగా వ్రాయుచున్నాడు. ఇదియెంతటి పాక్షికబుద్ధితో వ్రాసిన వ్రాతయో సులభముగనే నిర్ణయింపవచ్చును. ఈ వ్యాఖ్యాత వ్రాతలకేమి కాని పై స్మృతికారులు విడాకులను గూర్చి వ్రాసిన వ్రాతలవలన ఏర్పడిన నైతికధర్మములనుగూర్చి ఆలోచింపవలసియుండును.

పద్మిని

వడ్లమూడి అప్పారావుగారు

కవి

నాడు త్వదీయదృక్పథమునన్ పడుశాత్రవభీతి వెంటనే
వేడివిషాదవేదనలపీల్చెడు నీనయనాశ్రుమాలికన్
కూడినదేమొ; నీవపుడుకూర్చిన నీచితిరేగిమండగా
వ్రాాసుకెడందతోవలచిపోరినశత్రువుదూరకుండెనా?

పద్మిని

ఏనొకరాజపుత్రిననియేడ్చిన నారొదనన్నగిల్లి దుః
ఖానలమందులేనపుడు కాష్టములారి మృషావథమ్మొ
పూనినశత్రురాజువలపుల్ ఫలమందునొయేమొ; కాని నా
మేనదహించిరాలుమసిపెంటలె మీకయిదాచె నానుడిన్.

కవి

నీగళమందురేగిన వినిర్మలవాక్సుధత్రాగుసట్టియా
స్త్రీగణమెల్ల యూరకకృశించు నెడారులలోనిసోనలై

మూగతనమ్ము నొందికను మోడ్చిరె? కారుమొయిళ్ల మాటలో
దాగిన తారకావళి విధమ్మున దృష్టులు లేనియంధులై?

పద్మిని

మాపరరాజభీతికి తమస్సులపాఁనులరాకనై ఖరిన్
పాపము వారలేడ్చిరెడబాయని దుఃఖనిశీతమస్వినీ
స్నాపితమైన నేత్రజలసాగరమందలి కారుచిచ్చుతో
నేపడిపోవు కాష్టమున నిప్పుతగిల్చియు వారుచావరే!

కవి

నీమృదుకంఠమందు మును నిర్ఝరశౌర్యమరీచిమాలికా
శ్రీమణిభూషలెన్నికయి సేసితివో; త్వరమైన మృత్యువం
దేమరి వానినెల్ల విరమింపని మంటలకాల్చి వేసితో?
భూమిని నిల్వఁగా విడిచిపోయితివో? సెలవిమ్ము పద్మినీ!

పద్మిని

మణులవికాసహాసము, తమస్సులపీడనుమస్సుఛాయలో
కనుఁగొనరాని తారలవికాసముఁబోట, మదీయకంఠమం
దనవరతమ్ము దాల్పనుగదా! భువిలోనుదయించినంగనా
మణులతనూవిపంచికలు పాడుటకై త్యజియింతునప్పుడే.

కవి

అదరనివహ్ని దుందుడుకు టభ్రములన్ కయిసేయుమంటలో
బెదరని నీమనమ్ము, నడివేసవి కెంకునదీజలమ్ములై
పదపడిపోవుచుండ మెయివాల్పు నెఱుంగని దుఃఖవీచికా
హ్రదములు పొమ్మసిల్ల, నిలయందు త్యజించుట కెట్టులోర్చితో?

పద్మిని

నడలు నిశీథనిద్దురలసౌఖ్యము స్వప్నము కారుచిచ్చులో
పడిమృతినొందురీతి, నెడబాయని గౌరవహీనవృత్తిచే
నడరి నశించు నామనసుకందని దుఃఖపుటూర్పువీచికల్
విడిచితి భూమిపై కుములు వెల్గుతమమ్ముల మధ్య నుండగాన్.

కవి

చనియు నడలని తావకచరితమందు
జీవితామలనవ్యసౌశీల్యదృష్టి
నెడతెగక రాల్చి, కవిలోకమెందుకిట్లు
ముగ్ధబాష్పంపు రొదలలో మ్రోగునిపుడు.

అభిప్రాయభేదము

శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు

ప్రేమ అనువస్తువొక్కటే మానవజీవితాన్ని ఉపభోగ్యంగావుంచుతూంది. స్త్రీ ఆనందనివృత్తికి తరుగని గని. ఆమె హృదయము ప్రేమామృతమునకు భక్తిసంపదకు కొటారము. క్రైస్తవసిద్ధాంతం ప్రకారం భగవానుడు సమస్తసృష్టిని ఆరురోజుల్లో నిర్మించేడు. అతని అవధికిచాలిన కడపటి నాటిసృష్టియే రమణీమణి.

ఆమెనుగురించి, ఆమె స్వాతంత్ర్యస్వత్వములనుగురించి పాశ్చాత్యులు నేడు చేయు కల్లోలమునకు పారములేదు. వారిలో ప్రాచీనులగు వేత్తలు ఆమెను నిందించినట్లు భారతీయులెన్నడును స్త్రీని తూలనాడలేదు. ఆమెనుగురించి మంచిమాటచెప్పినవారు చాల కొలది. వారి అభిప్రాయములో స్త్రీ అనునది కృతఘ్నతకు, దుర్మార్గమునకు, దగాకోరుతనమునకు పెట్టినదిపేరు—కామినీభూతము—ఇంతటి జుగుప్సకు కారణమేమో మృగ్యము. వారిలోకూడ పూర్వము లుక్రీషియా, కార్నీలియా మొదలగు మేలుబంతులు లేకపోలేదు.

సోలొమనుపుస్తెకట్టి పెండ్లాడినభార్యలు యేడువందలట. అతడేమన్నాడు? "చావుకన్నను స్త్రీ సహింపరానిది."

టెర్టలియన్ చెప్పినది:—"కామినీ! నీవు నరకద్వారమవు- పాపమునకు కారణమవు."

ప్లాటస్ అను విజ్ఞానియొక్కవిసురు:- "పెళ్లినిమిత్తమె స్త్రీలలో యెంపుడవసరం లేదు. ముళ్లన్నీ ఒక్కలాగే గుచ్చుకుంటాయి."

ఏస్కిలస రోదనము:— "వేదాంత తిరస్కృతమగు స్త్రీజాతికి నాయింటతావుండరాదని భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను."

సోక్రటీసు మహాశయులు సెలవిచ్చినది:—"పురుషవిరోధముకన్నను స్త్రీప్రేమయే యెక్కువ అపాయకరము. ఎరనుతగులుకొనుటచేపకెట్టిదో, పెండ్లితగులాటముకూడ నట్టిదే." సోక్రటీసు పెండ్లాడేడో, లేదో!

ఆంటిస్థెనీసు స్త్రీదూషణచక్రవర్తి:— "ఆడదాన్ని ఒక్కవిషయంలో మాత్రం నమ్ముతాను, చచ్చినతర్వాత తిరిగి బ్రదికి రాదని."

మిచెలెట్ ఆమెను "The Sunday of Man" అన్నాడు. స్త్రీబానిసత్వధోరణి అంతాఒక్కలక్కపిడతలో యిమిడ్చేడతను.

ఇక్కడవరకు చదివిన సోదరీమణులను కొంతసేద దీర్చుకొనుటకు అయిదునిమిషము లాగవలెనని కోరుచున్నాను.

* * *

ఇక పటము రెండవప్రక్క—

షిల్లరు సమర్పించిన ప్రేమాంజలి. "ప్రాపంచికమరుభూములందు స్వర్గసౌఖ్యప్రసవములను పుష్పింపజేయుటకై రమణులు సృష్టింపబడిరి—వారిదేగాక భాగ్యము!"

బాల్జక్ నిరూపణము:— "దేవతలకు మానవులకు నడిమిరకముగా స్త్రీజాతినిర్మింపబడినది. సత్యధర్మముల కామె నిత్యదాసి"

లా మర్టయిన్ అనుభూతి:—"ప్రపంచమునందలిమహాదర్థముల కన్నిటికి ప్రారంభబీజము మహిళయే."

"చిత్రణకౌశల మెక్కుడుగాచూపుట

కనువగునట్లు, దేవుడు పురుషునికన్న స్త్రీని సున్నితమొనర్చె"నని అల్ ఫ్రెడ్ డీమస్సెట్ అభిప్రాయము.

విక్టరుహ్యూగో జగమెరిగిన బ్రాహ్మణుడు. అతనియోగ్యతాపత్రము:— "స్త్రీ స్ఖాలిత్యమెరుగని యొక మరుద్విగ్రహము."

ఈ అభిప్రాయభేదములకు వర్ణ్యమాన వస్తువెన్నడును కారణముకాదు. ఆయా భావధోరణుల సమయములట్టివి.

స్త్రీదూషణపూర్వకంగా పురుషమన శ్చాంచల్యము బాపుటకై పూర్వపుభారత తత్త్వజ్ఞులు ప్రయత్నించిరేకాని, స్త్రీజాతి నెన్నడును తక్కువపర్చే ఉద్దేశంతో కాదు. "నారీ స్తనభరనాభీదేశం దృష్ట్వామాగా మోహావేశం" అని వేదాంతంపాడిన శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులు అమరుకంలో స్త్రీ యొక్క కోమలహృదయధర్మాన్ని మరుగు పర్చలేదు. "మాత్రదేవోభవ"యను పూత వాక్యము భారతదేశమున సృష్టితోనేయుద్భ వించింది. "కలకంఠకంఠికన్నీ రొలికిన సిరి యింటనుండ నొల్ల"దను లోకోక్తవచనము, హైందవుల Chivalry విషయమై కోటి నవలలపెట్టు. జీవననౌక కామెయేకర్ణధారిణి. పాతివ్రత్యము ఈదేశమున నేలగిల్లినదొరకు సమృద్ధసస్యము. కావుననే అట్టి అభిప్రాయ భేదము లీదేశమున పొడసూపలేదు.

ఎవ్వరేమన్నను స్త్రీయెన్నటికిని ఆది శక్తియే. అస్మద్దేశకానుమతిని వారి అభినం దనముతో ఈవ్యాసము ముగింతును.

"ముద్దుమొగమున పెదవిపై దిద్దినట్లు
చిర్నగవు నవ్వు; మదిచాలు; సృష్టియెల్ల
వంగి, నీపదయుగళికి వ్రాలిమొక్క!"

ఓయిమిత్రమ!

కొమర్రాజు వినాయకరావుగారు

ఓయిమిత్రమ! నాతోడ హాయిమీర
సరససంభాషణమ్మావు సలుపవేని—
ఏను భవదీయమానమ్ముతోనె నించి
కొందును మదీయహృత్పాత్ర కొరతదీర.
ఏను గాఢమానమ్మునేబూని సతము
విసుగులేకయు,తలవంచి వినయవృత్తి
వేచియుందు, ప్రశాంతముతో, చెలంగు
రెప్పవాల్పనిచుక్కలరేయివలెనె.
రాకయుండునె యేనాడొ రాక యున్నె ?
ఆ—మహోయుషఃకాలోదయమ్ము! అంత
పర్వియుండెడి చీకట్లు పారిపోవె ?
అంత మిత్రమ! నీదుగళాంతికంపు
టాకసమ్మును జీల్చి యేయడ్డులేక
నీమధురవాక్సుధారసహేమధార
భూతలంబున ప్రవహింపబోకయున్నె ?
ఈవనమ్మున నాతోన నెపుడు మనెడు
పక్షిగూండులలోనుండి పవనుఁగూడి
పరువులెత్తు తీయని తెల్గుపాటలందు
లలన! నీగానరవములే యాలకింతు ?
అంత మిత్రమ! నీదుగళాంతికంపు
రాగమాధురీలహరీతరంగసంఘ
బుద్బుదమ్ములు, యౌవనభూములందు
అలరు పొదరిండ్ల, నరవిచ్చుయలరుబోండ్ల
తడిపివైచును; అంతపూతలిరుబోండ్లు
వికచనేత్రలగుచు పసపెంపులీను
లలిత దివిజాంగనానృత్యములరమింత్రు.

ప్రకృతి

చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు

మాధవుడు విద్యాధికుడు, కాని లోకమెరుంగని అమాయకుడు. ప్రేమయననేమో అతడెరుంగడు. జ్యోతి మాధవున కొకఆటవస్తువు. ఆమె సౌందర్యమును గాంచి సంతోషింపవలసినవిధ మాతడెరుంగడు. ప్రణయసుధాకరునిపై అజ్ఞానజీమూతము లల్లుకొనియున్నవి.

గ్రంథమును వదలి ఆతడశోకవనమున కేగెను. కన్నులార ప్రకృతిని గాంచ దొడగెను.—కమ్మపుప్పొడి కనుల కడ్డుపడుటచే, వకుళవృక్షమని భ్రమసి, మధుపరాజు సంపెంగదరిజేరి సిగ్గుపడి, కలువకన్నెల వైపునకు మరలి వచ్చుచుండెను. అస్తమింపనున్న ప్రియుని అరమోడ్పుకనులతో జూచుచు, తుదిని తలవంచి కమలములు కన్నుమూసెను—మాధవుడు జాగరూకతతో పరిశీలించుచున్నాడు—చిరునవ్వుతో పైకెగబ్రాకుచున్న నెలబాలునిగాంచి, కలువకన్నె కన్నువిప్పికలకలనవ్వినది.—మాధవునిహృదయమునం దలజడి ప్రారంభమైనది. అత డొకజాజిపువ్వును కోసికొనదలచినాడు; ఒకే తొడిమ గలిగియున్న పువ్వులజంటపై చేయిపడినది.—సంశయించి చేయితీసినాడు.

అల్లుకొని, పెనవైచుకొని యున్న రెండు తీగెలాతనికంటబడినవి—చిరునగవు పెదవిపై చిందులాడినది. సమీపమున తోటకాపరి పెనవైచుకొనియున్న తీగెలను వేరుపరచి విడివిడిగ నాటుచున్నాడు—వేడినిట్టూర్పు వెడలినది. తలవంచి నవ్వుచున్న యొకపువ్వునుండి తేనెతుంపురులు మెలమెల్లగా క్రిందనున్న పండుటాకుపై బడుచున్నవి; అచట గుమికూడియున్న చీమలను గాంచినాడు; తృప్తిచెందినాడు. ఒకపెద్దమ్రాకున కెగబ్రాకుచున్న లేతతీగెను గాంచినాడు, ముచ్చటపడి ముద్దిడినాడు. ఆకులమరుగుననున్న చిగురుటాకులను, పువ్వులచాటుననున్న మొగ్గలను, పండ్లచాటుననున్న పిందెలనుగాంచి సంతోషించినాడు–తుదిని–దుఃఖించినాడు. రాలిపడుచున్న పండుటాకును, నవ్వుచున్న చిగురుటాకును గాంచినాడు. తనలో తాను నవ్వుకొన్నాడు.

జ్యోతి మాధవున కిపుడు జీవప్రాణము. అతనిహృదయము ప్రేమమకరందముతో నిండిపోయినది ; కష్టసుఖములతో కలసిపోయినది.—తుచ్ఛులగు మానవులు తమకు తెలిసినవిషయముల నొరుల కెరిగింపరు. ప్రకృతిమాత తన్నునమ్మినవాని కెల్లవిధములతోడ్పడును. పుస్తకముకన్న ప్రకృతియే జ్ఞానాభివృద్ధి నతిశయింపజేయును.

ప్రేయసీ!

తుమ్మలపల్లి వేంకటసీతారామారావుగారు

'ప్రేయసీ! ప్రేమరసభూయిష్టములైన దృక్పరంపరలను ఒకమారు ప్రసరింపచేయు' మని మెల్లిగాఅడిగేడు. నేను చుఱచుఱా అతనివంకజూచి 'వెళ్లు' మన్నాను. కాని అతడు కదలలేదు. నాదగ్గిఱకు వచ్చి నిలుచున్నాడు. మిక్కిలి ఆదరణతోను, అనునయ వాక్యాలతోను, కోమలమైన నాపాణిద్వయాన్ని పట్టుకున్నపుడు తీవ్రంగా అతనికేసి చూచి, కోపంతో 'వదలు' మన్నాను. అతడు నామాటలు సరకుచెయ్యలేదు. దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తూన్న అతని ముఖబింబాన్ని నాకర్ణములవద్దకు తీసికొనివచ్చేడు. 'సిగ్గు వేయడంలేదా?' అన్నాను. అతడు మాట్లాడలేదు. మృదులమై, అరుణరాగరంజితమైన అతని అధరోష్ఠము నాకపోలములను స్పృశించెను. వెంటనే నాశరీరమంతాకంపించిపోయినది. అపుడునేను 'ఇది సాహసంసుమా!' అన్నాను. అతడేమీఉద్వేగం పొందలేదు. అట్లాగే చలించకుండానిలుచున్నాడు. నవవికసితసుగంధసమ్మిళిత ప్రసూనాన్ని నాశిరోపరిభాగంలో అలంకరించేడు. నాగళసీమయందు ప్రకాశిస్తూన్న కుసుమావళిని పరిగ్రహించి వెళ్లిపోయినాడు. మనోవీథిలో ప్రవహిస్తూ ఉండే బాష్పవాహినులను అరికట్టి విషాదపూరితమైనహృదయాన్ని 'అతడు తిరిగి రాడేమి?' అని ప్రశ్నించేను.

—రవీంద్రుని 'తోటమాలి'నుండి.

ఊహాపథి

శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు

నే నిపు డీవిధాన పయనించెదనంతట ధారుణీహృదీ
మానసరహోవకుంఠనము మాటికిమాటి కెడల్చుచున్ ప్రశాం
తానిలముల్ మహాజ్ఞలయి స్వాగతగీతికలై ప్రబోధవి
జ్ఞానగళాంకవిస్ఫురితశంఖనినాదములై ధ్వనించెడున్.
మంజుల మీనికేతనసుకుమారవిలాసము! చంద్రికారజః
పుంజమునందడంగిన తమోనివహమ్ములు షట్పదీఘన
శింజితముల్ చెవిన్ చొర కృశించెడు శైశిరకాందిశీకు రే
ఖంజనిరెమెన్ తమాలములు క్రమ్మినతావుల దాగిపోవగన్.
నేనే ఈనిశనై మదీయరసనానిష్పన్నముల్ గానవీ
ణానాట్యమ్ములుగాగ ఈమృదులచంద్రజ్యోత్స్నలై మామక
ప్రాణాధారము లాశయద్యుతులె తారాకోరకాలైన వే
లానంతాంబుధులందు చేయనొ ప్రవాళద్వీపనిర్మాణముల్.
ఇది కవితాసతీవికసితేచ్ఛపరీమళమొల్కు వేళ! శా
రదనవకౌముదీతరుణరాసకళావలనమ్ము లాడు న
భ్యుదయపదమ్ము! విశ్వవిభు డామెలనూగగ రేగు నీపువుల్
హృదయముకగ్గెనా పలుకరింపుడు పాటలుపాడురాతిరిన్.

స్త్రీలు : క్షయరోగము

శ్రీమతి పరుచూరు భువనేశ్వరీ దేవిగారు

నారీసమాజముయొక్క ఆరోగ్యమును దర్శించునటువంటి ధీమంతుల ధ్యాన మధికముగా వారియందు క్షయరోగాతిశయమునకుగల కారణముల వైపున కాకర్షింపబడుచున్నది. అధునాతనమున వనితలలో పైన చెప్పిన దుర్గతి ఎందుకు వ్యాపించుచున్నది? ఏడెనిమిదివత్సరముల పర్యన్తము చికిత్సాప్రయత్నము చేయుటకు క్షయరోగమున్న అనేకకాంతల సందర్శనము చేత వారిలో క్షయాతిశయమునకుగల కారణములు లెస్సగ విచారించి ఇచట తెలుపుచున్నాను.

మహిళామండలిలో క్షయఅతిశయించుటకు కిది ప్రథమహేతువు : జన్మించినతదుపరి స్త్రీపురుషుల యొక్క భోజనాచరణధారణాదులందు అధిక భేదము ఉండుట. జననీజనకులు-ఇతరసంరక్షకులు ఈచెడ్డనడవడి ననుసరించుటచేతనే మగబిడ్డలయొక్క దేహము వికాసముగాను బలయుతముగాను ఉండుచున్నది. గోప్యరూపిణులైన రమణీమణులయొక్క శరీరములు క్రమేణాక్షీణించుచున్నవి. మాతాపితలు-ఇతరసంరక్షకులు బాలికలశరీరసంరక్షణాదులయందు ఉదాసీనత వహించుచున్నారు. బాలికల సంరక్షణవిషయమై సమాజము వ్యర్థ విచారణ చేయుచున్నది. "అర్థోహి కన్యాపరకీయ ఏవ"యను సూక్తినిస్మరించి 'ఈబాలిక మనసొత్తుగాదు. ఇతరులసొత్తు. కొద్దికాలమునకే మనగృహమునుండి ఇతరులగృహమునకు వెళ్లిపోవును. మనకీబాలికవలన ప్రయోజనమేమి? మనము దీనికి వివాహము చేయవలయును. వివాహసమయములో ధనవ్యయమగును' అని తలంచి మగపిల్లలతోపాటుగ ఆడపిల్లలను పోషించుటవలన లాభము లేదనియూహించి మగబిడ్డలకంటె హీనముగ ఆడబిడ్డలను పోషించుచుందురు. ధనముకొద్దీ విలువకొద్దీ సద్వస్తువులభించునను లోకోక్తిప్రకారము దీనికీపరిణామముకలుగుచున్నది. వనితలు పురుషులకంటె ప్రతివిషయమునందును వెనుకకునెట్టబడుచున్నారు. వారిశరీరవికాసము నానాటికి క్షీణించుచున్నది. ఈవిధముగ ఆరంభమునుండియు స్త్రీపురుషులపోషణలో భేదభావముండుటవలన వనితలలో క్షయరోగబీజములు సులభముగ నాటబడుచున్నవి. ఈదోషమును పారద్రోలుట అనుభారము దేశమాతలగు వనితలపైని, పితలగు పురుషులపైని మోపబడియున్నది. పురుషులు స్వీయ పుత్రులను పుత్రికలను సమానదృష్టితో దర్శించుచు, పోషణలో సమానత్వమును వహించియున్నట్లయితే కన్యావర్గమభివృద్ధిజెందును. అందుచే స్త్రీలు బలయుతలై రోగదేవతకు సులభముగ దాసురాండ్రుకారు.

నారీసమాజములో క్షయప్రబలుటకు ద్వితీయహేతువు మహాపిశాచస్వరూపమగు బాల్యవివాహము. బాల్యవివాహముల మూలమున బాలికలకు శరీరాభివృద్ధి, అంగసౌష్టవము కలుగుటకుపూర్వమే అవినష్టపడుచున్నవి. శరీరశాస్త్రజ్ఞుల కథనమేమన- కన్యకు మాసికధర్మము కలుగునప్పటినుంచి వత్సరత్రయమువరకు మాసికధర్మము నవలంబించుచు, మాసికధర్మముయొక్క శక్తిహీనతశుద్ధమగువరకు గర్భాశయాదులు అంగసౌష్టవము పూర్ణమగువరకు సరిగా ప్రతిమాసమునకు తదుపరి ఋతుమతియగుచు మరియు పూర్ణయువతీలక్షణము ప్రకటనములగువరకు వేచియుండి ఆనారికి అప్పుడు గర్భాదానసంస్కారముచేయుట ఉచితమని. అదియు కేవలము సంతానాపేక్షనిమిత్తమే యైయుండవలయును. కాని బాల్యవివాహదేవతయొక్క కారుణ్యముచే దీనికి పొత్తుగా వ్యత్యస్తమే జరుగుచున్నది. అజ్ఞానలగు బాలికలుగృహస్థధర్మములను గురుతించుటలేదు. యౌవనము ప్రాప్తించుటలేదు. మాసికధర్మము ప్రారంభమగుటలేదు. ఆటలు ఆడుకొను పాటలుపాడుకొనుస్థితిలో శారీరకమానసికవికాసముప్రారంభమగుసమయములో సంసారకారాగారమున బంధింపబడుచున్నారు. అందుచేత వనితలకు సర్వవిధముల ఔన్నత్యముకు చేటుమూడుచున్నది. దీనికి దుష్పరిణామము యిది : పదునొకండుపండ్రెండువత్సరములకే బాలికలు తల్లులగుచున్నారు. ఎప్పుడైతే వీరు మాతలఅంకములో ఆడుకొనవలసినసమయముననే అవివేకులగు పతుల అవివేకముచేత స్వీయామూల్యారోగ్యమును, దైవప్రదత్తమగు

స్త్రీత్వమును గోల్పోవుచున్నారో అప్పుడే మనకెట్టెదుట యిప్పట్టున కన్పట్టుచున్న భయంకరపరిణామము ప్రారంభమగుచున్నది. ఇప్పుడు దేశములోని యువతులు వృద్ధవనితలు సమానముగానున్నారు. మరియు ఘోరమగు కఠినమగు అసాధ్యమగుకాసము (దగ్గు), జూర్తి(జ్వరము), రక్తప్రదరము(ఒకస్త్రీరోగవిశేషము), సోమరక్తార్శ, గ్రహణి, క్షయ మొదలగు రోగములయొక్క చేతిలోచిక్కుకొనుచున్నారు. పూర్వోక్తరోగములు స్త్రీసంఘమున ప్రబలములుగానున్నవి. నాటి లోకభాగ్యవతి అక్కడక్కడ చెదరుపాటుగ వీటినుండి రక్షింపబడియుండుచున్నది. ఈరీతిగ అసాధ్యరోగములు స్త్రీసముదాయమును జీర్ణింపజేసి ప్రళయదృశ్యమును దర్శింపచేయుచున్నవి. దీనిలో అతిశయోక్తిలేదు. పూర్వోక్తరోగములెన్నియున్నవో అవన్నియు దేహమును జీర్ణించి క్షయాకారమును దాల్చుచున్నవి. ఏవ్యాధి దేహమునందు దీర్ఘకాలముండి శరీరధాతువులను (రస, రక్త, మాంస, మేద, అస్థి, వస, శుక్ర, ఆర్తవ) నాశనముచేయునో దానిపేరే క్షయ. శరీరావయవాభివృద్ధి కలుగుటలేదు. పాపము? అమాయికలైన బాలికలను కాలమనెడి కారాగారములో బంధించుచున్నారు. వారికి భర్తలగు మహాశయులు కామశాస్త్రమునుండి సర్వధా అజ్ఞానులగుచున్నారు. విషయభోగములలో నిమగ్నులగుటయే వారిజీవనసాఫల్యమని తలంచి సత్యానందమును పొందుచున్నామని మదినూహించి తమధర్మదారలైన కన్యలదేహములను నాశనముజేయుచున్నారు. అత్యంతసంయోగహేతువుచే ఎప్పుడైతే సోమరక్తార్శ, రక్తప్రదరప్రముఖరోగములు కలుగుచున్నవో అప్పుడు ఉభయధా శరీరమునకు ధాతుక్షీణతకలుగుచున్నది. అట్టి అవస్థలో సంతానముప్రాప్తించిన వాశిశుపోషణలో నధికపరిశ్రమ తీసికొనవలసివచ్చుచున్నది మరియు స్తన్యప్రదానమున శరీరపుష్టిగూడ తగ్గుచున్నది. ఇదిక్షయప్రారంభమునకు కారణమగుచున్నది. ఈ ప్రకారముగా ఎవరికి పలువిధములనుండి శరీరములకు క్షయాదిరోగములుకలుగుచున్నవో వారుయేవో అసాధ్యరోగములకువశులై దీర్ఘకాలము రోగగ్రస్తలై అనేకవిధములగు కష్టములనుభవించుచున్నారు. మరియు అకాలములోనే కాలమృత్యువునకు చల్దులై యిహలీలలను పరిసమాప్తిచేయుచున్నారు. దేశశుభచింతకులైనవారికి స్త్రీసమాజమును ఆరోగ్యవంతముగా నొనరించుట ప్రప్రథమకర్తవ్యము. బాల్యవివాహముయొక్క మూలమును ఛేదించి పూర్ణయౌవనసంప్రాప్తమగునంతవరకు కన్యలకు పరిణయవిషయమును తలపెట్టకుందురుగాక! శరీరమునకు అవయవములకు పూర్ణత్వము- దృఢత్వముసిద్ధించిన మీదటనే గర్భాదానసంస్కారము చేయుట కలుగుసంతానమునకును మాతలకును మంచిది. ఈవిధానమవలంబింతురేని స్త్రీలు సులభముగ క్షయాదిరోగములకు బలికారు.

స్త్రీలలో క్షయరోగోత్పత్తికి తృతీయకారణము పరదా. ఘోషాదురాచారముచే మహిళామండలియొక్క ఆరోగ్యము నాశనమగుచున్నది. రాక్షసాచారమగు ఘోషా లలనల యారోగ్యమున కెంత కీడును కలిగించుచున్నదో అంతకీడు మరేదియుకలిగించుటలేదు. పదిసంవత్సరముల వయస్సుగల కన్యల మొదలుకొని ఏబదిఅరువది సంవత్సరముల స్త్రీలవరకు సమానముగా ఘోషాక్రమణముచేత బంధింపబడుచున్నారు. నవయువతీస్నులకు ఘోషా మహాపాశమైయున్నది. శుద్ధవాయు, వ్యాయామ, భ్రమణ, సభా,సమితి, సార్వజనికోత్సవప్రవేశవిషయములయందు వీరు సర్వధా లోభముచేత వంచితులగుచున్నారు. ప్రతిసమయమున నగరములమధ్య దుర్వాసనావాపితములగు వీధులయందు పతితప్రాకారయుక్తములగు నికేతనములలోను, గడికలలోను, మరుగుగల దొడ్లలోను, ప్రఘాణములలోను, అర్ధగజముపొడువు అవకుంఠనమునుధరించి గ్రీవమునువంచుకొనిఆసీనురాలు కావలసివచ్చుచున్నది. ఇట్టిస్థితిలో వారిదేహమునకు హానికలుగకయెట్లుండును? శుద్ధవాయువులభించకపోవుటవలన రక్తవికృతియేర్పడుచున్నది. వ్యాయామరాహిత్యమువలన శరీరముయొక్క పుష్టితగ్గిపోవుచున్నది.

మెడను వంచుకొని కూర్చుండుటవలన రక్తనాళములు దుర్బలములగుచున్నవి. సదా అవకుంఠనమువలనే శ్వాస తీసికొనుచుండుటచేత లోనినుండి వెలువడివచ్చిన అశుద్ధవాయువును పీల్చవలసివచ్చుచున్నది. అందుచేత హృదయమునకు, అంగములకు దౌర్బల్యమేర్పడి లెస్సగపని చేయుట తటస్థించుటలేదు. సంచరణరాహిత్యమువలన రక్తసంచారము సరిగానుండుటలేదు. జీర్ణశక్తినశించుచున్నది. అందుచేత అపవిత్రపరిమాణువు మస్తిష్కమున కెక్కి ఉన్మాదము ఉద్భవించుచున్నది. మృగి (రోగవిశేషము) మొదలగు రోగములయుత్పత్తికలుగుచున్నది. పూర్వోక్తములగు సమస్తహేతువులచేత శరీరములో అనేకవ్యత్యస్తములు సంభవించి భయంకరములైన ప్రాణనాశకరములైనక్షయాదిరోగములు ఉత్పత్తియగుచున్నవి. ఇంతేకాక ప్రతిసమయమున పరదాలోనుండుటవలన, అంధకారబంధురములగు మందిరములనుండుటవలన జ్ఞానోపదేశమునందుటకు గూడ ఆటంకము కలుగుచున్నది. ఆ ఆటంకమువలన, కారాగారబంధనమువలన ప్రస్తుతము స్త్రీసముదాయము పశుసమానముగనున్నది. ప్రతివిషయమునందును పరాశ్రయులగుటచే ఏతత్‌స్థితిసంభవించుచున్నది. ఘోషాఅనుగోడను మూలమట్టము జేసి పురుషులమాదిరి అబలలకుగూడ జ్ఞానోపదేశప్రాప్తికి అన్నివిధముల అవకాశమిచ్చిన నారీసమాజమున్నత్యమునొందును. దేశమాతకు కల్యాణము సంప్రాప్తించును. పురుషుల శీర్షమునందు పత్నులయొక్కయేభారమున్నదో నదియుతగ్గిపోవును. స్త్రీరూపవిహంగమును పంజరమునుండి యెప్పుడుబయటికి విడుచుట లభించునో అప్పుడేవారికి అనేకవిధములైన సామాజిక, ఆర్థిక, సాంసారిక, వైజ్ఞానిక, వైదేశిక విజ్ఞానము బోధపడుటకు విశేషావకాశముండును. దీనిద్వారా వారికి సాహసము, కార్యకారణశక్తి, విశేషజ్ఞత మరియు స్వేచ్ఛ లభించుటవలన తమనురక్షించుకొనుటకు అనువగుశక్తి గలుగుచున్నది.

స్త్రీలలో క్షయరోగాభివృద్ధికి నాల్గవకారణము వారిభోజనవిధానము. ఏప్రకారముగా బాల్యావస్థలో మాతాపితలద్వారా బాలికాబాలకులకు భోజనవిషయమున భేదముండునో అదే ప్రకారము అగర్భశ్రీమంతుని మొదలుకొని అగర్భదరిద్రునివరకు సంసారసంబంధములలో స్త్రీపురుషులభోజనవిషయమున భేదముండుచున్నది. సాంసారికులగృహములలో ఒకసాధారణనియమమున్నది. పురుషులు బయటనుండి ఎన్నిఉత్తమములైన, బలిష్ఠకరములైన తినుబండపదార్థముల తెచ్చుచున్నారో వాటినన్నిటిని వారు (అగృహస్థులతల్లులు-సోదరీలు- భార్యలు) పురుషులకేపెట్టుచున్నారు. నిత్యము భోజనపచనాదులందుసైతము ఇదేవిధముగా జరుగుచున్నది. సత్‌గృహస్థుల గృహములలో పురుషులకంటె ముందుగా పత్నులు భుజింపరు. పురుషుడు విహారమొనరించి బయటినుండి ఏతెంచుచున్నాడు. పైనశ్రేష్ఠములైన పుష్టికరములైన పదార్థములతో పచనముచేసిన భోజనమును ఆరగించుచున్నాడు. పిమ్మట విశ్రాంత్యర్థమై సుందరమందిరమునకేగి పాన్పుపైశయనించుచున్నాడు. తదుపరిస్త్రీలు మిగిలియున్న చల్దిబోల్దికూడును గుడిచి తమపొట్టనింపుకొనుచున్నారు. పురుషమహానుభావులు "స్త్రీలేమితినుచున్నారు? స్త్రీలేమితినుటలేదు?" అను విషయమును గురుతించుటలేదు. సాధారణగృహములలో స్త్రీలు మాడుమక్కుడు చల్దిబోల్దికూడుతోనే స్వీయజీవితములను గడుపుచున్నారు. దీనికి ప్రథమహేతువు వనితల శిక్షారాహిత్యమే. ఆ కారణముచేత స్త్రీలు అజ్ఞానులగు తమపురుషులను సుజ్ఞానులని మదినివిశ్వసించి తమ జీవనమును నిరర్థకముగా వ్యర్థము నొనరించుకొనుచు స్వీయశరీరముల బాగునుగోరుటలేదు. దీనికితోడు పురుషుల అలక్ష్యము, స్వార్థపరత్వము, మిథ్యాభిమానము. మిథ్యాభిమానముచేతనే మనవారు తమను మహాధీమంతులనుగా తలంచుకొనుచున్నారు. వనితలభోజనాదివిషయముల లక్ష్యమునసుంచుటలేదు. తమపొట్టనిండిన తదుపరి ఇదిజ్ఞాపకమునకువచ్చుటలేదు. నిస్సారమైన అపరిష్కారమైన చల్దిమాడుమక్కుడుకూడును పరిమితిలేక అసమయములయందు అలక్ష్యముతో తినుటవలన స్త్రీలలో క్షయరోగము వృద్ధియగుచున్నదని వచింపవచ్చును. ఆయుర్వేదశాస్త్రజ్ఞులసిద్ధాంతము ననుసరించి భోజనము మానవులకు

జీవనాధారమని తెలియుచున్నది. పైనచెప్పినదోషములచే కలుషితమగు భోజనమును భుజించినయెడల భోక్తలవశ్యము క్షయరోగమును పొందెదరు. ఈదోషమును పారద్రోలుటకు ప్రతిగృహస్థుడును తమతమధర్మదార భోజనవిషయముల సదాదృష్టినుంచవలయును. ఎప్పుడైనను రుచికరమగు పదార్థము గృహమునకు వచ్చినట్లయినచో దానిని యజమాని స్వీయహస్తముతో విభాగించి కుటుంబమునందలి స్త్రీపురుషులకు సమానముగా నిచ్చుగాక! నిత్యమాచరింపబడు పచనాదులందుగూడ పురుషప్రవరులు ధ్యానముంచుదురుగాక! స్త్రీలు పురుషులతోపాటు అన్నిపదార్థముల తినుచుందురుగాక! మరియు క్షీరాదులనుసైతము విరివిగ చేకొందురుగాక! ఇట్టి నియమములచేత వారిశరీరములు పుష్టివంతములుగాను, శక్తివంతములుగాను, ఆరోగ్యవంతములుగానుఉండును.

స్త్రీలలో క్షయరోగోత్పత్తికి పంచమహేతువు ఆయుర్వేదవిజ్ఞానవిహీనతయే. వనితలు చికిత్సాజ్ఞానవిహీనతచేత తమశరీరసంరక్షణాదులయందు బద్ధశ్రద్ధలు, దత్తచిత్తలుఅగుటలేదు. దుఃఖమేమన ప్రస్తుతకాలమునందు పాఠశాలలందు బాలికలకు ఉపయోగవిహీనములగు విషయముల బోధించుచున్నారు. అందువలనవారు సర్వథా శరీరసంరక్షణవిజ్ఞానవిహీనతచే వంచితులగుచున్నారు. అశిక్షితలైన సాధారణవనితలు ఆరోగ్యవిహీనలై నాశనము చెందుచున్నారు. శిక్షారాహిత్యకారణముచేత ఉన్నతవిద్యనుపొందిన నారీమణులుగూడ తమ కొంగుబంగారమును నేలచేయు పీతకాంతికాంతములగు పూర్ణచంద్రజ్యోత్స్నాసమాన హృదయాహ్లాదకరములగు ఆననములను కళంకములుగాను, రోగగ్రస్తములుగాను ఒనరించుకొనుటను మనము కనుచున్నాము. భారతీయవనితలలో అస్వస్థతయేర్పడుటకు ముఖ్యకారణము జ్ఞానవిహీనతయే. శరీరశాస్త్ర విజ్ఞానవిహీనతచే మనవనితలీవిషయమునుగూడ గురుతించలేకున్నారు. 'శరీరముయొక్క ఏఅంగములెంతవరకు ఉపయోగములు? వాని నేవిధముగ సంరక్షించుకొనవలయును? ఎందుచేత ఇట్టి హీనస్థితిసంభవించుచున్నది? ఒక సమయమున ఏదైన ఒకరోగము సంభవించినట్లయితే తద్రోగనిదానార్థ మేయుపాయము చేయవలయును? ఉపాయముచేయనియెడల దీనివలనెంత భయంకరావస్థయుద్భవించుచున్నది?' పూర్వోక్తమైన జ్ఞానరాహిత్యముచేత స్త్రీలు మిథ్యాహారవిహారముల నొనరించుచున్నారు. మరియు తద్దోషముచేతనే దేహమునం దనేకరోగములుపుట్టుచున్నవి. కానివారు శరీరయంత్రవిషయమై బాగోగులను తెలిసికొనుటలేదు. ఏతత్కారణముచేత కష్టఫలమనుభవింపబడుచున్నది. వారియొక్క దేహములు రోగములకు ఆకరములగుచున్నవి. కాని ఏతద్విషయమును లేశముగనైనను ఆలోచించుటలేదు. లేమలకు సంభవించురోగములు భయంకరపరిణామమును పొందుటకు వారియజ్ఞానమేకారణము. సాధారణరోగములను స్త్రీలుకొంచముగనైనను లక్ష్యపెట్టుటలేదు. ఎప్పుడారోగము శరీరావయవములందు సర్వత్రవ్యాపించి శరీరమును నాశనము చేయునో అప్పుడు నిప్పంటుకొన్నమీదట నీళ్లకొరకు నేలనుత్రవ్వినట్లు అఖిలోద్యమములు నిష్ఫలములు అగుచున్నవి. రోగశక్తిని అతిశయింపజేయుట మహానష్టదాయకమగుచున్నది. రోగప్రారంభసమయముననే ఉపాయముచేత (ఔషధముచేత) తన్నివారణమొనరించిన రోగమునశించుచున్నది. కాని విపరీతమేమన అది విశేషకాలము కాయమున నివశించుటచేత శరీరధాతువులలో ప్రవేశించి క్షయరూపమును ధరించుచున్నది. ప్రస్తుతసమయమున నారీసమాజమున క్షయాభివృద్ధికి ఇదియేకారణము. ఈదోషమును నాశనమొనరించుటకు ఈయుపాయమే కన్పట్టుచున్నది. దేశమునందలి స్త్రీశిక్షాసంస్థలలో శిక్షితలగు వనితలకు ఒకసంవత్సరమువరకు ఆయుర్వేదమును మరియు డాక్టరుల మతానుసారముగా ఆరోగ్యముయొక్క సాధారణనియమజ్ఞానము లభించుటకు నియమముగా ఆవిషయములను బోధించుచుండవలయును. పురుషుల ఆరోగ్యమునకంటె లేమల ఆరోగ్యము హీనముగానున్నది. అందువలన పురుషులకంటె అధికముగా స్త్రీలలో పరమావశ్యకమగు ఆయుర్వేదవిజ్ఞానము అత్యవసరమైయున్నది. దేశమునందలి సోదరీమణు లెంతవరకు ఆరోగ్యముయొక్క సాధారణ నియమములను గురుతించలేరో అంతవరకు సుస్థితినిపొందజాలరు. నారీసమాజమున ఎంతవరకు క్షయరూపమును దాల్చిన వేరుపురుగునివసించునో అంతవరకు దేశము శక్తినిబడయజాలదు. దేశశ్రేయోభిలాషులదృష్టి ఈప్రక్కకు ఆకర్షింపబడును గాక!

—హక్మదేవి చ్ఛాత్రా గారి హిందీ వ్యాసమున కనువాదము.

శ్రీ గాంధిస్తవము

కేసరి సుందర రామశర్మ గారు

శ్లో. గాంధిదేవ నమస్తుభ్యం
ప్రసీదమమమంగళం
శాంతిదూత నమస్తుభ్యం
గాంధిదేవ నమోస్తుతే.

శ్లో. నమస్తే పురుషాధ్యక్ష
నమస్తే హైందవప్రియ
నమస్తే స్తుసదానంద
గాంధిదేవనమోస్తుతే.

శ్లో. స్వరాజ్యరథమారూఢం
సర్వలోకపితామహం
సర్వపాపహారం దేవం
తంగాంధిం ప్రణమామ్యహం.

శ్లో. తంగాంధిం లోకకర్తారం
మహాతేజః ప్రదీపనం
దారిద్ర్యధ్వంసనం దేవం
తంగాంధిం ప్రణమామ్యహం.

గృహలక్ష్మి ఖద్దరు చీరెలు

ఖద్దరుధారణము ఇపుడు దేశసేవతో మిళితమైయున్నది. దేశసేవచేయుటలో పురుషులతోపాటు స్త్రీలును సమాన బాధ్యత వహించుచున్నారు. కావున ఖద్దరుధారణము స్త్రీలలో విశేషవ్యాప్తినందునట్లు చేయవలసియున్నది. స్త్రీల అభ్యుదయమునే సర్వదా కాంక్షించు 'గృహలక్ష్మి' నామమున ఖద్దరుచీరలు తయారుచేయించుచు యథాశక్తిని ఖద్దరువ్యాప్తికి తోడ్పడదలచియున్నాము. ఇపుడు తయారైయున్న చీరలు బొద్దంచులతో చాల అందముగనుండును. వ్యాపారదృష్టితోగాక కేవలము దేశహితైకబుద్ధితో మేమీకార్యము నిర్వహించుచున్నాము. కావున స్త్రీలు ఆర్డరుఇచ్చి ఈచీరలు తీయకోరుచున్నాము.

పొడవు 7 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 5 11 0
పొడవు 8 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 6 8 0
పొడవు 9 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 7 5 0

పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము

గృహలక్ష్మి కార్యాలయము

పోస్టుబాక్సు నెం. 752, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

స్త్రీ స్తవము

మహమ్మద్ ఖైరాత్ హుసేన్ గారు

శిష్యుఁడు

ఓగురువర్యా! ప్రపంచమున నెల్లప్రాణులలో స్త్రీవర్గమును ఒకఁడుకీర్తించును. మఱి యొకఁడు వారిదుర్గుణములవర్ణించును. ఇంకొకఁడు సర్వప్రపంచైశ్వర్యములను వారియందే గాంచును. మఱియొక్కొక్కఁడు అయోగ్యమైనదనియు, మాయామోహబంధరూపమనియు తలంచుచున్నాఁడు. కావున నోప్రభూ! వారియందెట్టియాధిక్యతయున్నదో నేడీప్రసంగమున స్పష్టపఱతురని వేఁడుచున్నాను.

గురువు

ఓశిష్యా! సావధానుండవై వినుము. స్త్రీ ఆదిశక్తియగు జగన్మాతయందొకయంశమును, భగవతీప్రతిబింబమును, సంతానరూపమున విశ్వమును సృష్టించునదియునై యున్నది. కావున ఆమెజగజ్జనని. నేనామెకు కోటికోటిప్రణామములు జేయుచున్నాను. పృథ్వియందావిర్భవించిన ఋషులు, మునులు, అవతారములు, మహాత్ములు, మహాపురుషులు మొదలగువారందఱు స్త్రీయొక్కపవిత్రక్రోడమునఁ గ్రీడించినవారే. మఱి యామెవలననే పెరిగిపెద్దవారై పృథ్విననలంకరించిరి. కాబట్టి సర్వశ్రేష్ఠురాలయిన ఆమెకు సాష్టాంగనమస్కారములు. ఆమె పరమకల్యాణమయియు, ప్రేమావతారమును, సుకుమారవతియు, శాంతియుతమగుసౌందర్యరాశియు, ప్రతిభావంతమగుసౌశీల్యవతియునై యున్నది. క్షమయో? ఆమెకు సర్వసామాన్యస్వాభావికమేను. ప్రాణిమాత్రులను ఆమె ప్రేమించుటయే ఎఱుంగును. కావుననే ఆనిర్దోషస్త్రీసమూహము ధన్యమైనది. గేస్తురాండ్రయందు బుద్ధిమతులు, గృహలక్ష్ములు; రాజనీతియందు విదుషీమణులు, శాంతిసంస్థాపకులు, సలహానిచ్చెడివారు; విపత్కాలమునందు శుశ్రూషాతత్పరలు; సన్న్యాసమునం దేకాంతతపోనిష్ఠలు, నిశ్చలబ్రహ్మచారిణులు. కావున నీభిన్నభిన్నప్రాముఖ్యముల నిర్వహించునారీమణుల కేనుసాదరపూర్వకముగా వందనములర్పింతును. బాలునికి మాతృరూపమున కేవలముఅన్నపూర్ణ, పరమస్నేహమయి యగుజనని. సోదరునికై భగినీరూపమున అకలుషస్నేహవర్షాశ్రువులరాల్పు స్నేహమూర్తి. పత్నీరూపమున పతికమితానందసౌఖ్యములఁ గూర్చునది. కన్యారూపమున తండ్రికి నిస్పృహనిష్కపటస్వభావయగు సేవకురాలు. మఱియు పతికి అర్ధాంగి, పరమపతివ్రత, సేవామయియైయున్నది. భక్తిభావములతో మెలంగునది. ఇట్లీవివిధగుణగణముల కాలవాలంబగు నీయువతులెల్ల రీప్రపంచమున ధన్యురాండ్రు. విభునికి వెలంది భోజనకాలమున మాతృదేవియు, గృహకార్యాలోచనములయందు మంత్రియు, శయ్యాస్థలములందుపత్నియు, సేవయందు దాసియునై పరగుచుండు. ఇట్లొకటియయ్యు ననేకగుణములవర్తించుచున్నదామె. ఆమె నెట్లుప్రశంసింతును? విదుషీమణియగు మహిళ సాక్షాద్వాణి. సిరియందులక్ష్మి. ఎల్లరకల్యాణమును గోరుటలో మహేశ్వరి. దీన

దుఃఖితుల ప్రేమించుటలోను, దానమొసగుటలోను పరమకల్యాణమూర్తియగు అన్నపూర్ణ. ఈకారణమున సర్వశక్తిమయియగు స్త్రీప్రపంచమున కేను శిరమును వంచుచున్నాను. మూర్ఖులకు స్త్రీ మాయావిని; దుష్టులకు దుష్టదళనీరూపయగుభవాని; సతీత్వమున కవమానముఁగూర్చువానికి కేవలముమృత్యువు; అజ్ఞానులకును, మోహాంధులకును పవిత్రజ్ఞానోపదేశమొసగు పరమజ్ఞానమూర్తి; తనపరివారమునకును పూర్ణప్రపంచమునకును శుభముగోరునది. ఘోరాతిఘోరవిపత్తులయందును కర్తవ్యబుద్ధినుండి చలించునదికాదు. మేలెంతగాగోరునో, కీడట్లుకాదు. ఇచ్చుటెఱుగునుగాని పుచ్చుకొనుటెఱుంగదు. తనస్నేహంపువిలువయందు ప్రాణమును గోల్పోవుటయున తుచ్ఛముగా నెంచును. వివాహమాడుటకు అగ్నిహోత్రుడు సాక్షి. సహనశీలమున దివ్యమూర్తి. అత్యాచారముల నూరకసహించుకొనుటెఱుంగుఁగాని ప్రతిహింసల గోరుటెఱుగదు. దుర్మార్గులపైనను ప్రేమజూపుటెఱుంగును. ఉదాహరణమున కొకద్రౌపదినేరికొనుడు. సతీరూపమున వంద్యయగు దేవి మాతారూపమున ప్రపంచమునకును పూజనీయ. గురుజనులలో ఉచ్చపదవినధిష్ఠించునదిమాతయే. సన్న్యాసినీ, పవిత్రబ్రహ్మచారిణీరూపమున సాక్షాద్భైరవి. యోగినీరూపమున యోగమాయాదేవి. నాతులయందింకొకరూపమును గోచరించును. సంక్షిప్తముగాదానినిగూడ వివరింతునాలకింపుము. దుష్ట, కర్కశ, స్త్రీ కేవలము చండికయై గృహనాశనమొనరించునది. కుటుంబమునకు అశాంతినే ప్రసాదించును. నిరంతరకలహప్రియ, కఠినభాషిణి, సమస్తసుగుణహీన, వాచాల, మిథ్యావాదిని, వ్యర్థారోహణముల నారోపించునది, ఒక్కమాటవిన్నదైనను తనవశమునఁనుంపజాలనిది. అట్టిస్త్రీ తనపరివారమనగనెంత గ్రామములను రాష్ట్రములను సహితముచెండాడు సంహారికయు, అకల్యాణమూర్తియు నగును. కులటయగుపోలతి మూర్తిమంతమగు పిశాచిని, పాపమునకు ప్రళయస్వరూప. ఇట్టియువతి విశ్వమునకైనను అశుభజ్వాలయే. అయిననీసంహారికాప్రళయస్వరూపనుగూడ సవినయముగ నమస్కరించుచున్నాను. ఓ ఆదిశక్తీ! ఈరూపమున కేవలము ప్రాణిమాత్రులను రక్షించుచుండుము.

శిష్యుఁడు

ఓ గురూత్తమా! ఈప్రసంగమునాలకింప నాకపరిమితానందము కలిగినది. మొదటి స్త్రీ స్వరూపమెంతపవిత్రమో, ఎంతసుందరమో కోమలమును సమస్తగుణసంపన్నమును అయి ఉన్నదో రెండవ స్త్రీస్వరూప మంతభయానకమును దుర్గుణపరిపూర్ణమును అయిఉన్నది. వాస్తవముగా స్త్రీ అద్భుతజీవి. ఈశ్వరసృష్టియందొకవస్తువిశేషము. నేనును స్త్రీలతేజోమయదివ్యస్వరూపములకు, పవిత్రమాతృస్వరూపులకు మనఃపూర్వకవందనము లాచరించుచున్నాను. మాతృస్వరూపకు జయ్, విశ్వమాతకు జయ్.

—హిందీ నుండి అనువాదము.

అత్తలు: కోడళ్లు

శ్రీమతి సుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు

౧

[నాడు కార్తీకపూర్ణిమ. శివాలయమునకువెళ్లి వచ్చుజనుల సందడి యెక్కువగానున్నది. సాయంకాల మయిదుగంటలయినది. దేవాలయమునకు వెళ్ల నుంకించుచున్న సీతమ్మ శృంగారించుకొని వీధిగుమ్మమువరకూ వచ్చి 'యేమేవు! తలుపుజాగ్రత్త' అంటూవెళ్లుతోంది. లోనినుంచి వచ్చిన 'అత్తయ్యా! నేనూ రావద్దూ' అను మాట లామె వినిపించుకోనట్లు వెళ్లిపోయింది. త్రోవలో కామాక్షమ్మ కనుపించింది సీతమ్మకి.]

కా:—వదినా! వచ్చేవా? కోడలేదీ?

సీ:—ఆ...వచ్చేను. యేమిచెప్పనమ్మా! చెప్పకుంటేసిగ్గు. అది నాకోడలంటే దానిగొప్పకూడా పోతుంది. వస్తానన్నదికాని నేనేతీసుకురాలేదు. వినిపించుకోనట్లు చక్కావచ్చేను. నీకోడలేదీ?

కా:—నాకోడల్ని తీసుకురాలేదు. అదీ వస్తానంది యింతపిండాకుడైనా వండకుండా. నాకు వళ్లు మండింది. నీవువస్తే నేను వెళ్లనన్నాను. అపట్టున వెనక్కుతగ్గింది. నీమనుమరాలినైనా చంకనేనుకు రాలేక పోయావా?

సీ:—అయ్యో: సరేలే. నేనెక్కడ తీసుకువస్తానో అని జ్వరమని వంకపెట్టి నిద్దరోకొట్టింది. నాతో పంపుతుందీ? దానికి పరువుతక్కువకాదూ? రోజల్లాసింగారించాలి, తను సింగారించుకోవాలి, తనతోటే తీసుకురావాలి. మాసివాయినపు ముత్తయిదువులావున్నాను. నాతోపంపితే నామోషీకాదూ?

కా:—ఇదేమి పోకులో వింతగావుంది. వదినా! చూడు: వాకిలివుండికూడా నీళ్లు పోసుకోడం, బట్ట విడవడం, తలదువ్వుకోడం, తాంబూలంవేసుకోడం, కచ్చేరినుంచి మొగుడువచ్చేసరికి గర్భాదానపు పెండ్లి కూతురులాగ గుమ్మములో నిలబడడం. ఆచారమన్నమాట అనేలేలేదుకదా.

సీ:—అయ్యోసంత! ఆచారమా? యేమిచెప్పమంటావు? నాకోడలు వాకిలుంటే పాలడబ్బా, సీసా, యేమిటో ధర్మపాత్రలు అన్నీ ముట్టుకుంటుంది. పోతపాలేకదూ? పాలివ్వడమా? యేమన్నానా?

కా:—యేదోలే ఒకపిల్లేనా పుట్టింది. నాకోడలుగొడ్డుకి అదీలేదు. ఇల్లు నిండుగానైనా వుంటుంది పిల్లలుంటే.

సీ:—చాలు. సౌదర్యం. పిల్లలుకూడా యెందుకులే, పెంచడంచేత కాందే. ఆచదువుల్లోనూ, ఆసంగీతాల్లోనూ, ఆకవిత్వాల్లోనూ, ఆకుట్టుపనుల్లోనూ వున్న తెలివి యింటిపనిలోనూ, పిల్లల్ని పెంచడంలోనూ వుంటే బాగుండును.

కా:—ఏమి అల్లికలో, వదినా! తీర్ల అల్లికలు తగలెయ్య. మాకోడలు యింటినిండా ఏనుగులూ, గుఱ్ఱాలు, సింహాలూ, చిలుకలూ, చెట్లులూ, పిట్టలూ—అన్నీ వేసింది. యెందుకో, యేమిఅందమో నాకు తెలియదు.

సీ:—ఇంకోచిత్రమమ్మా! మాకోడలు నాలుకూడా చదుకుతుంది. యేమోనమ్మా మాకాలంలో శుభ్రముగా చుట్టుచంగాయి చీరలుకట్టుకు నేవాళ్లము. అంతేకాని రూపాయి చెల్లగా రూపాయి ఏకులుకొని సంసారం గుల్ల చేసుకొని నాలునదకడాలు మేమెరగం బాబూ! మీటింగులట. పికిటింగులట, పేపరులట. పుస్తకాలట. అబ్బో! యెన్ని. అప్రదిష్టకూడాను. యింతకీ కర్మం కావలసినపిల్లని చేసుకొన్న వాళ్లని ముక్కూ చెవులూ కోయ్యాలి, యెడంకాలి చెప్పుచ్చుకొని కొట్టాలి. తల్లోయి! తల్లో! నేననుభవస్తున్నాను. వద్దంటే వినక యీ గయ్యాలి వంటకట్టేరు. నాపరువుప్రతిష్టపోతోందని యేడుస్తున్నాను.

కా:—వదినా! నాకుఅంతా తెలుసును. నాకోడలికి యింగ్లీషుకూడావచ్చును. హిందీట అదీవచ్చును. మొన్న దానిఅన్న గారువస్తే యింగ్లీషుతో మాట్లాడింది. దీనిచదువు తగలెయ్య. ఆరునెలలకాపరం మూడు నెలలు చేస్తుంది.

సీ:—నాకోడలు వీణెట యేదో అదీపాడుతుంది. వీణఅంటే యెల్లావుంటుందో యిదివరకు నేనెప్పుడూ చూడలేదు. యేమోనమ్మా దానిఅందం నాకేమీ కనుపించలేదు. టుయ్యాటుయ్యా మంటుంది. మనయింటి ప్రక్కనున్న హనుమంతరావు పెళ్లాము వీణ నేర్చుకుంటూవుంది. ఆమెమొగుడు కేలావచ్చిందో కాని, యెవడో వస్తాడు, చాపవేస్తుంది, రెండుబుఱ్ఱలు తెస్తుంది, ఇద్దరూకూర్చుని చెరోబుఱ్ఱాపట్టుకుని టుయ్యాటుయ్యా అంటూ కీచుగాపాడుతారు. యిదివరకు దేమిటోఅనుకున్నాను. నాకోడలువచ్చిన తర్వాత దాని వీణెచూచి వీణెకదా అనుకున్నాను.

కా:—ఇల్లాంటిపరువు తక్కువపనులు చేసేదానికంటె చస్తేమేలు.

సీ:—అయ్యో! వాళ్లు చస్తారా మన్నిచంపుకు తినకుండాను. కొడుకుని పెంచుకొని ఇదోరంఢి తెచ్చిపెట్టుకున్నాను. అందరూవద్దంటే విన్నానుకాను. ఇప్పుడనుభవిస్తున్నాను. నాకోడ లెన్నిఅన్నా మాట్లాడదు. బెల్లంకొట్టిన రాయి. ఏమిచెప్పుకోమన్నావు వదినా! నాఅవస్థ.

[ఇట్లు సంభాషించుకుంటూ దేవాలయం సమీపించేరు. చాలాప్రొద్దుపోయింది. ముత్తయిదువలంతా పళ్లుయిచ్చి తమతమ యిండ్లకు వెళ్లినారు. పూజారి వీరినిచూచి 'యేమమ్మా! యింతరాత్రివరకూ యేమిచేస్తున్నా రమ్మా?' అన్నాడు విసుగుతో. 'నీకు విసుకెందుకయ్యా! మాకు త్వరగా ప్రసాదమిచ్చిపంపు. వెళ్లి రెండు మెతుకులుతిని పడుకుంటాము. వుపోషము చేత కాళ్లు చేతులూ లాక్కుపోతున్నాయి. త్వరగా పంపు నాయనా!' అంది సీతమ్మ. 'ఇంటికివెడితే అన్నమేనా వండిందోలేదో నాకోడలు, నేనేవండుకు చావాలేమో' అంది కామాక్షమ్మ.]

౨

[సీతమ్మగారికోడలు సుశీల, కామాక్షమ్మగారి కోడలు కల్యాణి. గోడదగ్గరనుంచి సుశీల 'కల్యాణీ' అని పిలచింది. వీరిద్దరిఇండ్లకి గోడమాత్రమే అడ్డము. కల్యాణి, సుశీల అత్తగార్లు యింటలేనప్పుడెప్పుడైనా తరుచు గోడదగ్గరనుంచి మాట్లాడుకొనుట వాడుక. ఆగోడపైన కప్పులేనందున వర్షానికితడిసి కూలిపోయింది. దానిచే యిద్దరూ అక్కడనుంచుని మాట్లాడుకోడానికి వీలుగావుంది. 'నువ్వు? వెళ్లలేదటే' అంటూవచ్చింది కల్యాణి]

సు:—నేనెక్కడికి వెళ్లను? నాకు గృహమేగుడి. అత్తగారినే ఆరాధించడం. నాతోకూడా యెవ్వరు వుపవాసముంటారూ అని విసుక్కున్నారని నేనూవున్నాను. లేకుంటే చంటిపిల్లతో నేనుపవాసమెందు కుంటానూ? నేనుకూడా గుడికివస్తానంటే రానక్కరలేదన్నారు. పోనీలే. భగవంతుడెక్కడలేడు? యిక్కడనే పూజచేసుకున్నాను.

క:—సరే. యెప్పుడాటే మనకి. నేనూ వస్తానన్నందుకు మాఅత్తగారు హోరాహోరీని పోట్లాడినారు. గోడప్రక్కనేకదూ, వినలేదూ? అనరాని మాటలన్నారు. యేమిచెప్పుకోమంటావు నాగతి.

సు:—నాసంగతీ అట్లాగేవుంది. నన్నేగాకుండా నావాళ్లనందరినీకూడా తిట్టేస్తున్నారు. చెప్పితే నమ్ముతావోలేదో గాని నిద్రలోకూడ ఇదేగోల. అంత అసూయత యెందుకో తెలియదు. నేనుపాడితే తప్పు. వీణవాయిస్తేతప్పు. చదివితేతప్పు. భర్తగారితో మాట్లాడితేతప్పు. కుట్టుకుంటేతప్పు. జడలోపువ్వులు పెట్టుకుంటే తప్పు. మంచిబట్టకట్టుకుంటే తప్పు. నాదిచాకలికట్టుట. సానిపోకట. నుంచుంటేతప్పు. కూర్చుంటేతప్పు. నవ్వితే తప్పు. యేడిస్తేతప్పు. యెట్లాగ చెప్పు. తలుచుకుంటే దుఃఖమాగుటలేదు? పరువుతక్కువసంబంధమని దుమ్మెత్తిపోస్తున్నారు. ఒక్కపని ఆమెను చెయ్యనీయను. ఆమెగీచిన గీటుదాటను. యింకనన్నెందుకు అనడం? అబ్బ! ప్రాణంవిసిగిపోతోంది. తల్లీ! బ్రతుకుమీద ఆశపోతోంది. (అని కన్నులనీరు పెట్టుకొనును).

క:—అవునే. బాబూ! నాకు చెప్పనక్కరలేదు. నే వింటున్నాగా? నన్నుగూడా ఏకవిధాన్నికాదు అన్నివిధాలాబాధపెడుతున్నారు. పెద్దవాళ్లు పెద్దవాళ్లుకారని కొన్నిరోజులకైనా మంచిరోజులురావా అని కాలక్షేపముచేస్తున్నా కాని రోజులు గడవటంలేదు.

సు:—వూరుకుంటే చెల్లంకొట్టినరాయి అంటారు. సమాధానంచెపితే ఎదిరించింది అంటారు. ముచ్చటగా తెచ్చుకు పెంచుకున్నారు కదా యెంతో ప్రేమగా చూస్తారనుకున్నాను గాని యింత విపరీతము జరుగుతుందని అనుకోలేదే, తల్లీ!

క:—పెంచుకున్నదానికి అపేక్షయెట్లావస్తుందే? కన్న మాఅత్తగారికే లేదు. నారాయణ! నారాయణ! పగలెల్లతిట్టుతూనే వుంటారు. కట్టెలుకాలకుండా వంటకావాలి. నెలకి అర్ధసేరు నూనెకంటె యెక్కువ కాకూడదు. నెలకి ఒకరూపాయి నెయ్యిలెక్కలు. అంతకంటె యెక్కువఅయితే అంతా నేనే తింటున్నానట. నాకుపనిబద్ధకమట. గొడ్రాలినట. మొగుణ్ణివలలో వేసుకున్నానట. మామామగారు నన్నుఅన్నిఅంటూంటే విని ఆమెనుయేదోఅన్నారని ప్రొయ్యిలోమండే కొరకంచుపెట్టి ఆయనని నన్నుకూడా అంటించడానికి సిద్ధమయ్యారు. మేమిద్దరమూకూడా తప్పుకున్నాము. లేకపోతే యీపాటికి చురకలుపడేవే.

సు:—ఇటువంటివన్నీ చెప్పితే యెవ్వరూ నమ్మరు? ఖర్మం. నామీద మామగారికి ఇదివరకు యెంతో ప్రేమ వుండేది. ఇప్పుడు తంత్రాలుచెప్పి ఆయనమనస్సు విరిచేశారు. భర్తగారితో చెప్పుకుందామంటే పాపము వారు తల్లినియేమంటారు? అస్వతంత్రులు. వాళ్లకి తెలియాలిగాని. యేమన్నాఅంటే వారికిగూడా బహుమతులు తగులుతాయి. యేదో రెండుమెతుకులుతిని స్కూలుకు వెడుతున్నారు. ఈగోలంతా నేను చెప్పను. చెప్పి వారిమనస్సుపాడుచేయుట నాకిష్టముండదు.

క:—ఆడపిల్లలులేని వాళ్లకి కష్టసుఖములు తెలియవే. కనుకనే మనలను ఇంతబాధపెట్టుతున్నారు. మొన్నమాపుట్టింటికి వెడితే మీఅత్తారింట్లో నీవుసరిగా కాపురంచెయ్యడంలేదటకదూ అని అమ్మలక్కలంతా అడిగేరు. యెవ్వరన్నారంటే మొన్నవచ్చినప్పుడు మీఅత్తగారే చెప్పిందిఅన్నారు. నాకుచాలా సిగ్గువేసింది. యీమాటలన్నీ యెవ్వరితో చెప్పుకోనూ? చెప్పుకుంటే నాకేఅప్రతిష్ట.

సు:—నన్ను మావాళ్లయింటికి పంపమంటే పంపరు. యిక్కడిమాటలన్నీ చెపుతానని భయం. మావాళ్లు సారెకొద్దిగాపెట్టినారట. వెండికంచం మాఅత్తగారికికూడాయివ్వలేదట. అందుకనినాకు మూడురోజులు నిలవ ఉంచినఅన్నం నీళ్లలోవేసి తినమంటారు. దాన్నీదాన్ని పెట్టరు. అంట్లుఅన్నీ నన్నే తోమమంటారు. యేమన్నా అంటే సంసారులు పనిచేసుకోరూ మీపోకులూగీకులూ నాదగ్గరసాగవు అంటారు. నాకేమిపోకే? కల్యాణీ! చెప్పు. నేయివేయరు. అన్నము పెట్టరు. నెలకి ఒక్కసారి తలకునీళ్లు పోసుకోమంటారు. ఇటువంటివన్నీ నేను అంటే బాగుండదు. ఇటువంటిలోపాలు వాళ్లదగ్గరవున్నా తిరిగియేమన్నా సమాధానంచెప్పము మనము. కాబట్టే నేరస్తుల మవుతున్నాము. ఇంకోసంగతి. పిల్లకిజ్వరంవచ్చి పడుకుంటే గుడికితీసుకుపడతానని నిద్ర పుచ్చావా అని నానామాటలు అన్నారు. జ్వరంవస్తే మందువేయకూడదట. సంసారంగుండం అయిపోతుందిట. పాలుచాలకపోతే పోయకూడదట. ఏడునెలలపిల్లకి పాలుపోస్తే చాలాకావాలట. అందుచేత మూడుపూటలా అన్నంపెట్టమంటారు. పెట్టనంటే చెప్పినమాటవినదు, పెద్దలయందు నిర్లక్ష్యము అంటారు. అన్నంపెట్టి అలవాటైనా చేద్దామంటే ఒకపూట పెడితేనే పడక జ్వరంవస్తోంది. ఏడుమాసములపిల్లకి అన్నమేమిటే? జ్వరంవచ్చినా మానకుండా పెడితే అలవాటవుతుందిట. అప్పుడే జ్వరమూ రాదట. ఆమెపిల్లలని కనకపోయినా పెంచడం తెలుసునట. ఒక్కటయితే చెప్పవచ్చును. యెల్లప్పుడు ఒక్కేరీతిగా పాటకింద పాడుతూవుంటున్నారు. కల్యాణీ! అత్తగార్లుకారే అమ్మవార్లే, కాళికత్తులే. చూస్తే భయంవేస్తోందే. వస్తారేమో యింట్లోకి వెడతాను.

క:—కట్టుకీ బొట్టుకీ ఆక్షేపించి సాధించేవాళ్లు అన్నిటికిమాత్రమెందుకవరూ? చాలాప్రొద్దుపోయింది. మీఅత్తమాఅత్తకలుసుకుని కబుర్లుచెప్పుకుంటున్నారేమో? సుశీలా! చెప్పితేనమ్మ. యీవూరువచ్చినతర్వాత

సంగీతమునకు సొడ్డుచెప్పేను. చదువుని సాగనంపేను. క్రమంగా కట్టూ అన్నీ కూడా పోయాయి. భగవంతుడు యీదినములుగడిపి మంచిదినాలు యెప్పటికి తెప్పిస్తాడో?

స:—ఏమివిన్నావు యింకాను? యెప్పుడైనా చంటిపిల్లమీద విసుక్కుంటే అదిగో నా పేరుపెట్టావు నామీదవిసుక్కున్నట్లే, దాన్ని తిట్టితే నన్ను తిట్టినట్లే అంటారు. యీ పేరుపెట్టడానికి యెంతఅల్లరి చేశారు. నేను ఆమెపేరు పెట్టవద్దన్నానట. వట్టిదనుమీ, నేనేమీయెరుగను. యేపేరైతేయేమి? కల్యాణీ! బ్రతికిబాగుండాలి కాని. చివరకి రాద్ధాంత సిద్ధాంతాలు అయినతర్వాత సీతఅని పెట్టించేరు. యిప్పుడెప్పుడైనా విసుక్కోకూడదుట. చంటిపిల్లకళ్లు రోజానీళ్లు పొయ్యనీయరు. కట్టెలుఅయిపోతాయి అంటారు. పైగా రోజానీళ్లు పోస్తేనే వస్తుందిటజ్వరము. వారమునకు ఒక్కసారి పోయాలిట. కల్యాణీ! అమ్మా! యెన్ని చెప్పగలనే? ఈబాధ పడలేకుండావున్నాను. తల్లీ! ప్రాణంమీద విరక్తిపుట్టుతోంది. ఆత్మహత్యచేసుకుందామా అని అనుకున్నాను. నేనుపోతే నాపిల్లకిలోటు కాని యెవరికిలోటు? చక్కనిసంబంధం మాఅత్తగారుచేస్తుందిట మాఆయనకి. నన్ను యిదివరకే చావమని చెప్పతోంది మాఅత్తగారు. నేనే యీయింటికి శనినట. బాగుందా? నీతోమాట్లాడితే కూడ తప్పు. యిల్లావుంది నాఅవస్థ. తలుపుచప్పుడు అవుతోంది. అత్తగారే కాబోలు. వెడతా. నీవు కూడా వెళ్లు.

క:—అట్లాగేనే. మాఅత్తగారూ అంతే. మీయింటికొస్తే మీతో యేదో చెప్పేనంటుంది. మాయింటి తలుపూ చప్పుడవుతోంది. నేనూవెడతా, బాబూ! చూస్తే చంపేస్తారు. మనమొఱలాలకించి మనలను భగవంతుడే మన్నించికాపాడాలి. వెడతా.

—ఇద్దరు వెళ్లుదురు.

సౌభాగ్యవతీభవ!

శ్రీమతి శ్రీ సువర్ణముఖీ దేవిగారు

చిన్ని తెమ్మెరవిసరులఁ జెదరుచున్న
ముంగురులఁ గేలఁ ద్రోయుచు ముద్దులొలుక
పసిడిగాజుల మిసమిసల్ పరువులిడఁగ
ముద్దుగోరింటపూ చెక్కుటద్దములను
విరిసి నునుసిగ్గుదొంతరల్ పరిమళింప
నాకుదిల్కలమేనిపోయగపుఁజీర
బంగరుహొరంగు మెయినిశాబలితరుచుల
గోసరి యొకవింతసొబగున గ్రుమ్మరింప
జిలుగుపాంజేవుపట్టికచివురుపదపు
నడలబడలికఁ గన్గొనినవ్వునవ్వి
యెంతయోకోపమున మొగమెఱ్ఱఁజేయ
పూసికొనినట్టి గంధపుఁబూఁతలలమి
గుప్పుగుప్పునఁ దావులగుప్పుచుండ
కెలకులవెలుంగు దీపాలవెలుగులోన
మించుతళ్కునలోలకుల్ మెఱసిపోవ
ముద్దుకనుఱెప్పదొప్పలముమ్మరించి
పరువుగొన్నట్టి భక్తిభావాలబరువు
భర్తృవాల్లభ్యకాంక్షాత్రపాప్రసూన
సురభిళంబౌచు మోమున దొరయుచుండ
మ్రోఁకుజెడఁదలు చివురించిమురియునటుల
చిమ్మగ్రోవినిపానకాల్ చిమ్మునటుల
నతివ! నీగొంతువీణియ యమృతనాదు
లట్టిమోహనగీతములాలపించి
యతిముదంబున సంతహారతులనీయ
నలహిమాలయశిఖరాలనతకరించి
దివ్యమై వెల్గు నార్యసతీసతీత్వ
మానసంబునఁ గలకలనాడుచుండ
తల్లి వరలక్ష్మిపూజలనుల్లమలరఁ
జేసి నీభావిమాంగల్యమానజేతు
వా? కుసుమకోమలాంగి! సౌభాగ్యవతివి
కమ్ము హాయిగవేయేండ్లు గడచుచుండ.

సుహృదయ

విద్వాన్ సూరి గుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు

ఈయనంతవిశాలప్రపంచమునఁగేవలము నీవును ఒకజీవివి. అందు గర్వింపవలసినది నుతింపఁదగినదియు నీవత్తునులేదు.

త్వత్సజాతీయులు, ఏజన్మము తదీయపురాకృతదౌర్భాగ్యవశమ్మునఁగలిగినదని చింతింతురో, ఏజన్మము స్వాతంత్ర్యరహితమైనదని యెంతురో, యేజన్మము అకాలికశరీరావసానము చతుష్కూడ్యపరీత మహానసమందే క్రగ్గిమాడిపోవలయునని తలంతురో, ఏజన్మము సత్యసుఖము ననుభవింపఁజాలదని హతాశలగుదురో, సోదరీ! అట్టినీపవిత్ర జన్మమును "శక్తిస్వరూపిణి", "మాతృస్వరూపిణి", "నమాతుఃపరదైవతమ్", "జననీజన్మభూమిశ్చస్వర్గాదపిగరీయసీ" యిత్యాదిపవిత్ర పదములచే ప్రాచీనపరమహంసలాదిగఁబూజించిరను విషయమును దెలిసికొని, నీగౌరవమును నీవయెఱింగియైహికాముష్మికసుఖసంపాదనమున కీవు గడంగుట ముదావహము.

"మాయందుఁగలన్యూనత యెట్టిది?" "మేమేలమీవలె దేశారాధకోద్యమమునఁబాల్గొనరాదు?" "మీవలె మేమేల సౌఖ్యానుభవమందును, ఒుశ్యోపార్జనమందును బ్రయత్నింపఁగూడదు?" అనునీయుచ్చాకాంక్షాప్రశ్నలు విమర్శనీయములు. "సంయుక్త, నాగాంబాదిధైర్యవతులవలెనేనేల ప్రవర్తింపఁగూడదు?" "సావిత్రిమొదలగు వారివలె నిర్మలమైన నాయంతరాత్మ యుద్బోధించెడి యీపని నేనేల చేయఁగూడదు?" అనునీపవిత్రాలోచన లెంతయు నభినందింపఁదగినవి. కలిపయసాంఘికదురాచారములవల్లనణఁగి నిగూఢమైన నీపౌరుషము వినీలజీమూతపటలాంతరాళమందలి తారకాగణముభాతి మిణుకు మిణుకు మనుచున్నది. సోదరీ! నీకళాపిపాస అనంతము. నీసర్వమానవసాభ్రాతృత్వము, నీగురుభక్తి, అన్నింటికన్నమిన్నయగు నీపవిత్రవిస్పష్ట విశాలహృదయమును చెప్పుకోఁదగినవి. విశేషించినీకిట్టి కళోపార్జనకవకాశమొసంగి, నిన్నుజూచికొని నిత్యమునానందించు నీజననీజనకులు వంద్యులు. సోదరీ! నీకుభగవానుఁడాయురారోగ్యము లొసంగుఁగాక! నీజాతియంతయు నీవంటిపుణ్యమహిళామయమగుఁగాక! నీవునీజాతి కాదర్శ ప్రాయవగుదువుగాక! నీవంటిపవిత్ర స్త్రీలవల్లనే నేఁడు అధఃపతితమైన చ్యమునందునీజాతి ప్రాచీనసౌందర్యము, ప్రాచీనగౌరవమునంది చిరము వెలుంగుఁగాక.

క్రొత్తకోడలు

సింహాద్రి బ్రహ్మానందాచార్యులుగారు

కార్యం అయింతరవాత క్రొత్తగాకాపరానికివచ్చింది. అత్తవారింటికొచ్చేటప్పుడు అప్పగారు వెంట వచ్చింది. ఆవిడ చెల్లెలితో పదిపూటలువుండి నిముషనిముషానికీ జాగ్రత్తగాచూస్తూ ధైర్యంచెప్పింది. ఇహ యెన్నాళ్లువుంటుందికనుక? యెవరిసొత్తు వారికి అప్పజెప్పి ఆవిడవెళ్లిపోయింది. ఆవిడవెళ్లేటప్పుడు చెల్లెలి తోటి—యేమీ భయపడకమ్మా! అంతామనవాళ్లేను. కొంచెంకొత్తగావుంటుంది, యెవరూనిన్ను యెఱిగిన వాళ్లులేక. నాన్న మళ్లీ పదిరోజుల్లోవస్తాడు. అత్తయ్యచెప్పినట్టల్లా జాగ్రత్తగానడుచుకో. ఆకటిక్కలేదైనా వేళాకోళంచేస్తారు. యేమీకోపంతెచ్చుకోకు. బావగారికీ మామయ్యకూ మన్ననచెయ్యాలి సుమా! చిన్న తనం నీది, మరిచిపోయేవుకనుక. మేమెవ్వళ్లమూ దగ్గిరవుండము. అయినా నీకొచ్చినఫరవాలేదు. మామయ్య చాలామంచివాడు. అన్నీ ఆయనకనుక్కుంటూనేవుంటాడు. నీకేమీలోపంరానియ్యడు. అమ్మా, నాన్నా, అన్నయ్యా, తమ్ములూ, చెల్లెళ్లూ కనబడ్డంలేదని బెంగపెట్టుకోనేవు సుమా ఒకవేళ. నీయీడువా ళ్లున్నారు. వాళ్లతోమంచిగావుంటే మరేమీఫరవాలేదు. అబ్బాయి (అంటేమరిదిగారు) చాలామంచివాడు. అతనికెలా యిష్టంగావుంటుందో అలాగే ప్రవర్తిస్తూవుండాలి సుమా; జాగ్రత్త. ఇదిమనస్సులో పెట్టుకో. వొళ్లుమైమరచి నిద్రపోవడం, బద్ధకంగా ప్రొద్దుపుచ్చడం, యిలాంటివేవీపనికిరావు సుమా. సూర్యోదయం కాకుండానేలేచి అత్తయ్యకు సాయంగా ఈపనీ ఆపనీచేస్తూ, ఆవిడెలాచెపితే అలాచేస్తూవుండాలిసుమీ. ఒహవేళ—పెద్దదికాదూ మరి!—యేమైనా విసుగుకుంటుందనుకో, నీవుమాత్రం కోపంతెచ్చుకోకుమీ. అధికప్రసంగం చెయ్యడంకాని, యెవరేమీమాటాడినావూరికే ఆదేపనిగానవ్వడంకాని పనికిరావుసుమీ— అంటూయిలాంటివెన్నోకదో ఆవిడచెప్పింది—చెల్లెలిని బుజ్జగించింది; ఆవిడవెళ్లిపోయింది. కొత్తకష్టసుఖాలు నాటిననేమో, బండిలోకాలుపెట్టేవరకూ చెల్లెల్ని బుజ్జగించి ధైర్యంచెబుతూనేవుంది. ఒకకాసుసొమ్ము కూడా చెల్లెలిచేతిలో పెట్టివెళ్లింది. ఎంతచెబితేమాత్రం పాపంచిన్నతనంకాదూ—అక్కగారు వెళ్లిపోతూం దంటే కొంచెం మొహంవేలాడేసింది; కళ్లనీళ్లుపెట్టుకుంది. చెల్లెలితో యేదో యీనాలుగుముక్కలూ చెప్పి వెళ్లిపోయిందా ఆవిడ? లేదు.—ముఖ్యంగా అత్తగారితో—యేదో మాచెల్లెలిసంగతి నేనుచెప్పకోకూడదు గాని, బొత్తిగా అమాయకురాలండీ. నేను వేరేమీకుచెప్పాలా? అన్నిటికీ మీరేవున్నారు. దానికొచ్చిన లోటేముంది. యేదోకొత్తగా పుట్టింటిదగ్గిరనుంచి యిదేరావడంకదండీ మరి! అమ్మనీ, నాన్ననీ యిదివర కేమన్నావిడిచివుందా యేమన్నానా? అంచేత యేమన్నాకొంచెం యెప్పుడన్నా చిక్కమొహంవేయవచ్చు. మీరు కాస్తలాలనచేసి మంచిమాటలాడితే మరిచిపోయి అలవాటుపడుతుంది. నేనేమిటో ఆరిందాదాని లాగ, యిలాచెబుతున్నా అనిచెప్పిమరోలా అనుకుండేరు సుమండీ! మీరుపెద్దవారు. సర్వమూతెలిసిన వారు. మాచెల్లెలిక్కడనుంచి మీసొత్తేకాని మాసొత్తుకాదు. అది మీఅమ్మాయికాని మాఅమ్మాయికాదు. ఇహ సెలవుపుచ్చుకుంటానండీ. మళ్లీనేను మరదలు సుబ్బులక్ష్మిపెళ్లికివస్తానేమో—అని అత్తగారితో యెలాచెప్పాలో అలాచెప్పి, మరీవెళ్లింది. అందులో ఆవిడ యేమీలోటుచెయ్యలే.

చెప్పడం మరిచిపోయాను. యీఅమ్మాయిపేరు లక్ష్మి. ఈఅమ్మాయిఅంటే కథానాయకురాలే సుమండి! పిల్ల చాలాలక్షణమైంది, బుద్ధిమంతురాలు కూడాన్ను. అందుకేమీ సందేహంలే. తల్లిదండ్రుల పోషణలో చాలాజాగ్రత్తగా పెరిగింది. జాగ్రత్తగా పెరగడంఅంటే, యేదో యింటిమస్తుగా తినడమూ, టింగురంగా అంటూ స్వేచ్ఛగా గంతులువేయడమూకాదు. చిన్నాపెద్దాఅనీ, మంచీచెడ్డాఅనీ, కాస్తజ్ఞానం వుండేందుకూ, కాపురానికెళితే యేదోకాస్తమంచిపేరూప్రఖ్యాతీతెచ్చుకుండేందుకూ, వీలుగావుండేట్టు

*
* *

ప్రజ్ఞావతీ ! అంతర్జాతీయసమావేశములకు పోయివచ్చిన ఆంధ్రస్త్రీలలో నీవు ప్రథమురాలవు. ప్యారిసు నగరమున నీచేసినఘనకార్యమింకను మేము విస్మరింపలేదు. ఎప్పుడును విస్మరింపకనేయుందుము. ఆంధ్రకీర్తిని ఖండాంతరములకు గొనిపోయిన ప్రజ్ఞావతివి నీవు.

త్యాగినీ! ఫలోదయాంతమైన లవణసత్యాగ్రహ సమరమునందు ప్రభుత్వమువారిచేత పట్టుబడినఆంధ్రపురంధ్రులలో — ఒక్క ఆంధ్రపురంధ్రులలోనే అననేల అఖలభారత ప్రమదలలో— నీవే ప్రథమురాలవు. తమిళదేశమున వేదారణ్యక్షేత్రమున నిర్బంధింపబడి నీవు ఆంధ్రరమణుల సాహసమును చాటితివి. అనీకస్థురాలవై నిర్బంధదేవతకు ప్రథమమున బలియైన త్యాగినివి నీవు.

శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు

ఆంధ్రపుత్రీ ! నలుబది వత్సరములకుపైగా సాగుచున్న జాతీయమహాసభకు ఒక్కసారికూడ ఆంధ్రుడు అధ్యక్షతవహింపలేదు. ఏటేట జరుగు అఖలభారతవర్షీయములగు ఇతర సభలకుకూడ అధ్యక్షతవహించిన ఆంధ్రులనామములు గోవిందద్వాదశులవలె కొలదిగనున్నవి. ఇది మిక్కిలి శోచనీయమగు విషయమే. ఈశోచనీయవిషయమును నీవు గతవత్సరమున తొలగించి ఆంధ్రులను ఆనందతరంగితులనుగాజేసితివి. 1929-వ సంవత్సరము డిసెంబరు 26, 27, 28 తారీఖులందు లాహోరు నగరమునందు జరిగిన అఖలభారతమహిళాసభకు అధ్యక్షతవహించి 1930-వ సంవత్సరమున సీత, సావిత్రి, దమయంతి మొదలగు పౌరాణికవనితారత్నముల సంతతికిచెందిన అఖలభారతవర్షీయమానినీమణులకు శాసనకర్త్రివై వెలసితివి. ఇట్లు వెలయుటకు ఆంధ్ర స్త్రీలలో నీవే ప్రథమురాలవు.

దీక్షావతీ ! కాండీనగరమున కూడిన యువజనమహాసభకు అధ్యక్షతవహించిన పూజ్యురాలవునీవు. చెంగల్పట్టుజిల్లాబోర్డునందు సభ్యత్వము వహించిన దేశసేవాపరాయణవు నీవు. విద్యావతీ ! నీవు మద్రాసువిశ్వవిద్యాలయపు సినేటునందు సభ్యురాలవైయుంటివి. ఇట్టి ఉదాత్తగౌరవమునందుటకు ఆంధ్రస్త్రీలలో నీవే ప్రథమురాలవు.

ఆంధ్రరమణీమణీ ! ఇన్నివిషయములచే నీవు ఆంధ్రస్త్రీల వధ్యక్షించితివి. కావున పంచమ ఆంధ్రమహిళాసభకు అధ్యక్షురాలవైతివి. నీకు మాధన్యవాదములు. అస్వక్కురాండ్రమగు మమ్ము అరయుము.

* *
*

*

* *

శ్రీమతి సీరము సుభద్రయాంబగారి నామము గృహలక్ష్మి పాఠకులకు చిరపరిచితమైనది. ఆమె వ్యాసములు గృహలక్ష్మికి అలంకారములు. సుప్రసిద్ధాంధ్రకవులగు శ్రీయుత శెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారి అగ్రసోదరి ఈమె. ఈమెకుమారుడు విశాఖపట్టణము జిల్లా భీమునిపట్టణమున పోస్టుమేస్టరుగా ఉన్నాడు. ఈవిదుషీమణికి స్వప్రసిద్ధి జోత్తిగా ఇష్టకరముకానిది. భర్తృవియోగము కలిగిన తన యిరువదవయేటినుండియునీయమ యోగాభ్యాసమును, గ్రంథపఠనమును ముఖ్యకార్యములుగాఁ బెట్టుకొని మూలఁబడియుండుటకే ప్రయత్నము. సహజముగాఁ గలిగిన కవితాశక్తి భారతభాగవతరామాయణ సీతారామాంజనేయములను జదువుటవలనఁ గుదురు కేలినది. అంతకంటె హెచ్చుగాఁ ప్రబంధాదులను జదివినది కాదు. వ్రాసిన పద్యములు ప్రచురింపవలయునన్న కుతూహలము లేనే లేదు. ఆమె రచియించిన గ్రంథములలో ఇంతవఱకు మూడుమాత్రము ప్రచురితములు. విశేషకారణముండుట చేతనే ఆమె ఈమూడు గ్రంథములను ప్రచురించుట కంగీకరించినది. కీర్తిశేషురాలైన తన మాతృదేవికిఁ గృతియిచ్చిన కారణమున సురుచీవిజయమను నాటకమును, తండ్రికిఁ గృతి యిచ్చిన కారణమున శిరోమణియను నాటకమును ఆమె యచ్చొత్తించుటకు సమ్మతించినది. తన మేనల్లుడు అనగా శెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి రెండవ కుమారుడు చదివి యర్థము చెప్పుచు వినిపించిన యాంగ్లేయ నవలనొకదాని ననుకరించుచు ఆమె 'జాగిలము' అను నవలను రచించినది. రాజమహేంద్రవరము నందలి సరస్వతీగ్రంథమండలివారు ఈనవలను ప్రచురించియున్నారు. ఈమూడు గ్రంథములు తక్కఁ దక్కిన ఈమె రచించిన గ్రంథములన్నియు నముద్రితములుగ నున్నవి. 'భారతి' పత్రికాముఖమున 'ఉత్తరా విలాపము', 'రుక్మిణీ సందేశము' అను మనోహరపద్య వ్యాసములను ఈమె ప్రచురించియున్నది. ఈ విదుషీమణి గృహలక్ష్మి పత్రికాముఖమున 'సంక్రాంతి పండుగ' అను గద్య పద్యవ్యాసమును, 'శబరి', 'గృహలక్ష్మి', 'స్వయంప్రభా' అను పద్య వ్యాసములను ఇంతవఱకు వ్రాసియున్నది. ఈమె పుట్టుక ధాతృనామసంవత్సరమున. బలిజెకులము. విశాఖపట్టణము నివాసము. భర్తృనామము తన సురుచీ విజయ నాటకమున ఈమె ఇట్లు తెలుపుకొన్నది.

శ్రీమతి సీరము సుభద్రయాంబగారు

ఆ. వె. ఎవరి పేరి వ్రాలె యీపద్యపాదాక్ష
రంబులందొలికనలరారునో, చున
సైకరి కల్లగతుల నవనీతసమమెు, యు
ట్టిధనిభుని సాధుపిభుని దలంతు.

* *

*

తల్లిదండ్రులు తరిఫీదు చేశారు. స్వతహా తెలివితేటలుగలదయిందవడంచేత లక్ష్మి కాపరానికెళ్లేటప్పటికే యెంత మంచిపిల్లమ్మా యెంతమంచిపిల్ల అని అనిపించుకుంది. అంచేత ఇహాయుండైనా అలాగే అనిపించుకుంటుం దనుకుందాం మనం.

అత్తవారింటికొచ్చి పదిహేనురోజులయింది—యిరవైరోజులయింది —నెల్లాళ్లయింది. కొత్త కొత్తల్లా కాస్తపాతగిల్లింది. ఇహాఅత్తగారు కోడల్నిపిలవడంలో కొంచెంమార్పుతెచ్చింది. సలక్షణమైన 'లక్ష్మి' అన్న పేరుమానేసి 'లచ్చీ, లచ్చీ' అవడం మొదలెట్టింది. 'ఒసేలచ్చీ—యిలారా. ఈపనిచెయ్యి, ఆపనిచెయ్యి' అవడంలో దిగిపోయిందండి. 'లచ్చీ-లచ్చీ' అనికోడల్నిపిలిస్తే యేమైనామునిగిపోయిందా? 'లక్ష్మి' అన్నదిసంస్కృతం, 'లచ్చి' అన్నది అచ్చతెనుగూను. 'లచ్చి—లచ్చి'అని కేవలమూ ఆమహావిష్ణువు యొక్క అర్ధాంగినే కొమ్ములువచ్చిన కవిపుంగవులు సహితం సంబోధించేరుకదా, అందులో యేమీతప్పు లేదు అనియెవరైనా అంటారేమో? సరే—అదినిజమే కాని యీసందర్భంలోమాత్రం కోడల్ని న్యూనతగా చూడాలనే వుద్దేశంతోనే అలాఅనడం మొదలుపెట్టింది. నేనుచెప్పడం యెందుకు? మీరాకే తెలుస్తుంది. చూడండీ! ఈవిడకు ఒకకూతురుంది. ఆ అమ్మాయిపేరు సుబ్బులక్ష్మి. కూతుర్నిపిలిచేటప్పుడు మాత్రం 'తూచాలు'తప్పకుండా 'సుబ్బులక్ష్మి—సుబ్బులక్ష్మి' అంటూదీర్ఘంతీసుకొని మహాపయ్యారంగా పిలుస్తుంది. ఇహాకోడల్నిపిలిచినప్పుడో, అమాంతంగా యీ'లచ్చీ—లచ్చీ' అన్న తెగులుడుతుంది! అచ్చతెలుగో లేక మరేతెగులో? పాపం మనలక్ష్మికిమాత్రం కొంచెంకష్టంతోచింది, నిజంచెప్పవద్దూ. అందుకు మనంయేమీ అనడానికిపీలులేదు. పుట్టింటిదగ్గిర—అక్కడవున్న దాసీదాన్ని 'లచ్చీ, లచ్చీ' అనిపిలుస్తారు. తనకీ అత్తగారింట అగతేపట్టింది. రోజులేదోయీడుస్తూనేవుంది—మహాకష్టంగా యీడుస్తోంది. అత్తగారు 'లచ్చీ'అని పిలవడంతోనే వొళ్లుమండుకుపోతూంది. ఒకటిరెండురోజులు వూరుకుంది. అక్కణ్ణుంచి 'లచ్చీ'అన్న పిలుపు వినడంతోనే కొంచెంముఖం జేవురించుకునేది. అత్తగారు యిదికనిపెట్టింది. 'యేమే, నేనుపిలవడంతోనే మొహంవేమిటి అలాముడుచుకుంటావు? మామగారిదగ్గిర మాత్రం మహాకలివిడిగానూ; మహా తెలివిగాను వుంటావు?' అని అనడం మొదలుపెట్టింది. పోనీ యేదో యిలాఅనివూరుకుంటుందీ! అబ్బో, అదిదేమిటీ—జగజ్జంత్రీ. 'మొహంమేమిటే—యెప్పుడూ మొరటులాగే పెట్టుకుంటావ్? ఎప్పుడూ కొరకంచులాగే వుంటుందేం? నేనేంవిషంపెట్టేను నీకు?—నేనుపిలిచినా, నన్నుచూచినా అలాకొరకరలాడతావేం? మీఅక్కయ్య వెళ్లేటప్పుడుచెప్పిన పాఠాలాయేమిటివి?' అని అత్తగారు అంది.

మనలక్ష్మి యిహాకోపంపట్టలేకపోయింది. 'ఇదేమిటండీ! మీరిలాఅనడం యేమీబాగాలేదు. పైగా మాఅక్కయ్యపేరెత్తుతారెందుకండీ, పెద్దవారుకూడానూ' అని మహాకష్టంమీదఅంది. అనకతప్పిందికాదు. యేంచేస్తుందిమరి? మంచిదికవక అంతటితో వూరుకుంది. మరోలాంటిదైతేనా దూసుకో అంటేదూసుకో అని కచ్చాబిగించకపోయిందా? ఎలాగైతేనేం, అత్తగారు క్రమక్రమంగా కొంచంఅధికారం చలాయించడం మొదలు పెట్టింది.

ఏపాటి హెచ్చుతగ్గువచ్చినా బ్రహ్మరాక్షసి యీఅత్తగారు. నిలుచుంటే మరామేకు, కూర్చుంటే మరామేకు అంటారే—ఆమోస్తరుగావచ్చింది లక్ష్మిసంగతి. పాపం యెవరితో చెప్పుకుంటుంది—యెవరితో చేస్తూంది? బాగాచదువుకున్నదికూడాను. ఐతేమాత్రం, ఒక్కమీసమెత్తయినా తల్లిదండ్రులకు వ్రాసిందా?—లేదు. వ్రాయదలుచుకోలేదు. తనతెలివితేటలచేత తానేసమర్థించుకోవాలనుకుంది. ధావ గొట్టి యింటిచాకిరీఅంతా చేయిస్తూనేవుంది అత్తగారు. కదిలితేపోటూ—మెదిలితేపోటూ. ఐతేమాత్రం యేంచేస్తుంది? మహాఓరిమిపట్టి రోజులు యీడ్చుకొస్తూంది. భర్త విష్ణువర్ధనరావు అయేదే బియ్యే ప్యాసయాడు.

ఇంకాయేవుద్యోగంలోనూ ప్రవేశించలేదు. ఒక్కసుగుణం! ఈతడుమట్టుకుమాత్రం మూర్ఖుడుకాడు. చదువుకుంటేమాత్రం యెంతమంది దరిద్రగొట్టుదద్దమ్మలులేరు? భార్యయొక్క సుగుణాలుబాగాగ్రహించేడు, కుర్రాడైతేనేంగాను. తల్లియొక్క బుద్ధివిశేషతలు అతనికి బాగాతెలుసును. ఐతేనేం? భార్యను అన్యాయంగాబాధపెడుతున్నావని యేమన్నా అనగలడా? నిజమే; నిజంగా—అనవసరంగా—బాధపెడుతూనే వుంది. కాని యీవిషయమై యేమన్నాఅంటే అల్లరివచ్చిపోతుంది మరి? ఒహవేళ తెగించిఅంటే, తండ్రి మనస్సుకు యేమినొప్పితోస్తుందో? తండ్రి చాలామంచివాడు. బహూయోగ్యుడు. భార్యగుణాలన్నీ బాగా తెలుసును. గయ్యాళిగంపని తెలుసు. ఖర్మంచాలక యేదన్నాఅన్నాడో, అతనిపరువుమర్యాదలు వీధులో వున్నాయన్నమాటే. అంచేత మనలక్ష్మిభర్త చూచీచూడనట్టుపైకి వూరుకున్నప్పటికీ, పడకటింటరాత్రిసమయాల్ని, ఆవిడమనస్సు మహా ఆహ్లాదకరంగావుండేటట్టు ప్రవర్తించేవాడు. భర్తయందు లక్ష్మికిచక్కని ప్రేమకుదిరింది. అంచేత తనకేమీభయంలేదుకదా అనిమనోధైర్యమూ, నమ్మకమూ బాగాకలిగింది. అత్తగారిహ యెన్ననుకున్నా, తననుకానట్టే. తనపనియేదో తనుజాగ్రత్తగా చేసుకునేది. ఇహఈమనిషినైజం యింతేకదా అనుకుంది. మరెందుకు వృథావాగ్వివాదం అని ఊరుకుంది.

కాని కోడలువూరుకుంటే అత్తగారు వూరుకుంటుందీ? తనకు తోడయేటట్టు కూతుర్నికూడా కాస్త యెగదోసింది. కొంచెంయించుమించు, మూడుమూర్తులా తల్లేతల్లి—కూతురేకూతురు. చిన్నప్పటినుంచీ రణరాలుగాయి. ఇలాఅంటున్నాన్ని మీకుకోపంవస్తే చెప్పలేను. వంచడానికెవ్వడికీశక్యంలేదు. ఆవిడస్నానంచేయడానికి సిద్ధమైతే వదినెగారు వేడినీళ్లూ, పరికరాలు పుచ్చుకొని అడుగులకుమడుగులొగ్గుతూ సేవచేయవలసిందే. కట్టువిడిచినగుడ్డ వుతకవలసిందే. లేకపోవాచట్టుపట్టిలేచిపోతుంది. వదినెగారు విస్తరితియ్యాలిసిందే. మధ్యాహ్నము మూడుఘంటలయ్యేటప్పటికల్లా వదినగారు యెంతయెలాంటిపనిజేస్తున్నా సరే కొబ్బరినూనె, దువ్వెనా తెచ్చి ఆవిడతలదువ్విజడవేసి శృంగారించవలసిందే. ఇందులో యేదిలోటు వచ్చినాసరే, దూదేకినట్టుయేకేస్తుందిగా! ఎవడుకట్టుకుంటాడోకాని బాబూ!—బ్రహ్మరాక్షసిలోనైనా కాపరంచెయ్యొచ్చుగాని—అమ్మ! దానితో యెవడువెగ్గలడుబాబూ, యిప్పుడేయిలావుందీ? యెవడో తగినవాడు దొరకాలి—తెగులుకుదరాలి. అంతవరకూ క్రిందబెడితే యెండలులేవు—పైనబెడితే వానల్లేవు! నిముషనిముషానికీ ఆపిల్లయెముకలు కొరుక్కుతినేసేదికాదూ! ఎందుకైనా తగినవాళ్లురా నాయనా!—తల్లికి తల్లీ, పిల్లకుపిల్లాన్నూ!

విష్ణువర్ధనరావు చూచేడు, చూచేడు. అంతకంతకూ ముదిరిపోతూందిరా అనుకున్నాడు. దీనికేమిటా?—గత్యంతరమేమిటా అని ఆలోచించేడు. ఒహవాడు ఏదిపాలుపోయిందికాదు. విసిగిపోయి న్యూసుపేపరు చదువుకొమనివిప్పేడు. మదరాసులో యేదో 40 రూపాయిలు గుమాస్తాపనికావాలన్నట్టు ప్రకటనచదివేడు. తక్షణం ఒకవిధమైన ఉత్తేజంవచ్చింది. మర్నాడు బయలుదేరేడు, యెవరితోనూచెప్పకుండా. అదృష్టం—గుడ్డిలోమెల్ల—యేదోబాగుంది. సరే, అనుకున్నవుద్యోగం దొరికింది. తిరిగియింటికి వచ్చేడు. తండ్రిగారితో యీసంగతిస్పష్టంగాచెప్పేడు. భార్యనువెంటబెట్టుకొనే వెళతానని తండ్రిగారితోఅన్నాడు. తండ్రి బాగాఆలోచించేడు, కోడలుయొక్క సుగుణాలన్నీ గ్రహించినవాడవడంచేత, కొడుకుచెప్పిందే బాగుందనుకున్నాడు. ఒకమంచిరోజుచూచుకున్నారు. మదరాసుకు సుఖంగాప్రయాణం అయ్యేరు భార్యాభర్తలిద్దరూను. కోడల్నిపంపించనని మొట్టమొదట అత్తగారడ్డపడింది. ఘంటాపథంగా 'నేనుతీసుకువెళ్లకతప్పను, నాయిష్టం' అని విష్ణువర్ధనరావుఅన్నాడు. లక్ష్మి అత్తగారికీ, మామగారికీ నమస్కారంచేసి, 'వెళ్లివస్తాను సుబ్బులక్ష్మి!' అని ఆడబిడ్డతోచెప్పి, భర్తతో సుఖంగామద్రాసు చేరింది.—హాయిగాజీవనం చేస్తూంది.

సౌందర్యము

శ్రీమతి యు. సత్యబాలసుశీలాదేవిగారు

౧

జ్యోతీక్ చిన్నపల్లెటూరిజమీందారు. కలకత్తాలోవుంటున్నాడు. చదువు, చక్కదనం, ధనం, గుణం ఎందునాకూడాలోపంలేదు. తగినగృహిణికావాలని అతనికింకాప్రబోధంకాకుండానే- లోచకపోవడం అనేనేవంతో హృదయం వెతుక్కుంటూన్నది. ఒకనాడు జ్యోతిక్ యౌవనప్రభంజనంలో లలితాసౌందర్యసుగంధం మందగమనంతోవచ్చేసియాతని ప్రేమహృదయం చలింపజేసింది. తండ్రివున్నప్పుడు లలితారాణి క్రిందపడితే అరిగిపొయ్యేది. అప్పుడు ఆమె లక్షాధికారికూతురు. ఇప్పుడో సామాన్యసోదరి. తల్లిఎంతగారాబంగాచూసుకుంటున్నా ఆనౌకర్లు, ఆపట్టుదుస్తులు, ఆరత్నాభరణాలు ఇప్పుడేవీ? అయినా ఆచూపుల్లో అమాయికపు చలనము, ఆగులాబీపెదవుల్లో చిరునవ్వువెన్నెలా, ఆకంఠధ్వనిలో మాధురీప్రవాహం, ఆపచ్చనిశరీరంలో ప్రవహించే విద్యుత్కాంతి అలాగేవున్నవి. వచ్చీరాని నేర్పుతో అల్లిబిల్లిగా అల్లుకున్నజడ, పిల్లవాయువుల్లో తేలిపోతూన్న ముంగురుల్లో మెరిసే కుంకుమబొట్టు, పాముకుబుసంలాగు పాదాలుదిగి జీరాడుతూన్నగులాబీచీర, బాహువల్లరి సౌందర్యం ద్విగుణీకృతంచేస్తూన్న నీలిపట్టురవికా, చేతులకు రెండేసిగాజులు, మెడలో చిన్న ముత్యాలదండ, చెవులకు చిన్నరవ్వకమ్మలు. ఇంతే యిప్పటి యీమెముస్తాబు. పెంపుడుకుక్క వెంటనడుస్తూంటే పెంపుడుచిలకను చేతులోపెట్టుకొని వచ్చి తోటమధ్యవున్నగచ్చు అరుగుమీదకూర్చుని అన్నదగ్గరనేర్చుకున్న ఇంగ్లీషుపద్యం చిలుకకునేర్పుతూన్న ఆదృశ్యంచూచి జ్యోతీక్ చూపుమరల్చుకోలేకపోయ్యేడు. మీచెల్లెలిని చూడాలనేభావం సురేంద్రుడిదగ్గర కనబరచేడు. చెల్లెలిఅదృష్టానికి సురేశ్ పొంగిపోయ్యేడు. సురేంద్రుడి తోట జ్యోతీక్ మేడమీదికి బాగాకనబడుతుంది. సంపదంతాతండ్రితోపాటుగతించినా ఆతోట- ఆమేడ- కొద్దిగా అస్తిమాత్రం నిలబడ్డవి.

౨

ఆవేళకు తిరిగివస్తానుగదాఅని గ్రామాంతరం వెళ్లిన సురేశ్ కార్యాంతరాలవల్ల రాలేకపోయ్యేడు. ఆసాయంత్రమే జ్యోతీక్ లలితని చూడ్డానికివస్తాడని లలితతల్లి ఆమెనుముస్తాబు చెయ్యడం మొదలెట్టింది. లలితకు యింతవరకూ అవసరంలేకపోవడంవల్ల ప్రత్యేకమైన విలువగలదుస్తులుగాని, వస్తువులుగాని లేవు. చూడ్డానికివచ్చేది జమీందారు. తన కూతురు తగినఆడంబరంగాలేకపోతే ఆమెకేమీబాగోలేదు. తనచిన్ననాటివస్త్రాభరణాలన్నీ బయటికితీసింది. ఆసుందరి ముఖాననాట్యమాడుతూండే ముంగురులన్నీ పైకిదువ్వేసి ఏడుస్తూన్నకొద్దీ సాధ్యమైనంతగట్టిగాబిగించి జడేసింది. ఆపైన ఆజడలో కొన్నివస్తువులు కూర్చి జడకనబడకుండా పువ్వులుకూర్చేసింది. ముక్కుకి ఆవిడపెట్టుకున్న నత్తు, బేసరీలు పెట్టింది. చెవులకేవోతగిలించింది. చంచలమైన యీపెద్దకళ్లకి దట్టంగాకాటుకపెట్టి

తిలకందిద్దింది. చూస్తేభయమేస్తోంది. ఆఎర్రరంగు! ఆచెమ్కీపని! ఆలేసుకుచ్చులూ! అంతపెద్దది! ఆజాకెట్టుతొడిగి దానికనుగుణంగా నిండుఊదారంగుబనారసుచీరకట్టించింది. ఆపైతనకున్నవస్తువులన్నీ ఎంతవదులైనా, ఎంతబరువైనా, ఆపిల్లఎంతఏడ్చినా—కంకణాలు, కాలిగొలుసులుకొన్నిజతలు, వడ్డాణము, మెడలోకాసులదండలు, వరహాలదండలు ఏవేవో అన్నీతగిలించింది. అయిదుగంటలుకొట్టగానే లలితాసుందరరూపం హృదయంలో చిత్రించుకుంటూ జ్యోతీక్ వచ్చేడు. కాబోయేఅల్లుడురాగానే ఏమిమాట్లాడాలో, ఎలా మర్యాదచెయ్యాలోనని వేసికున్నప్లానంతా తాత్కాలికహృదయావేగంలో కలిసిపోవడంవల్ల వచ్చిన పదినిమిషాలకి అత్తగారు అల్లుణ్ని కూర్చోమనిమాత్రం చెప్పగలిగింది. "ఇదేమిటి! ఈవేషమేమిటి! ఆలలితే ఈలలితేలాగ? సురేశ్ ఏడీ? అంతామోసం. సౌందర్యం భ్రమ. దూరపుకొండలునునుపు." జ్యోతీక్ తలతిరిగిపోతూన్నది. కొంతసేపటికి లలితకన్నీళ్లతో కలసినకాటుక మొహమంతాఅలుంకుంటూతలెత్తి జ్యోతీక్ వేపుచూసింది. తిరస్కారకోపసమ్మిళితంగా నవ్వుకుంటూ జ్యోతీక్ లేచినిలబడ్డాడు. లలిత బంధంవిడిపించుకున్న లేడిపిల్లలా పరిగెత్తింది. మరునాడు సురేంద్రుడువచ్చి సంగతేంటోకనుక్కోవాలని స్నేహితుడిదగ్గరకువెళ్లి నిన్నతానులేనందుకు క్షమాపణకోరుకున్నాడు. జ్యోతీక్ ఉదాసీనతచూచి భయపడుతూ మెల్లగా ఆవిషయంప్రస్తావించేడు. జ్యోతీక్ పెద్దగా ఊపిరితీసుకొని ఆవిషయమై ఆలోచించడానికి. సమయంకావాలనిఅడిగేడు. ఆమాటతో సురేశ్ సెలవుతీసికొని లేచేడు. ఇంటికి వెళ్లుతూ ఇతడెక్కడో చపలచిత్తుడిలాగున్నాడు అనుకున్నాడు.

3

అవ్వేళసాయంత్రం జ్యోతీక్ షికారుకుపోలేదు. పరధ్యానంగా సురేశ్ తోటవైపుగా పిట్టగోడదగ్గరనిలబడి అర్థహీనంగాచూస్తున్నాడు. వయ్యారంగా వనలక్ష్మిలాగ తవళ్వన శుకాలలో లలితవస్తోంది. అరే! ఏమిటీగోల? మొన్నఆవేషం! ఇవ్వాళఈవేషం! జ్యోతీక్ ఉలికిపడి సర్దుకున్నాడు. గుండెవేగంగా కొట్టుకుంటున్నది. ఆమె వచ్చేసి ఆఅరుగుమీదే ఆలాగే కూర్చుని చిలక్కిచెప్పినపద్యం వప్పచెప్పుకుంటూన్నది. ఈసమస్య ఎలాగనిర్ణయించడం? మళ్లా వాళ్లయింటికెళ్లిచూస్తే అలాగేకనబడుతుందేమో. ఏమన్నాకానీ అనుకొని తిన్నగతోటలోకివచ్చేసి కాస్తదూరంలోనుంచుని ఆనిర్మలసౌందర్యం తనివిదీరా తిలకిస్తూన్నాడు. దూరపుచూపులుగావు. నాఅవివేకం అనుకున్నాడు. ఆవిడకట్టుకున్న పసుప్పచ్చజరీచీర సంజకెంజాయతోకలసి ఆమెకు మరింతసౌందర్యంగూర్చింది. ఆపొట్టిచేతుల తెలిపట్టురవికలోంచి దుముకుతూన్న ఆశరీరకాంతిచూచితీరాలి. ఆవిడలేచికిందపడిపోయిన చేరుమాలందుకుంటూంటే జ్యోతీక్ కనబడ్డాడు. ఇప్పు డాచూపులు జ్యోతీక్ హృదయాన్ని కలతబెట్టేశాయి. ఈచక్కదనం ఎక్కడుంచేమాత్రం ఏలాదాగుతుంది? మళ్లీ అవ్వేళటి వేషం ఈవేషంపోల్చుకునేప్పటికి జ్యోతీక్కునవ్వాగలేదు. అవ్వేళటివేషాడంబరం ఈచంద

మామనుకమ్మేసింది. సురేశ్‌ను అన్యాయంగానొప్పించేను, ఇప్పుడే వెళ్లి ప్రాయశ్చిత్తంచేసుకో వాలనుకున్నాడు. లలిత అప్పటికే మెరుపులామాయమైపోవడంవల్ల మరి ఉండాలిసిన అవ సరంలేకపోయింది. శరవేగంతో సురేశ్ దగ్గరకు వెళ్లేడు. జరిగిందంతాచెప్పేసి యిదంతా మీయమ్మగారి అలంకరణాచాతుర్యఫలితం గనుక నన్ను క్షమించవలసివుంటుందన్నాడు. సురేంద్రుడికికూడా నవ్వాగిందికాదు. ఇంతలో తోట్లోంచిబయలుదేరిన లలిత దాదా! అనిపిలుస్తూ గుమ్మందాకావచ్చి జ్యోతీక్ కనబడగానే అతనివైపు తీక్ష్ణంగాచూస్తూ గిరుక్కునతిరిగి వెళ్లిపోయింది. స్నేహితులిద్దరు ఒకరిమొహం ఒకరుచూసుకు నవ్వుకున్నారు. కొంతసేపు మాట్లాడి జ్యోతీక్ వెళ్లిపోయాడు. పర్యవసానం ఏమిటంటే వారంరోజులకు లలితాజ్యోతీంద్రులపెళ్లి! ఆవేళనుండి లలిత తోట్లోకిపోవడం మానేసింది.

మల్లెపూవులకథ

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యల్.

మాపేరుమల్లెలు మాయింటిపేరు
పూలవారనుచెల్లబాలలంటారు;
సిరిసంపదలు మాకుబరువుగాలేవు,
ధన మింతగంధంబు ధవళకాంతులును.
నెలతలందర మేము నిత్యమల్లెలము,
బొండుమల్లియలెల్ల పురుషులుమాకు,
సన్నజాజులును మాజాతిలోవారె,
చంచరీకములు మాసావాసకాండ్రు.
భోజనంబులు మాకు భూమిసారంబు,
ఆలయంబులు మాకు ఆకుజొంపములు,
శుభకార్యములు మాకు కళ్యాణవిధులు,
అనురాగమే మాకు హాయైనగాలి.
గాలిలోజనియించి, గాలిలోపెరిగి,
గాలిలో చెండ్లాడి, గాలిలోవలచి,
గాలిలోవికసించి, గాలిలోవాడి,
గాలిలో జీవాలు గడుపుకొంటాము.
వాసంతుడే రాజు, వనమె రాజ్యంబు,
వేవెల్గు, రేవెల్గు కావలయువారు,
నవ్వుమోములె మాకు నగలునాణెములు
మందయానలజడల్ మావాహనాలు.

శుభకార్యములు మేము చూడనివిలేవు,
కళ్యాణములు మేము గాంచనివిలేవు,
శోభనాల్జేసేము, సుఖములిచ్చేము,
పండుగులబాలించి ప్రతిభగన్నాము.
పూజాపురస్కారములలోన మేమె
పనులన్నియుంజేసి పాటుపడతాము!
కట్నాలుకానుకల్ ఘటియించువేళ
సద్గుణంబులుమేమె సాటిచెపుతాము.
సారెలో సిగ్గుచే జంకుజవ్వనికి,
అత్తవారింటిలో క్రొత్తకోడలికి,
దయితునిరాకకై తపియించుచెలికి
ఆనందమొనగూర్చి అభయమిస్తాము.
చిట్టిసొగసుకు మాకుపెట్టిందిపేరు,
మైత్రియందరితోడ మాయొక్కతీరు,
మనియుండినన్నాళ్లు మర్యాదసెడక
కాపాడుకొనుచుండి కళ్లుమూస్తాము.
మేమున్న అందరూ ప్రేమించుతారు,
ప్రజలప్రేమముకన్న భాగ్యమేముంది?
హాయినించుటయె మాకొనుపావనము,
నెనరుబెంచుటయె మానిత్యజీవనము.

పేరేమిపెట్టను?

పానుగంటి విజయరాఘవరావుగారు

క్రిందటిసహాయనిరాకరణపు దినాలలో పదేండ్లపిల్ల కళ. మెఱుపుతీగలాగు దేహకాంతి - గుండ్రని ముఖము - చేరడేసికన్నులు - మందహాసముతో బయలుపడే చెక్కిళ్లమీద చిరుగుంటలు: ఇవి కళ చేయించు కొనవిఆభరణాలు. జబ్బలదాక చేతులున్న జపానుక్రేపు ఆఘారం - సింగపూర్ చీటీపరికిణీ - మెడలో ఆర్ అండ్ సన్స్ హారము - చేతులకు ఆయిన్‌క్రీముగాజులు: ఇవి కళ చేయించుకొనిన ఆభరణాలు. అప్పటికి హైస్కూలులో రెండవఫారముచదివెడిది. కళ కాపురమున్న ఇంట్లో మనోహరం, రాజశేఖరం అను ఇరువురు పిల్లలుకూడా కాపురముండువారు. కళ ఈపిల్లలతో కలిసి ఆడుకొనుచుండెడిది. వారునివసించుపట్టణము, సముద్రతీరము కనుక ముగ్గురును సాయంకాలములందు సముద్రతీరమున కాలముగడుపుచుండువారు. ఇసుకపై చిత్రింపబడిన తమపాదచిహ్నములు, సముద్రతరంగములలో కరిగిపోవుచుండుటచూచి, వారు. నిట్టూర్పులు నిగిడించువారు. కాలసర్పమువలె పైకిలేచి, విరిగిక్రిందపడు, అలలగర్వముచూచి నవ్వుకొనువారు. కెరటముల దెబ్బలకు జంకక, అచలమైయున్న కొండనుచూచి మెచ్చుకొనువారు.

* * * * *

మనోహరం నాజూకుగానుండువాడు. దేశభక్తిపూరితుడు. స్వదేశీపంచ, మోచేతులకుపైకిమడచిన స్వదేశీలాల్చీ, కుడిపాపటక్రాపింగు, బంగారుగొలుసుచేతిగడియారము కలిపిన మనోహరంబొమ్మ తయారగును. కన్నులు చిన్నవైనా భావపూరితాలు. కాబట్టి చక్కనివే. ఏలాగునవైన మనోహరంలో కళా సౌందర్యము ఉండెడిది. రాజశేఖరం కొంచెంస్థూలకాయుడు. అయినను మన్మధుని అపరావతారము. పుటముపెట్టినబంగారు మతిని దేహచ్ఛాయ. గ్లాస్గోమల్లుపంచ, సిల్కుషర్టు, సన్‌ప్రూఫ్ కోటు, రిమ్‌లెస్ కంటిచోడు రాజశేఖరానిని సదా ఆశ్రయించియుండెడివి. వీరిరువురమైత్రి మిగులప్రశంసనీయమైనది. ఊరివారికికూడా వీరిమైత్రి హృదయమునకెక్కెను.

కళకు రాజశేఖరమనినప్రీతి- ఆనందము. మనోహరమనిన జాలి- దయ. రాజశేఖరమును చూచునప్పటికి కళకు లోన సముద్రతరంగమువలె నేదియోపైకుబికెడిది. మనోహరమును చూచునప్పటికి బెంగ లోన ప్రవేశించెడిది.

'ఈమెను పెండ్లాడనిజన్మమేల' అని రాజశేఖరునియూహ. "ఈమె ప్రేమించువస్తువులో నే నొక యణువునైయున్న చాలు"నని మనోహరుని ఆశయము. "నన్నేల పెండ్లాడ"దని రాజశేఖరునిధైర్యము. "ఏమో! అట్టి భాగ్యమునావంటివానికి కలుగునా?"యని మనోహరునిదైన్యము. "పెండ్లాడననినయెడల రాక్షసవివాహము కావింతు"నని రాజశేఖరుని నిశ్చితార్థము. "నన్ను పెండ్లాడుమని యామెనుబలవంతము చేయుటకు నాకేమియధికారమున్న"దని మనోహరుని నైరాశ్యము.

కళమాత్రము రాజశేఖరునిపై మనస్సులగ్నముచేసెను. కాని అప్పటప్పట మనోహరునిమూర్తి యామెలో ప్రవేశించి అప్రయత్నముగా ఆమె కనుకొలుకులనుండి కన్నీటిబొట్లురాలి పోవుచుండెడది. 'పాపము'అని అప్రయత్నముగా అనుచుండెడిది. మనోహరం వ్రాసినగీతాలు ఆమె సదా సంగీతముతో పాడుచుండెడిది. ఒకనాడు కళ మనోహరునిగీతాలలో

"తిరిగి నీళ్లాడ దీకాలదేవత అపు
డనుభవించిన సౌఖ్యపుటరనిముసము"

అనిపాడుచుండగా రాజశేఖరమువచ్చి

"ఎన్ని నిదురశూన్యంపురే లీడ్చికొంటి
నో ముకుచుకొననికనుల..."

అని వచ్చియురాని రాగములో పాడుకొనుచువచ్చెను. అతనిని చూచి కళ "శేఖరం! అబ్బ- వచ్చినావు టోయి- ఒడలు ఏమిటో అవుచున్నది సుమా".

"కళా!

"ఏనొకపుష్పలావికుడనేని తదీయకచాళిరీరస
మ్మానితచిత్రచిత్రసుమమాలలనెన్నియొ

నీపాదాలమీద పడవేసినమస్కరించి యుండుననుసుమా."

"మనోహారం పద్యాలు చాలాబాగుగావ్రాయగలడు సుమా. రాజ్! చూడుఈపద్యం. పాపము.

వాలుజడమీది చెట్టుసంపంగిదండ
కుడియెడమలకొత్తిగిలక జడలకాంచి
అకట! ఒక్కమారైన నాఅకలుషితపు
ప్రేమ తలచి తలాడపై రేగదేల?

శేఖరం! ఒక్కమాట. ఈమనోహారానికి ఈప్రేయసి ఎవరోయి?"

"కళా! ఈవ్రాతవ్రాయువారి కిదొకపిచ్చి. ఏదో ఒకప్రేయసిని తలచుకొనుట. ఆమెను చిత్రించుట. ఆమెకై లేనిపోనిదే మదనతాపముపడుట. రాకపోయినను కన్నీరుమున్నీరైనదని పద్యాలలో ఏడ్చుట. ఈనవీనకవివరులకు మామూలు."

"ఏమోసుమీ! నాకట్టి నమ్మకము లేదు. ఒక్కొక్క వ్రాతగాడికి రహస్యముగా ఒకప్రేయసి ఉండి తీరునని నానిశ్చితాభిప్రాయము. లేకపోతే వ్రాతకువీలేకనబడదు."

"ఆఁ. ఆదివట్టిదిలే. వ్రాసేవ్రాతకు చేసేకార్యానికి చాలాదూరము మనకవులలో"

"అలాగున సంఘాన్ని దూషించుటతప్పు. కాని మనోహరుని ప్రేయసియెవరోయి? నీతో చెప్పి యుండును."

"ఏమో, నాకు తెలియదు. నీతో చెప్పినాడాయేమి?"

"లేదు. కాని ఆలోచించగా"

"ఎవరని తేలినది?"

"నేనేనని"

ఈమాటవినునరికి రాజశేఖరం నిర్విణ్ణుడై "కళా! నీఅభిప్రాయముతప్పు- అతడు నిన్నుప్రే..."

ఇంతలో మనోహారం

"వలపుతొలకరి మెరపువెన్నెల
చెలమలూరే అస్యసీమను
వేడియావిరి విరియబారిన
జాడపాడువడెన్-"

అని పాడుకొనుచువచ్చెను. కళకు ఒకకంట ఆనందము, ఇంకొకకంట దుఃఖము రెండుచుక్కలుగ వెలువడెను. మనోహారం "కళా! నాయనగారితో ఏమిటోచాలసేపు మాట్లాడినావే?" అని అడిగెను.

కళ:—ఔను నా వివాహవిషయమే మాట్లాడినాను. ఆ - మఱచినాను. శేఖరం! క్షమించాలి నా మొండి ప్రశ్నకు. నీవు నన్ను పెండ్లాడెదవా?

రాజ:—రైటు.

కళ:—మనోహరా! నీవో.

మనో:—నీవనుజ్ఞనిచ్చునెడల నిన్ను ప్రేమించెదను.

కళ:—అవునా?

మనో:—నీసౌందర్యము కనుల ఆకలితీరునట్లుచూచెదను. నీపలుకులను చెవులదాహముతీరునట్లు త్రాగెదను.

కళ:—ఏమిటో, అంతా వేదాంతము.

రాజ:—మనోహరం! ఏమిటా అర్థశూన్యప్రసంగాలు. ప్రేమించిన పెండ్లాడవలెను. పెండ్లాడిన ప్రేమించవలెను.

మనో:—శేఖర్! నీవాక్యమందున్న మొదటిభాగము కొంతసత్యము. కొంతఅసత్యము. ఏలనన ప్రేమించినకన్యను పెండ్లాడిన జీవితసౌఖ్యమెక్కువ. కాని నీవుప్రేమించినకన్య నీవశము కాకపోవచ్చును. నాబోటిక్రిమి సౌందర్యదేవతోపాసకుడగుటచే చక్కనిస్త్రీని గాఢముగా ప్రేమింపవచ్చును. అట్లుప్రేమించుటలో స్త్రీపురుషులిరువురకుగూడ తప్పులేదు. కాని నాచేప్రేమింపబడిన ఆవ్యక్తి, ఏకారణముచేతనైన నావశముకాకపోవచ్చును. పెండ్లాడలేకపోతినికదా యని ప్రేమనుచంపుకోవలెనా? ఈసంగతి స్త్రీలకుగూడ వర్తించునుకదా? ఆఁ. అదిగో వెంగమునగము చేయుచున్నావు. నీలోనున్నదుర్బుద్ధి ఇదియే. స్త్రీస్వాతంత్ర్యమనుసరికి శవముఖము చేసెదవు. కాని ప్రేమించినవస్తువు తనకు స్వాధీనముకానికొలది దానియందు ప్రేమ యెక్కువగును. ఇక పెండ్లాడినదానిని ప్రేమింపవలయుననికాదా? పెండ్లితో ప్రేమరాదు. ప్రేమతో పెండ్లియు రానవసరములేదు.

రాజ:—ఏమో ఈకూతలన్నియు పుస్తకాలుచదువుటచే ఉడుకుజ్వరాలవలె పుట్టుచున్నవి.

కళ:—పోనీలెండు- ఎందుల కీఅనవసరప్రసంగాలు. మనోహరా! త్వరలో రాజశేఖరానికి నాకు వివాహము. నీవువచ్చెదవుకాదా?

మనో:—అవశ్యము. కావలసినంత కర్రపెత్తనము చేసెదను.

* * * * *

1930 సంవత్సరము ఏప్రియల్ ఆరవతేదీ కాలచక్రములోప్రవేశించినది. ధర్మసంగ్రామములోనికి ప్రజలు దుమికినారు. ఓ- ఎక్కడచూచినను సభలే- ఎక్కడచూచిన సత్యాగ్రహసమరసన్నాహకోలాహలములే- రాజశేఖరం పూర్తిగామారిపోయినాడు- శుద్ధస్వదేశీబట్టలలో మునిగిపోయెను. కళ దేశదౌర్భాగ్యమును, వికసించిన వయస్సుకలదికనుక తెలిసికొని, స్త్రీలే దేశదౌర్భాగ్యమును తొలగచేయుటలో మొదటివారని తెలిసికొని, ఊరూరసభలుచేయుటకై తిరుగుచుండెను. ఇక మనోహరం అంతాసత్యాగ్రహమే- రాజశేఖరం బాహ్యవేషమే మారెనుకాని హృదయముమాత్రముమారలేదు. మనోహరం శేఖరునిగృహమునకు పూర్వము వలెనే వచ్చుచుపోవుచునుండువాడు- పైకిమాత్రము వారిమైత్రియందంత మార్పుకనబడుటలేదు.

ఒకనాడు ఎప్పటివలె మనోహరం రాజశేఖరుని గృహముప్రవేశింపబోవుసరికి లోన రాజశేఖరుని ఆగ్రహపూరితవాక్యములు వినబడుచుండెను. మనోహరం కొంతసేపాగి లోనికిప్రవేశించి "శేఖర్! ఇంకను కోపాగ్నిచల్లారలేదు కాబోలు. అంతకుంచించుకొన్నావు మొగము" అన్నాడు.

కళ:—మీ శేఖరంగారి కోపము తీర్చుప్రయత్నములో నీకు సాహాయ్యపడతాను, మనోహరా!

రాజ:—కళా! ఛీ, అవతలకు- పరపురుషునితో అనవసరప్రసంగములెందుకు? అయినదిచాలదా?

మనో:—శేఖర్! ఏమిటి ఈవికృతము? అయ్యో! పూర్వపుటుదారభావమంతయు మనస్సునుంచి ఊడిపోయినదాయేమి? కాపురాలుచేయుచున్న వారి మనస్సులు అనుమానాలకు ఆస్కారం ఇచ్చునని అనుకొనవలసివచ్చుచున్నది.

రాజ:—మనోహరం! ఇకనీవు నాఇంటికిరాకు. నాభార్యతో కారణములేనిదే మాటాడకు.

మనో:—ఇక రానులే. కరిగిపోయెదను. గాలిక్రిందమారెదను. కాని నీచూపులనుంచి సెలవుపుచ్చుకొనుమునుపు నీకొకచిన్న ఉపదేశము చేయవలెననియున్నది.

రాజ:—నిన్న వేలకొలది ప్రజలలో కళ దేశాన్నిగూర్చి ఉపన్యాసము యిచ్చినదికాదా? అలాగుననే నీవుకూడ ఇచ్చెదవా?

మనో:—శేఖర్! ఎంత అజ్ఞానము నీబుఱ్ఱలో ఘనీభవించుకొనియున్నది? కళ నిన్న ఉపన్యాసమిచ్చుటతప్పా?

రాజ:—ముమ్మాటికి.

మనో:—కేవలము అనుమానపిశాచమునకు బాడుగాచాకిరీచేయుచున్నావు నీవు. నీలోనమానుషత్వం ముసలిదయి రాలిపోయినదన్నమాట. నిన్న పాపము కళ నలుగురిలో లెక్చరిచ్చినదని రాత్రి ఆమెనుకొట్టినావా? దుర్మార్గుడా! మానవవేషంలోనున్న రావణాసురునివలెనున్నావే?- శేఖర్! నీవు సంఘసంస్కరణమును గూర్చి వ్రాసేవ్యాసములేమి? ఇచ్చేలెక్చర్లేమి? నీవుఇంట్లోచేసేచేష్టలేమి? ఎక్కడైన అతుకుతున్నదా?

కళ:—మనోహరా! వృథగా ఊపిరిఖర్చుచేసెదవెందులకు?

మనో:—శేఖర్! ఇక ఈరోజుతో మనకుసరి. కనుక ఈలాగునచూడు: నీవు శర్మగారిఇంటికి అస్తమానము వెడలెదవెందుకు?

కళ:—వెళ్లడమే కాదు. రోజు అస్తమానూ అక్కడేమకాం.

రాజ:—శర్మగారిభార్య చాల ఉదారస్వభావముకలది. ఆమె ఆదరణ అనుపమానము.

మనో:—నీవు ఆమెతో అలాగున నిర్భయముగాతిరుగుట, శర్మగారులేనిసమయము కనిపెట్టి, ఆమెను ఆమెస్నేహితురాండ్రను బండిలోవేసికొని తిరుగుట నీకుమంచిదేనా?

రాజ:—మనోహరం! ఇప్పుడు నీకుమానుషత్వములేదు. వారు ప్రేమైకజీవినులు. సౌందర్యోపాసినులు. నిర్మలహృదయులు. నేనుకూడ అట్టివాడనే. మనస్సులుకలసినవి.

మనో:—సరే బాగుగనేయున్నది. నీభార్యమాటయేమిచెప్పినావు? నీవు పరస్త్రీలలో నొకస్త్రీనై తిరిగిన అదినీకుమంచిదియా? నీభార్య దేశమునుద్ధరింపుడని తోడిసోదరుల వేడుకొనినతప్పా? నీవు చల్లలన్నియు ఈమహిళామణులతో తిరుగుచున్నావా? ఇట్టినీవు- స్త్రీస్వాతంత్ర్యము నిర్మలహృదయముతో కోరు నీవు- ప్రేమ దైవస్వరూపమని వేదాంతం ఒలకపోసిననీవు- నీభార్యను నీస్నేహితుని ఇంటికితీసికొని వెళ్లినావా? ఆమెను నీస్నేహితులకు పరిచయముచేసినావా?

రాజ:—ఓహోహో! పాకముముదురుచున్నదే. కాని నీవుచెప్పినవన్నియు నిజమని ఒప్పుకొనక తప్పదులే.

మనో:—ఇంక కొంచెమువినుము. నీతోచదువుకొనిన వీరాస్వామిగారు చూచినావా పాపము పొటాసియముసైనైడ్ పుచ్చుకొనపోయినారు. ఎందులకో చెప్పనా? తాను మఱొకరినుంచి బలాత్కారముగా

లాగదలచిన స్త్రీ ఇంకొకని చూపులకు కన్నులతో జవాబుఉత్తరము వ్రాసినదని. ఇది అంతయు వారి ఊహానిర్మితము. ఇదంతయు నీవెఱుగవాయేమి? ఈలాగునున్నది మీ ప్రేమ. చిన్నతనమునుంచియు నీదికొంత మొండిపాకమే. కాని కళమాత్రము పాపము నిన్ను నిష్కల్మషముగా ప్రేమించుచున్నది. ఎంతో సౌఖ్య సముద్రములో నుండవలసిననీవు కానివారితో తిరిగి ఆదర్శప్రాయుడనైతి ననుకొనుచుంటివేమో- హాస్యాస్పదుడవైతివి.

రాజ: —బ్రహ్మచారివి. కబుర్లెన్నైయైనను చెప్పగలవు.

మనో:—ఆజన్మబ్రహ్మచారిణీలు-మగలనుపవాసములుంచు మగవాలులనే స్తముకంటె వాని ఉపన్యాసము కళగానేయుండునులే. వెన్నవంటికళను కొట్టుటకు నీచేతు లెట్లుపొగెను? ఇంకొకరిభార్యలవైపు మనము కన్నులకు అనిమిషత్వము తగిలించిచూచిన తప్పులేదు. అది సౌందర్యోపాసన. కాని మనభార్యమాత్రమింకొకనివైపుచూచిన ఓ- మనహృదయములో తుపాను- కాలిక్రింద అగ్నిపర్వతము- కన్నులలో విషప్రవాహము- చేతిలో ఆత్మహత్యయో లేక స్త్రీహత్యయో- ఈవిధముగానున్నది మనసొసయిటీ.

రాజ:—మనోహరం! పశ్చాత్తాపమువచ్చినది. నన్నేమిచేయుమనెదవు?

మనో:—కళకు దొమ్మరివేషమువేయించి గడమీద సర్కస్ చేయించమని నేననుటలేదు. ఆమెకు స్వాతంత్ర్యమిమ్ము. నీవు ఉపన్యాసాలలో స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకిచ్చిన ఖరీదులో లక్షవవంతు ఆమెకిమ్ము. నీవురాట్నముపడుకుము. బట్టలునేయింపుము. వానినన్నిటిని కళ అమ్మకొనివచ్చుచుండును. ఊరూరతిరిగి దేశసౌభాగ్యమునకు, దేశీయస్వారాజ్యమునకు, దేశదాస్యవిమోచనమునకు స్త్రీయే, స్త్రీయే మూలమని చాటుము. భావికాలములో భార్యలుకలపురుషులు దేశమునకు చేయుమేలే మేలు......కాని శేఖర్! నీకథ అంతయు వ్రాయవలెనని ఉన్నది.

రాజ:— పేరేమిపెట్టెదవు?

మనో:— పేరేమిపెట్టవా? అని ఆలోచన.

దేవదాసి

కావ్యవిశారద అనుముల వేంకటశేషకవిగారు

దేవసేవార్థమైన జాతికినిజేర్చి
భారతీయులు మమ్ము పూర్వముననుండి
"దేవదాసీ" లటంచును పావనప్ర
భావదంబైన పేరుతోఁబలుకుచుండ
నూదుకడ్డీలకంటె మహోన్నతముగఁ
బ్రజ్వలించుచు దేవతారాధములను
నాట్యములొనర్చుచుంటి మానాటనుండి
పూజనీయంబుగనె ప్రొద్దుపోవుచుండె.
తెలియనైతిని మాజాతితీరు, వారి
కట్టుబాటులు జీవిక కడుసుఖాల
వాలమనుకొంటి; నీ దేవతాలయముల
నరులుదేవునిసేవింప, నాకు వారి
పాదధూళిఁగ్రహించెడి పాటుగదిరె.

చమురు, వత్తియు-జ్యోతియైజ్వాలలెగయు
చందమున నామనంబు ప్రజ్వలితమయ్యె
నౌర! దుష్టకులాచారకారణమున
నిలువునదహింపఁబడితినో నేనుగూడ.
వింటిరేనాదుపాట మీవీనులార?
కంటిరేనాట్యకలన మీకన్నులార?
కలవుదీరెనె?—తీరిక కల్గనేని—
భారముగఁ దోపలేదె నాబ్రదుకుమీకు?
వాలుజూపుల కోపులనై భవంబె
నలయు; నాయాటలేల కావలయుమీకు?
భావమెటెఁగినచో నేను దేవదాసి
నగుటమృష—మానవునిదాసినగుటనిజము.

నూతన వధూవరులకు

శ్రీ పి. ఆంజనేయులు గారు

వధువునకు

అనయంబు సేవింపు మత్తమామలభక్తి
నాఁడుబిడ్డలఁజూడుమమ్మ రక్తిఁ
బతినిబ్రాణముగాఁగ భావించి యేవేళ
సకలోపచారమ్ముల్ సల్పుమీవ
బాంధవకోటిని బరమాదరమ్మున
సరయుము దీనులఁగరుణఁగనుము
పెద్దలగురువృత్తిఁ జిన్నలసంప్రీతిఁ
బరిజనమ్ముల దయాగరిమఁగాంచు
మితరసాధ్వులతోడ వర్తింపు మెలమి,
నింటఁగోటిచంద్రులు నుదయించినట్టు
లెపుడుఁ గలకలనవ్వుచు, నెల్లవారి
కింపుఁగూర్పుము గృహలక్ష్మియిదియనంగ.
కోపమనునది యెంతయుఁ బాపహేతు
వగును; దానిని దరిఁజేర్పవలదుసుమ్మ.
ఓర్పునఁ భూమివలె సతియొప్పవలయుఁ
గాన, నిత్యప్రశాంతిని బూనుమమ్మ.

వరునకు

కడుపుదెఱచినీకుఁ గన్యనొసంగిన
యత్తమామలయాజ్ఞ సరయుమయ్య
అబల-కృశాంగి-మహాసుకుమారి మా
చిన్నితల్లినిఁ బ్రీతిసేయుమయ్య
అర్హవిద్యావతి- యనుపమగుణ- దీని
కొప్పిన స్వాతంత్ర్యమొసఁగుమయ్య
'అతిథిదేవోభవ' యనువేద, మద్దాని
నెంచిసార్థకము గావింపుమయ్య
ఆప్తమిత్రుల, విబుధుల, నాశ్రితులను
నుభయపార్శ్వంపుఁ జుట్టాలనొక్కభంగిఁ
దనియఁజేయుచు, ఘనులదీవనలఁ గొనుచు
నెసఁగుమోతండ్రి! గృహపతియితఁడనంగ.
సతులకంటె, గుణంబులఁ బతులువేయి
మడుఁగు లాధిక్యమునుజెందిమనుటయొప్పు
గాన, గరుణయు సహననిగ్రహములొకట
నెసఁగ, నీలలితాంగి భరింపుమయ్య!

వధూవరుల కట్నములు

అనుఁగుఁ బితరులకడనుండి, యాఁడుబిడ్డ
లల్లురును గొను నూత్నోపహారచయము
లందు, భారతీ - గృహలక్ష్ములధికతమము
లగును, విజ్ఞానకోశంబు లవియకాన.

పరిచితకంఠము

శ్రీమతి బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మి గారు

ఆకసమున నవిగోచుక్క
లల్లుకొనెను, చందమామ
వృక్షములసందునుండి
తొంగితొంగి చూచుచుండె!
కొండలోయ దిగెడువాగు
నుండిజీవజలములవిగో,
నురగగ్రక్కునలలతోడ
గుసగుసలాడుచుపోయెడు!
పండువెన్నెలన్ మెయిపర
వశమందగ కోకిలంపు
పాటకుచెవియొగ్గి, పూల
వాసనకున్ మదినిపొంగి,
కూరుచుంటి సుఖముగ నీ
కొండరాతిపైన, నౌర!
యేమిటిద్ది సఖి! యంచు
నెవరో పిలచినట్లుదోచె!
నమృతమధురనాదముతో
నాత్మకట్టుకట్టిలాగు
నీకంఠము మున్నెపుడో
విన్నయట్టులున్నదహో!

శారదలేఖలు

సౌభాగ్యవతియగు కల్పలతకు

నెచ్చెలీ! మనమిత్రురాలగు రాజ్యలక్ష్మి నాకొకజాబువ్రాసినది. ఆజాబువలన కపట వేదాంతులుకొందఱు గ్రామములలోజేరి యెంతబీభత్సముచేయుచున్నదియు, అమాయకు లగు గ్రామజనులు వారిమాయావాగురలలో నెట్లుజిక్కువడుచున్నదియు తెలియుచున్నది. దానిని వేఱ నామాటలలో నీకుతెలుపు టేల? రాజ్యలక్ష్మివ్రాసినజాబునే నీకుఇందుతో బంపుచున్నాను, చూడుము.

"సౌభాగ్యవతియగు శారదకు

సోదరీ! ఎప్పుడు మనము పాఠశాలలో చదువుకొంటిమో, ఎప్పుడు అచ్చనగాయ లాడుకొంటిమో, ఎప్పుడు దాగిలిమూతలాడుచు పరుగులెత్తితిమో, ఎప్పుడు బొమ్మల పెండ్లిండ్లుచేసి గుజ్జెనగూడు విందు లారగించితిమో, ఎప్పుడు వివాహమాయెనో, ఎప్పు డత్తవారియింటి కేగితినో అంతయు స్వాప్నికగాథ; మూడు నాళ్ల ముచ్చట. క్షణములో కలగని తెల్లవారినట్లైనది నా బ్రదుకు. "అది అంతయు సుఖ సమాచారము, సుఖములు అనుభవించినట్లులుండవు. కష్టములు పీటలు పెట్టుకొని కూర్చున్నట్లుండును." అని అందువేమో! ఇరువదేండ్లప్రాయములో కన్నెతనము, ఆయిదవతనము అన్నియు చెల్లిపోయి దుర్భర మైన వైధవ్యావస్థ తలపైబడినపుడు నా జీవితములో సుఖముకంటె దుఃఖమే యెక్కువ పాలనుకొనక మానుటెట్లు? కాని నా యీదుఃఖమంతయు నీవెఱుగనిది కాదుగదా? ఎన్నిమాఱులో జాబులు వ్రాసినావు, ఎన్నిమాఱులో స్వయముగా వచ్చిచూచినావు? నీ సౌహార్దము నాకు మఱతుమన్నను మఱపురాదు. కావు ననే యిన్నికష్టములలో గూడ నీ స్నేహసౌహార్దము తలంచుకొని నప్పుడు నా కొకింత ఆనందము కలుగు చుండును. మఱియు నేవింతసమాచారము విన్నను నీకు తెలియజేయువలయునను తోచకుండును. కడలేని నాదుఃఖసాగరములో నీతోడిసఖ్యత యొకటే సుఖమీచి.

ఈమధ్య మాగ్రామమున కొకవేదాంతురాలు వచ్చినది. ఆమె మా గ్రామమునకు క్రొత్తగా వచ్చిన మేస్టరుగారి తోబుట్టువు. నావలెనే గంగాభాగీరథీసమానురాలు. భారత భాగవతములు చక్కగా రాగ యుక్తముగా చదువగలదు. సీతారామాంజనేయములోని పద్యములు, పంచదశిలోని మహావాక్యములు, ఆమెకు కొట్టినపిండి. భగవద్గీత ఆమెకు కంఠపాఠము. ఎక్కడ ఏఅధ్యాయములో ఏశ్లోకమును చెప్పుమన్నను తడువుకోదు. ఇక అధ్యాత్మరామాయణములోని కీర్తనలు, తరంగములు, తత్వములు ఆమెకు వచ్చునని చెప్పుట అల్పవిషయము. ఇట్టి పండితురాలు ఎందుమొగ మెఱుగని మాగ్రామమునకు వచ్చినప్పుడు వారి కేవిధముగా బ్రహ్మరథము పట్టుదురో చూచినవారికే అనుభవము. మాగ్రామమునకువచ్చిన విదుషీమణిపేరు పూర్ణమ్మ. ఒక్క నెలరైనను పూర్తిగాకమునుపే పూర్ణమ్మగారి పాండిత్యప్రతిభ మాగ్రామమంతయు నల్లుకొన్నది. ఊరిలోని సగము ముప్పాతికమంది స్త్రీలామెకుశిష్యురాండ్రైనారు. రాత్రియనక పవలనక ఆమెను సేవించుట మొదలు పెట్టినారు. కొందఱ కామె వేదాంతదేశికురాలు. మఱికొందఱికి చదువులపంతులమ్మ. ఇంక కొందఱికి పాటలు పదములు నేర్పుగాయకురాలు. ఇంకను మఱికొందఱాపుత్రాంధ్రకు ప్రణవమంత్ర ముపదేశించి ముముక్షుజనవిధానమగు పరతత్వమును చూపింపగల గురుదైవము. ఆమె గ్రామస్త్రీల నాకర్షించిన విధ మును, ఆమె ప్రజ్ఞావిశేషములును చూచి పెద్దపెద్దలే సమ్మోహితులైనారు. ఆడుదానికి చదువెందుకని

యీసడించే మూడుకాళ్లముసలమ్మలు, సనాతనధర్మపరాయణులగు పురుషోత్తములుగూడ పూర్ణమ్మగారి దంతయు భగవచ్చింతయేగాని యీకాలపు మిడిమిడిచదువులుగావు, ఆమె పాదము బట్టినను తప్పులేదు, ఆమె శుశ్రూషచేసినను తప్పులేదని తీర్మానించి తమ ఆడవారినిగూడ ఆమెవద్దకు పంప ప్రారంభించినారు. తామెందులోను చేరక, చేరినవారిని యుక్తాయుక్తవిచక్షణలేక తీవ్రముగా నాక్షేపించుచుండెడి యీ కన్సర్వేటివ్ పార్టీవారినిగూడ తనవశము చేసికొనుటచే పూర్ణమ్మగారి సన్నిధికి పోయేబాట నిష్కంటకమైనది. కాబట్టి శీఘ్రకాలములో చాలమంది ఆమెకు నిర్భయముగను నిశ్శంకముగను శిష్యులైనారు. మాతలిదండ్రుల బలవంతమువల్లను, ఆమె విద్యావిశేషములు నామనంబునుగూడ నాకర్షించుటచేతను నేనుగూడ ఆమె దర్శనము చేయవలెనని వెళ్లినాను. మీ బావగారు పోయినతరువాత ఎనిమిదేండ్లకు పెలవుగా పట్టపగలు బయటకువచ్చుట అదియే మొదలు. అప్పుడింకను రెండుగంటలైనను కాలేదు. నల్గురు రాకముందే తీసికొని పొమ్మని నేను మా అమ్మను తొందరపెట్టుటచేత ఆ యెండలోనే తీసికొనివెళ్లినది. పూర్ణమ్మగారు తత్వజ్ఞురాలు గనుక పరమసాత్వికురాలుగా నుండునని నాయూహ. కాని ఆమెను చూడగనే నాయూహ హుష్న ఎగిరిపోయినది. మంచి హోదాగల అధికారివలె పూర్ణమ్మగారున్నది. వ్రేళ్లను రెండుమూడుంగరాలు రాళ్లువేసినవి వేయనివికూడ ఉన్నవి. మనిషి కొంచము నలుపు. ఉన్నతము పుష్టియు సమానముగా నుండి భారీమనిషి అనిపించును. నల్లనిలలాటమున తెల్లని విభూతిరేఖలు మైలుదూరమునకైన కన్పడునంత దట్టముగా ఉన్నవి. అప్పటి కింకను పూర్ణమ్మగారు గ్రంథకాలక్షేపము చేయు సమయముకాకపోవుటచేత ఆమె ముఖ్యశిష్యురాండ్రిద్దరు తప్ప మరెవ్వరును లేరు. మెత్తని చిలుచాపమీద తెల్లని గలీబు తొడిగిన దిండువేసికొని తామకట్టుకొనిన చలువధోవతిలోని యొకమడతయైనను నలుగకుండ ఒప్పిదముగా పడుకొని యున్నది. ఒక శిష్యురాలు తమలపాకులకు సున్నము రాయుచున్నది. మఱొకామె మామిడిపండ్లు కోసి చిన్నపళ్లెరములో పెట్టి పూర్ణమ్మగారి సమీపముగా నుంచి విసనకఱ్ఱతో విసరుచు ఆమెకు ప్రక్కగా కూర్చున్నది. ఆనైఖరి చూచి మేమప్పుడు వచ్చుటకు తరుణముకాదేమో అనిపించినది నాకు. కాని మాఅమ్మమాత్రము నిశ్శంకముగా నన్నామెకడకు గొనిపోయినది. మా అమ్మను ఆమె బాగుగా ఎఱుగును. కాన ఇరుప్రక్కల మాటలు కలియుటకు ఆలస్యము కాలేదు. ఆమె ఎవరని నన్నుచూపి పూర్ణమ్మగారు మాఅమ్మను అడిగెను. మాఅమ్మ 'యేనండి ఎనిమిది సంవత్సరాలైంది పెనిమిటిపోయి. నాటినుండి నేటిదాకా ఒక్కటేతీరు. ప్రపంచం చూడదు. దుఃఖం మానదు. ఏమో మీవంటి పెద్దల దర్శనంచేస్తేనైనా యీ వెఱ్ఱి దుఃఖం మానుతుందేమోనని బలవంతాన తమ సన్నిధికి తీసుకువచ్చేనని ప్రశ్న కవకాశము లేకుండ అన్ని సంగతులు మాఅమ్మ ఒక్కమాటుగా చెప్పినది. పూర్ణమ్మగారు తలయూపి బెట్టుగా ఊరకొనినది. మన్మనోవ్యథను దూరీకృతము చేయగల ఆప్యాయకరమైన మాట యేదియైన నామె నోటినుండి వెలువడునేమోనని ఆసక్తితో చూచితిని కాని రాలేదు. ఆమె శిష్యురాలు మాత్రము మంచి పనిచేశావు పార్వతమ్మక్కా! రాజమ్మను యిక్కడికి తీసుకొస్తేబాగుండునని నేనుగూడా ఎన్నిమార్లోఅనుకున్నాను. అమ్మగారిపాదం బట్టితే అన్నిచింతలుపోతాయి. రాజ్యం అదృష్టబాగుండబట్టే నీకు మంచిబుద్ధిపుట్టి అమ్మగారిసన్నిధికి తీసుకొచ్చేవు. రోజూ ఇట్లాగే తీసుకొస్తే అదేఅలవాటవుతుంది. వారి నోటివాక్యాలే అన్నిచింతలూ పోగొట్టుతాయి, అన్నది బుచ్చెంపిన్ని. శిష్యురాలైన బుచ్చమ్మగారీవిధముగా స్తుతింపగనే పూర్ణమ్మగారికి స్వాతిశయము హెచ్చినది కాబోలు "నావద్దయిటువంటివారెందఱో దుఃఖవిముక్తులై గురుకటాక్షంపొందేరు. ఇంతకు అదృష్టంబాగుండాలె. మహనీయులకటాక్షం కలగాలె. అనేకజన్మకృతపూర్వపుణ్యవిశేషంచేతగాని

బ్రహ్మవేత్తలైన వారిదర్శనం కలగడం, వారికి శుశ్రూషలు చేయడం, వారికటాక్షం పొందడం లభించదు అన్నారు." చిత్తము తమరు సెలవిచ్చినమాట వాస్తవం, పెద్దలదర్శనము సామాన్యంగా కలుగుతుందా? అది సుకృతవిశేషమే అన్నది మాఅమ్మ. నేనేమియు మాట్లాడలేదు. ఉభయులమాటలు వినుచు తలవంచుకొని ఒక ప్రక్కకు ఒత్తిగిలి కూర్చున్నాను. ఈవిధముగా మాటలు జరుగుచుండగనే పూర్ణమ్మగారు మామిడిపండు ముక్కలు తినుటైనది. శిష్యురాండ్రిచ్చిన నీటితో పళ్లెరములోనే చేతులు కడిగికొని తములపాకులందుకొని వక్కపొడి నోటిలో వేసికొనినది. ఫలహారతాంబూలాదులగునప్పటికి మూడుగంటలైనది. పురాణము విన వచ్చు స్త్రీలొక్కరొక్కరే రావడము, పూర్ణమ్మగారి పాదములకు మ్రొక్కి ప్రక్కగా కూర్చుండడము ఆరంభించినారు. ఒక్క అరగంటలో చావడినిండిపోయినది. వారిలో కాపులు, రెడ్లు, కమ్మవారు, కోమట్లు, విశ్వబ్రహ్మణులు, ఒకరేమిటి అన్ని కులములకు చెందినవారున్నారు. అందరు చేరవారినతరువాత ప్రార్థనశ్లోకములు, పద్యములు, పాటలు మున్నగు ఆడంబరముతో పూర్ణమ్మగారు భాగవతపఠనమారంభించి నారు. ఆనాటి కథాభాగము దశమస్కంధములోని కృష్ణలీలలు. కృష్ణలీలలకు పూర్ణమ్మగారు గొప్ప అంత రార్థము చెప్పిరి. అత్యంతనిగూఢవిషయములనుసైతము ఆమె విప్పివిప్పిచెప్పుచుండ దివ్యమైన అవాక్యార్థ ప్రసంగములలో నేను నిమగ్ననై నన్ను నేనేమఱచితిని. ఎన్ని రాజసలక్షణములున్న నేమి? ఈయొక్క పాండిత్య ప్రకర్షకే ఆమె పదసేవ చేయవచ్చుననుకొంటిని. కాలక్షేపము జరిగినంతసేపు ఆమెశిష్యురాండ్రామెకు విరా మములేకుండ వీవనలు విసరుచు నేయుండిరి. ఆమె వాగమృతధారలు గ్రోలి తనిసిన ఆయానందములో ఆవీవన నేనుగూడ బట్టుకొని ఆమెనించుక పరిచరింతమనియనుకొంటిని. కాని నాకు మాయబిడియముగదా! కాన నాతలంపులు బుద్బుదములు నీళ్లలోనే బుట్టి నీళ్లలోనే కలిసిపోయినట్లు నాలోనే పుట్టి నాలోనే కలిసిపోయి నవి. ఇంచుమించుగ రెండుగంటలకాలము కాలక్షేపము జరిగెను. తరువాత ఎవరియిండ్లకు వారువెడలిరి. మేమును అమ్మగారి సెలవుపొంది యింటికివచ్చితిమి. తరువాత రెండుమూడుమాఱులిట్టులనే భాగవతకాల క్షేపములకు వెళ్లివచ్చితిని. అన్నియు పనులుకొనినను యెవరైనచదువుచుండిన వినవేడియిచ్ఛమాత్రము నన్ను వదలిపెట్టలేదు. కాని పూర్ణమ్మగారు యితరగ్రంథార్థములువ్యాఖ్యానించుచుండగ కూడ వినవలయునని నాకు కుతూహలము కలిగెను. ముఖ్యముగా భగవద్గీతార్థము ఆమెవలన వినవలయునని నామానసంబపేక్షించుచుం డెను. కాన అమ్మగారు భగవద్గీతనుజదివి అర్థము చెప్పునదెప్పుడని యామె శిష్యురాండ్రనడిగితిని. సాయం త్రము రేడుగంటలైనతరువాత భగవద్గీతచదువుదురని వారుచెప్పిరి. అప్పుడొకమాఱు వెళ్లవలయునని తలంచి మాఅమ్మను తీసికొనిపొమ్మంటిని. సరేయని మాఅమ్మతీసికొనివెళ్లెను. కిటికీప్రక్కగా ఒకనవారుమంచ మున్నది. ఆమంచముపై గోడకుచేరవేసిన బాలీసానుకొని కాళ్లుచాచుకొని పూర్ణమ్మగారు కూర్చున్నది. కన్ను లకు సులోచనములు, చేతిలో పుస్తకము, ప్రక్కను స్టూలుమీద లాంతరు పెట్టుకొని పూర్ణమ్మగారు చదు వుటకు ఉద్యుక్తురాలైయుండెను. చుట్టును నల్గురుశిష్యురాండ్రుండిరి. ఒకామె పాదములుపట్టుచున్నది. మఱొకస్త్రీ వీవనతో విసరుచున్నది. తక్కినవారిద్దరు మంచపుపట్టెపట్టుకొని ఆమె పాదములచెంతగా కూర్చు న్నారు. ఆ అయిదుగురు ముఖమునపట్టించుకొన్న విభూతిరేఖలు దీపపువెలుతురున స్పష్టముగా కనబడు చున్నవి. ఆదృశ్యంచూచి నేనాశ్చర్యచకితురాలనైపోయినాను. శిష్యానుగ్రహముకొఱకుమాత్రము మహా వేదాంతినియగు పూర్ణమ్మగారిట్టిమహాభోగమనుభవించుటయు, ఆమెనింతగా వీరుసేవించుటయు బాగుగా ఉన్నదా? నా అంతరాత్మ తనలో తానే ప్రశ్నలువైచుకొనినది. కాని సరియైన ప్రత్యుత్తరము మాత్రము పడయలేదు. ఇంతలో పూర్ణమ్మగారు భగవద్గీతాశ్లోకములు చదువుటారంభించినారు. ఒక్కొక్కశ్లోకము చదువుట, దానికి అర్థతాత్పర్యాదులు వివరించుట, ఆపై వానిలోని విషయముపై చక్కనిప్రసంగము, ఆరటి

పండు ఒలిచి చేతబెట్టినట్లున్నది. నామనస్సు మరల ఆనందసాగరములో నోలలాడ నారంభించినది. గీతా శ్లోకములవిన నాకుకడు ప్రీతి. పూర్ణమ్మగారి అర్థమంతకంటె ప్రీతికరముగానున్నది. ఒకగంటసేపీకాల క్షేపము జరిగినది. మా అమ్మయు నేనును యింటికిబయలుదేరివచ్చుచు వస్తావా? బుచ్చమ్మక్కా! అనిబుచ్చమ్మ పిన్నిని పిల్చినది. బుచ్చమ్మగారు జబాబుచెప్పకుండ గుమ్మముదాక మాతోవచ్చి అమ్మగారు తలంటిపోసికొందు రట, కాగానే వస్తానని చెప్పి లోనికివెళ్లినది. ఆమాటవినగానే నామనస్సేమో ఆందోళనపాలైనది. "ఇహ భోగవిరాగమును బోధించేలేత్వజ్ఞురాలేమి? ఈ అభ్యంగనాదివ్యవహారములేమి? పోనీ తలవెంట్రుకలు కళ దైనకాదే? ఇటువంటి ఆమెకు తలంటిపోయుటకు మేతికలవంటి నల్గురు విధవలుకనిపెట్టుకొని కూర్చుండు టేమి? తలలు బోడులైనను తలపులు బోడులుకానను సామ్యము సార్థకమగుచున్నదే". అనుకొని త్రోవలో "అమ్మా! ఇదేమి? ఇప్పుడే ఎనిమిదిగంటలైందిగదా. ఇక ఈమె తలంటిపోసుకొనేదెప్పుడు? వాళ్లుయింట్లకు వచ్చేదెప్పుడు? ఈమె మాటలకు చేతలకు పొందికలేనట్లున్నదే" అని మాతల్లితో అంటిని. మాఅమ్మకుగూడ ఏమిచెప్పుటకును పాలుపోలేదు. కాబోలు ఏమిటోనే అమ్మాయీ! అంతావింతగానుంది అనినది. శిష్యు లను అనుగ్రహించడానికేమో, పెద్దల ఉద్దేశాలు మనం తెలుసుకోలేముగా, అన్నాను నేను తిరిగి. ఊఁ అను గ్రహమూ, పాడూ అని మాఅమ్మ విసుగుగాజబాబిచ్చినది. ఆరాత్రియింటికివచ్చినను నాకు పూర్ణమ్మగారిని గూర్చినవితర్కము మనస్సునుండి తొలగిపోలేదు. ఆరాజసము, ఆఠీవి, ఆభోగాభిలాష నాకు మాటిమాటికి కన్నులగట్టినట్లుండి శిష్యులననుగ్రహించు నెపమున మాత్రము యిట్టిరాజసము నెవరైననలవర్చుకొనవచ్చునా? ఇది తన్నుదాను వంచించుకొనుటగదా, తాను చర్చించెడు పారమార్థికవిషయములేమి? అనుభవించెడి భోగ ములేమి? తానాచరించి యితరులనాచరించుమని చెప్పువారేగదా ఆచార్యత్వంబునకు తగుదురు? మనోవాక్క ర్మంబులొక్కటిగా ననుష్ఠింపజాలనివా రితరులకు పరమార్థోపదేశము చేయుటకర్హులగుదురా? అని ఇట్టి సందియములెన్నియో నామనస్సును కలంచెను. అయినను ఏయుద్దేశముతో ఆమెయిట్లు ప్రవర్తించు చున్నదో సంగతి చక్కగా తెలిసికొనక విమర్శించరాదని యనుకొని మరల మనస్సమాధానము చేసికొంటిని. మిందట పూర్ణమ్మగారి ప్రసంగోపదేశములు ప్రతిఫలరహితములుగానుండెను. తదుపరి శిష్యురాండ్రే నేర్పిరో ఆమెయేకోరెనోగాని కూర, కాయ, పెరుగు, నేయి, పాలు, పండ్లు, కొంచెమువిడిచుడి స్వీకరించు చుండెను. మన స్త్రీలకు ఒకరినిచూచి ఒకరుచేసెడివెఱ్ఱి అధికముగదా. వారిచ్చిరి మేమీయకపోవుటేలయని క్రమముగా పప్పుబియ్యములేమి ఫలశాకములేమి పాలునేతులేమి యామెకు దోచిపెట్టసాగిరి. ప్రతిస్త్రీకిని ప్రతియింటను యీవిధముగానర్పించుస్వాతంత్ర్యముండదుగదా! కాన చాటుమాటులుగూడ ప్రబలెను. గ్రామస్త్రీలవలన నిట్టిరాబడిచూచుకొనిన తరువాత తనప్రతిభను ఇంకనుచూపనెంచికాబోలు మాయింట శంకరజయంతి జరుపుదుమనియు, దానికి మాగురుస్వాములైన స్వాములుగారుగూడ వచ్చెదరనియు పూర్ణమ్మ గారు చల్లగా తనశిష్యురాండ్రకెరిగించెను. ఈసమాచారము క్షణములో ఊరినిండప్రాకిపోయెను. ఆహా! ఏమి మనభాగ్యము! అమ్మగారు మన ఊరికిమహోచ్ఛదశ తేనున్నారని ఆసమాచారమువినినపిన్నపెద్దలుపొంగి పోయిరి. ఉన్నఊరివారెంత మంచివారైనవారిని తెలిసికొనలేరుగా! పొరుగూరివారి అడంబరమునకు దాసో హమ్మనుట ప్రతియూరియందును సాధారణమేగదా. పెరటిచెట్టుమందుకురాదు. క్రొత్తవింత, పాతరోత గదా. మాగ్రామములోని పెద్దఆసామి రెడ్డమ్మచౌదరిగారు జయంతియుత్సవమునకుగాను పుట్టెడుధాన్యము పాతికరూపాయలు వావంతులఅనెను. ఆలిదేనా మొనగాడు ఆతనికిరెట్టింపువావంతు అని మణికొండలు పెద్దలు వంతులాడిరి. ఇక నేమికొదువ? క్షణములో ధనధాన్యములు సమకూడినవి. స్త్రీపురుషులు పాటుపడిరి. పందిళ్లుపాకలు వేసిరి. మండపములునిర్మించిరి. తోరణములుగట్టిరి. సకలసంభారములు సిద్ధమైనవి. ఈమహోత్స వము తిలకించుటకు చుట్టుపట్ల గ్రామములనుండి వేలకొలదిజనులువచ్చుసాగిరి. నలువురు మనుష్యులొక్కమారు వీధిని నడచుటయేలుగని మాయూరు గ్రామజనులతో కిటకిటలాడుచు కనులపండువుచేసెను. జయంతిరెండు

దినములున్నదనగా స్వాములవారు విజయముచేసిరి. ఆయనకు ముప్పదేండ్లకన్న నెక్కువలేవు. మంచి సుంద రుడు. కన్నులకు బంగారుతో కట్టిన సులోచనములు, కాలికి మేలిరకము పాదుకలు. చేతచక్కనిదండములు. వ్రేలికి మంచిఅంగుళీయకమునుగలిగి కాషాయాంబరధారియయ్యు స్వాములవారు సౌందర్యపిపాసులగు నవ నాగరికపు యువజనులకు తీసిపోకుండెను. ఆయనను చదువేమిచదువుకున్నాడో గాని స్వాములవారు ప్రొఫె సర్‌లాగ బాగున్నాడురా అని పిల్లకాయలనుకొనజొచ్చిరి. జయంతి ఆరంభమయ్యెను. ఉదయముపూజ, భజన, శంకరచరిత్రాపారాయణము. మధ్యాహ్నము భోజనములు. సాయంత్రము హరికథలు, మున్నగు ఉత్సవ విశేషములతో మాగ్రామము భోరుకొనెను. ఆఉత్సవముజరిగిన అయిదుదినములును ఉన్నవూరివారును పొరు గూరివారును ఆవేడుకవెల్లువలో నిమగ్నులైయుండిరి. కాని వివాహమహోత్సవమైనవెనుక నాగవల్లినాడు వియ్యాలవారు పెండ్లికూతురువారిలోపములెన్నినట్లులే జయంతియైన మఱునాడు గ్రామములో గుసగుసలు బయలుదేరినవి. ప్రతిశుభకార్యము వెనుక పెత్తనదారులైన వారియెడ నిట్టినేరారోపణలు సర్వసాధారణమే యైనను పెద్దఉత్సవముగాన పెద్దపెద్దలోపములు క్రమముగా బయటపడసాగెను. వెల్లువతీసినతరువాత తడిసిపాడై దిబ్బకొట్టుకొనిపోవ వస్తుసముదాయముబైటపడినట్లులే ఉత్సవప్రవాహముతీసినతరువాత భజ నలో, కాలక్షేపములో, వంటశాలలో, వడ్డనసమయములో జరిగిన అత్యాచారములు, అల్పుల ప్రవర్తనములు బయటపడెను. గుణదోషములులేనితావులేదు. కాని పైపైనవచ్చిపోవువారియందును, కూలినాలికి చేరినవారి యందును ఎన్నిలోపములున్నను లెక్కచేయరు. కాని పూర్ణప్రజ్ఞగలరంధ్రాన్వేషకులు కొందఱు గ్రామ జనులహృదయసీమలో పరమపూజ్యస్థానమునను్న పూర్ణమ్మగారియందును, స్వాములవారియందును పాప భూయిష్ఠమగులోపముల నెన్నసాగిరి. ఉత్సవదినములలో వాలోపమెటులనో పలచిపోయినను ఉత్సవమైన మఱునాటినుండి యీవిషయమై తీవ్రవిమర్శనలు బయలుదేరెను. పూర్ణమ్మగారియందు పరిపూర్ణభక్తివిశ్వాస ములు కలవారు 'అనరాదు', 'వినరాదు', పాపము, పాపము, నరకమునబడిపోవుదురని వాదించినను చిన్న కారువారువినరైరి. 'ఇంతవేదాంతురాలే. ఈమెయందేలోపమా? జుట్టుజందెముతీసివైచి సర్వసంగపరిత్యాగి వని కాషాయాంబరములుగట్టి మహాభాష్యప్రసంగములు చేయజాలిన యతీంద్రుడే. అట్టివానియందేలోపమా? లోకమునకు గురుపీఠమున నుండదగినవారియందే దుర్గుణంబులున్నచో వీరులోకులనేమిబాగుచేయుదురు? టట్. ఈదుర్మార్గులను ఉపేక్షింపరాదు. తగినశాస్తిచేసి బుద్ధిచెప్పవలసినదే." అని ఊరిలోని యువజనులు కొందఱు నిశ్చయించిరి. రాజుతలచిన దెబ్బలకుకొదువా యన్నటుల ఆకతాయిలు తలపెట్టిన కానికార్యమేది? జయంతిముగిసిన రెండవనాటియుదయము లేచిచూచునప్పటికి పూర్ణమ్మగారి వాకిటిముందర ఎంతఅసహ్యము చేయవలయునో అంతయుచేసిరి. చక్కగానున్న ముగ్గొట్టిన యింటిగోడలు కొంటెవాండ్లదుడుకువ్రాతలతో నిండిపోయినవి. బుద్ధిశాలినియగు పూర్ణమ్మగారీబీభత్సమునంతయు నెప్పుడులేచిచూచుకొనెనో గాని ఆమెయు, ఆమెస్వాములవారునుగూడ తెల్లవారునప్పటి కాయింటిలోకాదుగదా ఆయూరిలో గూడ కాన్పించలేదు. యోగ్యత మనుష్యులకు వజ్రాంగిజోడు. ఎట్టిపాండిత్యమును యెట్టిమనీషయు శీలముతో సరి రాదు. వినీతవర్తనమునకు నేడును నమూల్యగౌరవమున్నది. ఎట్టిపరిస్థితులయందును వక్రతలేని నైతికజీవిత మును గడుపనేర్చినవారే ధన్యులు. వారే గురుపీఠమున నుండగలవారు. అట్టివారి విద్యావిశేషములే జగన్మా న్యతబడయును. జగమువారివశము. జగమునకు వారు అజేయులు. శారదా! భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల విషయమై పరిశ్రమించిన యిట్టివేదాంతులనేపరియే యింతప్రమాదభీకరమైయుండ నిక మావంటిపూర్వసువాసినుల గతియేమి? ఏవిధముగా మాజీవితములు గడపుకొనవలయును? ఏమియు తోచకున్నది? నీవుదీనికేమి సమాధాన మిచ్చెదవో యని నీకువ్రాసితిని. త్వరలో ప్రత్యుత్తరము వ్రాయగోరెదను.

ఇట్లు

సోదరి, రాజ్యలక్ష్మి."

కల్పలతా! రాజ్యలక్ష్మి వ్రాసిన ఉత్తరమే కడుదీర్ఘముగానున్నది. దీనికినేను వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరముగూడ పంపినచో రెంటినుగలిపి భారమధికమైనచో పోష్టలుడిపార్టుమెంటువారు నీకడ అధికరుసుముతీయవచ్చును. ఈమధ్యనే అణాకవరునకు మఱియొకదమ్మిడీ తగిలించిరట. మనమిట్టి భారమైనజాబులు నడుపసాగినచో అదమ్మిడీ కాసీగానో అర్థణాగానో మారవచ్చును. ఈడబ్బుకఱవుదినములలో ఈకాగితపుసంచులు నానాటికి ప్రియమగుచున్నచో మనయుత్తరప్రత్యుత్తరములకు అంతరాయము వాటిల్లునేమోనని నా భయము. కాన నేను రాజ్యలక్ష్మికి వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము ఈమాఱుజాబుతో పంపుదును.

—ఇట్లు, మిత్రురాలు, శారద.

ప్రణయరాధ

కర్లపాలెము కృష్ణరావుగారు

పసిడిచాయల పుప్పొడినలువబరచి
కమ్మవిరిజాజిపూ దలగడరచించి
గంధసారములింపుగా గలిపి తెచ్చి
సిద్ధమొనరించి నే నిరీక్షించుచుంటి
మోసమేలనురావోయి మోహనాంగి!
ఏమినీకిత్తునందువా, హృదయనాథ!
ధగధగలనీనురత్నాలతారహార
సుప్రభామాలికాజాలశోభితుడవు
కాన్కలోనగినతృప్తిని గాంచగలవె?
భాగ్యములరోసి, స్వామి! నీపదసరోజ
మృదురజోలేశదివ్యసంపదలగోరి
వాడవాడల వీథుల జాడలరసి
వెదకుచుండెడి కనునిరుపేదనోయి!
కాన్కగా నేమొసంగగాగలను నీకు?
గాన, తనివార, వలపూర, కలతదీర
గాఢభక్త్యానురాగసంకలితహృదయ
నీరజదళాలరాలు కన్నీటిచుక్క
నర్పణముసేతు, దయతోడ నరయుమయ్య!

మీరాబాయి(స్లేడుకన్య)

శ్రీమతి ఓలేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు

నీలోనిత్యము ధర్మకాంతి సుషమా నీకంబు పెంపొందు ; మే
మాలోకింతుము నిన్నుమాజననిగా న్యాయైకవారాసిగా
నీలీలాయుతదివ్యజీవితము నెంతే ధర్మకాంత్యాకన
ల్లీలం బోవిడనాడఁ బూనుటను తల్లీ! దివ్యశోభావతీ!
నీవాంగ్లేయ దేశరమణీమణివైన నుదారబుద్ధి హిం
దూవరమాతృకావ్రజ కనూనముదంబెద నుప్పతిల్ల స్వే
చ్ఛావిభవంబుకూర్పు నిజశక్తిని సర్వము ధారవోయఁజు
మ్మీవు మహాత్మునొద్ద కరుదెంచితివో జననీ! శుభఃఘృణీ!
"అదమన్నేర్తురు వైరిపాంశము ధనుర్వ్యాపారముల్ నేర్పచో
సుదతీరత్నము" లన్మహోక్తి నిజమంచుం జూపఁగానేమొ స
ద్విదితాపూర్వమహాత్మకల్పితతలోర్వీశ్లాఘ్యశాంత్యాయుధం
బూదవక ధర్మరణోర్విఁ జొచ్చితిటు లీవో పూతవర్చస్వినీ!

ఉయ్యాలపాట

శ్రీమతి సత్యవతీకన్యగారు

(ఆనందభైరవిరాగము—ఏకతాళము)

ఉయ్యా లుయ్యా లుయ్యాల
నెయ్యంపుబిడ్డకు నుయ్యాల ఉ॥
రాజబింబాననకు నుయ్యాల
రాజీవదళనేత్ర కుయ్యాల ఉ॥
చిలుకపల్కులబోటి కుయ్యాల
చెలువంపునాసకు నుయ్యాల ఉ॥
అవినీలకుంతలకు నుయ్యాల
నెలనేలు రుచిఫాల కుయ్యాల ఉ॥
కుసుమకోమలగాత్ర కుయ్యాల

బిసనాళ బాహకు నుయ్యాల ఉ॥
సొగసుగుల్కెడుబాలకుయ్యాల
సుగుణాలవాలకు నుయ్యాల ఉ॥
తళుకుటెక్కులపాప కుయ్యాల
కలకంఠకంఠికి నుయ్యాల ఉ॥
వరకంబు కందరకు నుయ్యాల
సరికుందరదనకు నుయ్యాల ఉ॥
చిన్నప్రాయపుటింతి కుయ్యాల
వన్నెమీఱెడుకన్య కుయ్యాల ఉ॥

వదినెపాట

శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మగారు

హిందూస్థాని ఖమాస్

(వరుస: 'దరదే జిగర కే తుమ్ హో దవా యూన'—వలె.)

తగునటె వదెనరో-తలవాకిట నిలువ
తరుణులలో నిది-తలవంపుకాదే
తామరసాక్షిరో-తామస మేలే?
తలవాకిటనిలువ-తగదె యోవదెనా! త॥
ఇంతిరో! మాయన్న-చెంతనె యుండగ
సంతసమునసుండ-జాలవదేలా?

కాంతలతో నీకు-కయ్యమదేల?
యువిదరో నీకిది- యుచితమె బాలా! త॥
ఘనమగువారింట-బుట్టితి ననినీవు
గరువము చెందుట- ఘనమగునటవె?
పుట్టినయింటికి-మెట్టినయింటికి
మెప్పును దెమ్మా! యో- ముద్దులగుమ్మా! త॥

జోలపాటలు

౧

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి యస్. వి. సరళాదేవిగారు

౧

జోలల్లుపాడితే జొన్నల్లుపండు
నాగస్వరంపాడితే రాజనాలుపండు
చిన్నారిగద్దు నాపొన్నారిగద్దు
శ్రీలక్ష్మిగద్దు నాఅబ్బితోనాడా.

౨

అబ్బాయినెవ్వరు ఏమన్నవారు
పదహారువన్నెల పమిడన్నవారు
చిన్నివ్రేళ్లకు చిన్నిఉంగరాలునీకు
మీతాత తెచ్చేను పూరుకో తండ్రీ!

౩

రచ్చలో పెదమామ రాజుచినమామ
అంగీలపెదమామ అమ్మనైదోడు
ఆడంగముద్దమ్మ పాడంగముద్దు
మిక్కిలిముద్దమ్మ మేనమామలకు.

౪

చిలుకలాడేనమ్మ హంసలాడేను
పావురములాడేను పందిళ్లలోను
చిలుకమాఅబ్బాయి హంసఅమ్మాయి
పావురముచిన్నబ్బి పందిళ్లనాడా.

౫

చిన్నారిపక్షులకు చిలుకపక్షులకు
చిట్టిముత్యమునీకు గుత్తులిచ్చేరు
చిన్నారిమువ్వల్లు చిరుతగంటల్లు
పొన్నంగసేనుకు ఏమిచ్చినాడు?
పొన్నంగసేనుకు పాపఅబ్బాయి
పాలుత్రాగబ్బాయి పందిళ్లనాడు.

౬

పాలుత్రాగేనాడు పారాడేనాడు
పాపనిబుద్ధుల్లు పంచదారల్లు
చిన్నమాఅబ్బాయి చిత్రకూటల్లు
వేదానమెరుపుల్లు తమ్మెడాటల్లు.

౭

అబ్బాయినీవందు నీదానమందు
నీసాటివారిలో నిమ్మపండందు
నిమ్మపండందమ్ము నీలమేఘమ్ము
అబ్బాయినీముఖము చంద్రబింబమ్ము.

౮

చిన్నమాఅబ్బాయి చెన్నగిరిపండు
బాలలతో కూడాడ పసినిమ్మపండు
చిన్నమాఅబ్బాయి సిరిముఖముచూచి
సిగ్గుపడిచంద్రుడూ పొడువజాలాడు
మర్నాడుఅబ్బాయి మాటల్లుచూచి
మాణిక్యాలతోను పొడిచెచంద్రూడు.
గోవింద! గోపాల! గోకులాబృందా!
రారా! పరమానంద! రామగోవిందా!

౨

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి లకింశెట్టి పార్వతీగంగారత్నముగారు

ఉళఉళలహాయీ ఆయమ్మఆయి
ఆయీ ఆపదలగాయీ
చిన్నవాళ్లనుగాయి శ్రీరంగశాయీ
దొండపండెఱ్ఱన్న తొడిమిపచ్చన్నా
నిండుపున్నమినాడు పండెన్నెలన్నా
అబ్బాయిఎఱ్ఱన్న కురులూనల్లన్నా
యిలఅరటిపండెఱుపూ అబ్బాయీఎరుగు
యికసద్దుచేయకా నువు నిద్రాపోవన్నా.

ఏడవకూఏడవకూ ఎఱ్ఱానీబాల
ఏడి స్తేనీకంట్లో కారు నీలాలు
నీలాలుకారితే నేజూడనోల్ల
పాలైనకారవే బంగారుకళ్లు.

ఉళఉళలఆయీ ఆయమ్మఆయి
ఆయీ ఆపదలగాయీ
చిన్నవాళ్లనుగాయి శ్రీరంగాశాయీ
ఆయిఆయి ఆపదలుగాయి.

౩

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి గిడుగు సత్యవతిగారు

చిన్నారిఅబ్బాయి చిరిముఖముజూచి
సిగ్గుబడిచంద్రుడు జేరెనాకసము
ఆలిచిప్పలబోలు నబ్బాయికండ్లు
ఆణిముత్యములు మాఅబ్బాయిపండ్లు

కాళ్లగజ్జెలుగట్టి కడియాలుబెట్టి
అట్లాడునబ్బాయి యలకృష్ణుబోలు
ఆడగాముద్దమ్మ పాడగాముద్దు
అందరికీ నాతండ్రి అల్లారుముద్దు.

౪

(సంపాదకులు) మరకాని పరాత్పరరావుగారు

జోలల్లోపాపడికి జోకుంగరాలు
పాపమాయబ్బికి పయికుంగరాలు
జోలలుబాడంగ జొన్నబండంగ
అబ్బినిపాడంగ పండెరాజనము
దొడ్లోనఅబ్బాయి దోగాడుచుంటె
దొండపండనిరాజు దోసిలొగ్గెను
పందిట్లోఅబ్బాయి పారాడుచుంటె
పనసపండనిరాజు పరుగులిడెను
అందరిమామలు చందమామలు
మాయబ్బిమామలు రామలక్ష్మణులు
చిలుకలుచెలరేగి జీడికొమ్మెక్క
మాయబ్బిచెలరేగి మామభుజమెక్క

ఊరుకోఊరుకో ఊళ్లన్నిమనవి
ఉత్తమ్మగుఱ్ఱాలు మీయత్తచుట్టాలు
అంగడమాయబ్బి అడబోయినాడు
ఆడబోయినచోట మాడలుదొరికె
మాడిచ్చిమరిమాడ మద్దికాయలు
మద్దికాయలుచేయించు మామసముయేలు.
ఏడవకుఏడవకు వెఱ్ఱినాతల్లి!
ఏడిస్తేనీకండ్లు నీలాలుగారు.
నిత్యగాజులసెట్టి! నీలాలసెట్టి!
పచ్చగాజులసెట్టి! పగడాలసెట్టి!
తొడుగోయిఅమ్మాయికి తేనెగాజులు.
చిచ్చోజోలా!

"కానలు కావు శైలములు కావు సభూధులు కావు భారముల్"

అను సమస్యనుపూరించి స్త్రీలు జూలై 15-వ తేదీ లోపున మాకుపంపిన గృహలక్ష్మిలో ప్రచురింతుము. స్త్రీలలో కవితాజిజ్ఞాస పెంపొందించుట కిదిఉద్దేశింపబడినది.

—సంపాదకుడు.

పూలసజ్జ

కాళ్ళూరి వేంకటరామారావుగారు

కాంతం ముఖము చెరువగునట్లేడ్చుచుండెను. "బాబూ! వుంగరంసంగతే నాకు తెలియదు. ఒకవేళ నాకలాటివస్తువ వీధిలో దొరికినా స్వంతదారుణ్ణి కనుక్కొని దాన్ని వారికందచేసేవరకూ నాకు నిద్రపట్ట దన్నసంగతి నువ్వెరగవా? అయ్యో! నేనేమీయెరగను" అన్నది.

ఆమెమాటలు వినకుండనే జగ్గయ్యచెప్పుచుండెను. "ఈతల్లి, అగర్భశ్రీమంతుని ముద్దుకుమార్తె నీపై గల ప్రేమాతిశయంచేత, పోలీసులబారినుండి నిన్నురక్షించడానికి స్వయంగావొచ్చింది చూశావా? ఇప్పుడే కదా నీకీమె అయమూల్యమగు బహుమానమునిచ్చింది! అట్టి సహృదయురాలియెదుట నీవు అసత్యమాడడం న్యాయంకాదు. అల్లాచెయ్యడం నీవినాశమునకే అనివమ్మ. నీదగ్గరవుంగరంవుంటే తక్షణంయిచ్చెయ్యి. దయార్ద్రహృదయయగు అమ్మాజీ నిన్నుశిక్షనుండి తప్పించిరక్షించగలదు. కాంతం! నిజంచెప్పు." మరల జగ్గయ్య చెప్పమొదలుపెట్టెను. "అమ్మా! వయోవృద్ధుడనైన నన్నుచూడు. అవసానదశలో నన్ను దుఃఖమున ముంచకు. ఏప్రభూత్తముని పవిత్రసామ్రాజ్యమునందు చోరులకు తావులేదో, ఏప్రభుని దివ్యసాన్నిధ్యమునకు నేను త్వరలోపోనైయున్నానో అట్టి పరమాత్ముని సముఖమునవున్నట్లుగా వూహించుకుని నిజంచెప్పు. నీ ఆత్మోన్నతికొరకే నిజంచెప్పమని కోరుతున్నాను."

కాంతం నేలమీద మోకాలిపైకూర్చున్నది. ఆమె తనయశ్రుపూరితనయనముల నాకాశమువంకకు మరల్చినది. హస్తము లప్రయత్నముగానే అంజలీకృతములైపోయినవి. నిశ్చలహృదయమున నామెయిట్లు పల్కినది. "నాదగ్గిరవుంగరంలేదని సర్వేశ్వరుడెరుగును. నే నబద్ధమాడినయెడల శాశ్వతంగా నరకకూపము లలో కూలిపోదును గాక!"

కుమార్తె నిర్దోషియని జగ్గయ్యకు యిప్పటికినమ్మకముకలిగినది. అతడు "అమ్మా! నీదగ్గిరవుంగరం లేదని నేను మనస్ఫూర్తిగా నమ్ముతున్నాను. పరమేశ్వరుని సముఖమున అబద్ధమాడడానికి సాహసించలేవు. నీవు నిష్కల్మషురాలవని నమ్మకంగలిగినందుచేత నామనస్సుకికూడా శాంతికలిగినది. నాతల్లీ! నువ్వుకూడా శాంతిపొందు. ఏమీభయపడనక్కరలేదు. ప్రపంచకంలో ఒక్కపాపానికే మనము వెరవవలెను. మరణ శిక్షకిగాని, ఖైదుశిక్షకిగాని మనంభయపడనవసరంలేదు. మనకెల్లాంటి ఆపదలువచ్చినాసరే. తోడిప్రజలు మనలను విడనాడవచ్చునుగాని అతండ్రిమాత్రం మనలను పరిత్యజించడు. అదయామయుడే మననిర్దోషిత్వ మును ప్రకటితంచేయగలడు. సన్మార్గవర్తనులకు దైవమేశరణ్యము" అని ప్రశాంతగతినిచెప్పినాడు.

నేత్రములందు ప్రత్యక్షమైన అశ్రుబిందువులను తుడుచుకుని అమ్మాజీ చెప్పినది. "జగ్గయ్యా! మీవద్ద వుంగరంలేదని నేనూనమ్ముతున్నాను. కానిపరిస్థితులనుబట్టి ఎల్లాచూసినా వేరొకసమాధానం కుదరడంలేదు. వుంగరంతీసి గదిలో మేజాబల్లపై పెట్టినట్లు మాఅమ్మకి బాగాజ్ఞాపకమే. ఆవెంటనే నేనూకాంతమూ ఆగది లోకివెళ్లినాము. అప్పుడు నేనూ అమ్మా పక్కగదిలోకి వెళ్లవలసివచ్చింది. ఆసమయమందు అమ్మగదిలో కాంతం తప్పవేరెవ్వరూలేరు. నేను మేజాదగ్గిరకి వెళ్లనైనాలేదు. ఆసంగతి కాంతానికేతెలుసును. అంతకు ముందుగాని వెనకగాని ఒక్కపురుగైనా అమ్మగదిలోకివెళ్లలేదు. నేనూ కాంతమూపైకిరానిచ్చి మాఅమ్మ వేరొకచీరకట్టుకుని వుంగరం పెట్టుకొనబోయేసరికి కనబడలేదు. అమ్మస్వయంగా గదిఅంతటా వెతికినది. రెండుమూడుసారులు పూర్తిగావెతికి గదిలోవుంగరంలేదని నిశ్చయపరుచుకునేవరకూ అమ్మనన్నుగూడా గదిలో అడుగుపెట్టనియ్యలేదు. కాని లాభంలేకపోయినది. ఇప్పుడు సంగతంతావిన్నావుకదా. అనుమానం యెవరిమీద వుంటుందో నువ్వేచెప్పు."

"అమ్మా! ఆసంగతి చెప్పడానికి వాతరంకాదు. ఈవిషమపరీక్షయందు దీనజనసంరక్షకుడగు దైవమే మాకు సహాయుడగుగాక" అని చెప్పుచు జగ్గయ్యదృష్టి పైకిసారించి "తండ్రీ! మాకెట్టి ఆపదమూడనున్నదో చూడు. నేను సిద్ధంగానేవున్నాను. ప్రభూ! నీఅనుగ్రహంమాత్రం యీదీనునిపైనుంచు. అదే నాకుచాలు" అని పలికెను.

"విచారపూరితహృదయంతో నేను కోటలోకితిరిగిపోతున్నాను. ఇంతదుఃఖకరమైన జన్మదినమెన్నడునూ నేనెరగను. ఇందుమూలమున ఏమిప్రమాదములు రానున్నవో ఊహించడానికి వీలులేదు. ఇంతవరకూ ఒక్క నాతో తప్ప అమ్మయితరులతో యీసంగతిచెప్పలేదు. ఇంకదీనిని రహస్యంగావుంచడానికి వీలులేదు. అమ్మచేతిని వుంగరంలేకపోతే నాన్నగారు తప్పకుండా గ్రహిస్తారు. నాజన్మదినమునాడు ఆయన యిచ్చిన వుంగరమది. వుంగరం తెస్తూవుంటావని అమ్మకనిపెట్టుకుని చూస్తూవుంటుంది." ఒక్కనిముషంవూరుకుని అమ్మాజీ మరల "మీరునిర్దోషులని నేనుపూర్తిగా నమ్మినట్లుచెబుతాను. కాని నామాటలు విశ్వసించేవారెవరు?" అని గ్రుడ్లనీళ్లుగ్రుక్కుకొనుచు అన్నది. అమ్మాజీ వెళ్లిపోయినది. విషాదభరమున మైమరచిపోయియున్న జగ్గయ్యయును, కుమార్తెయును ఆమెతోగూడ వీధిగుమ్మమువరకైనను వెళ్లలేకపోయినారు.

చేతులమధ్య తలవానించుకుని జగ్గయ్య కూర్చున్నాడు. ముడుతలువారిన అతని చెక్కులపైకి ధారగట్టి అశ్రువులు ప్రవించుచుండెను. అతడు తదేకధ్యానమున నేలవంక చూచుచుండెను. అప్పుడు కాంత మాతని పాదములపైబడి "బాబూ! నేను నిర్దోషిని. ఈ విషయంలో నేను నిజంగా నిరపరాధిని" అని దీనయై పలికినది. కుమార్తెను లేవదీసి జగ్గయ్య చాలసేపు తన దృష్టులామెదృష్టులలోకలిపి నిదానముగా పరికించెను. తరవాత నతడు "అవును కాంతం! నీవు కేవలం నిరపరాధివి. నిర్మలములై ప్రదీప్తములైన నీనేత్రములే నీ నిర్దోషిత్వమును చాటుచున్నవి" అన్నాడు. కాంతం ఒకనిట్టూర్పువుచ్చి "దీనికంతటికీ పర్యవసానమేమిటో తెలియడంలేదు. మనగతి యేమవుతుందోకదా! ఇందులో బాధపడేదాన్ని నే నొక్కర్తెనే అయితే నాకేవిచారమూ వుండదు. కాని బాబూ! ప్రాణాధికుడవైననీవు యీవయస్సులో నామూలాన్ని కష్టపడవలసివస్తే నేను సహించలేను." అని విచారించినది. "అమ్మా! జగదీశ్వరునియందు భారంవుంచి నిర్భయంగా వుండు. ఆయన ఆజ్ఞలేనిదే మనతలపైనున్న వెంట్రుకనైనా కదపడానికి ఎవరికీ సాధ్యంకాదు. ఏది జరిగినా అది భగవదాజ్ఞానుసారమే జరుగును. సర్వమూ మనమేలుకొరకే జరుగుతుందనినమ్ము. కాబట్టి నిర్విచారంగా నిజమే చెబుతూవుండు. నిన్ననేకవిధాల బెదిరించి భయపెట్టవచ్చు. అనేకవాగ్దానాలుచేసి ఆశపెట్టవచ్చు. ఏమైనాసరేగాని సత్యమును విడిచిపెట్టవద్దు. అంతరాత్మకి వ్యతిరేకంచెయ్యకు. భయంకరనిర్బంధముననైనను నిర్మలాత్మసుఖిస్తుంది గాని కష్టపడదు. మనల నిద్దరినీ రక్షకభటులు విడదియ్యవచ్చును. నాముద్దుతల్లీ! నిన్నోదార్చడానికి నీజనకుడింక నీపక్కనివుండడు. కాని అందుకు విచారించకు. జగద్రక్షకుడైన ఆతండ్రినే మరింతగాఢంగా నమ్మివుండు. నిర్దోషులను రక్షించడాని కామహాత్మునికంటె శక్తిపరుడులేడు సుమా! అనుక్షణమూ నీకాయన సహాయం చేస్తూనేవుంటాడు. ఆయన సహాయం నీకు లభించకుండా చెయ్యడానికి వేరొకరికి శక్తిలేదు."

వారిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండగానే వీధితలుపులు తోసుకొని రక్షకభటులులోపల ప్రవేశించిరి. కెవ్వున కేకవేసి కాంతం తండ్రిబాహువులలో పడిపోయినది. "వాళ్లని విడదియ్యండి. ఆపిల్లకి సంకెళ్లువేసి ఖైదుకి తీసుకుపోండి. ముసలాడికికూడా సంకెళ్లుతగిలించండి." అని పోలీసుఅధికారి కోపముతో కనులెర్రజేసి ఆజ్ఞాపించెను. తరవాత పోలీసుభటులు యింటిని పూర్తిగా పరిశోధించిరి. పరిశోధనపూర్తి అగువరకును ఎవ్వరిని కోటలోనికి రానియ్యలేదు. కాంతంజనకుని కౌగిలించుకొనియుండెను. పోలీసు లామెను బలవంతముగా

పిడుదీసి గొలుసులు చేతులకు తగిలించిరి. ఈ భయంకరదృశ్యమును సహించలేక ఆమె మూర్ఛాపన్నురాలైనది. భటులామె నాస్థితిలోనే వీధిలోనికి తీసుకొనిపోయిరి. అక్కడ అప్పుడే ప్రజలుగుంపులు గుంపులుగా మూగి యుండిరి. ఉంగరముసంగతి గ్రామమంతటను ప్రాకిపోయినది. ఊరిలో ఒక్కడును లేకుండ అందరును తోటముందు చేరిపోయిరి. జరిగినదానినిగూర్చి పలువురు పలువిధములగు అభిప్రాయములను వెలిబుచ్చసాగిరి. సన్మార్గప్రవర్తనులును, పరుల కపకారమును తలపెట్టియైనను ఎరుగనివారును అగు జగ్గయ్యను, కుమార్తెయును ఆపదల పాలయినందుకు సంతోషించిన వారుకూడ కొందరక్కడ లేకపోలేదు. స్వకాయకష్టమున జీవించుచున్న ఆదీనుల బ్రతుకులుగూడ కొందరిలో అసూయను కలిగించినవి. “వీరింతసుఖంగా జీవించడానికి కారణమేమిటో యిప్పటికి తేలింది. ఇదివరకీమాయ గ్రహించలేక పోయాంగదా! ఓ ఈపద్ధతిని అందరమూ ధనికులమే కావచ్చును.” అని కొందరన్నారు. కాని ధర్మపరవానులగు ప్రజలలో హెచ్చుమంది జగ్గయ్యకు కలిగిన విపత్తునకు హృదయపూర్వకముగా విచారించినవారే. “ఆహా! సన్మార్గులైనవారికే ఆపదలు తటస్థిస్తూవుంటాయి కదా! వీరి కీకష్టం వొస్తుందని కలలోనైనా అనుకున్నామా? సర్వేశ్వరుడు వీరినిర్దోషిత్వమును ప్రకటించుగాక!” అని కొందరు సహృదయులనుకున్నారు. జగ్గయ్యను కుమార్తెను రక్షకభటులు తీసికొనిపోవునపుడు గ్రామములోని పిల్లలు బిక్కమొగములతో “అయ్యో! వీరు ఖైదులోవుంటే మనకి పళ్లూపువులూ యిచ్చేవారెవరు? ఎంతపని!” అని ఏడ్చినారు.

నాలుగవపుష్పము : కారాగృహము

చెరసాలలో ప్రవేశపెట్టినపుడు కాంతమ్మకు శరీరస్మృతిలేదు. కొంచెము తెలివిరాగానే ఆమెకు దుఃఖము తలముంపులుగావచ్చినది. కొంతసేపుదుఃఖోపశమనమగునట్లు ప్రార్థించినది. భయమువలనను, విచారమువల్లను, అలసిపోవుటవల్లను ఆమెశరీరము విశ్రాంతినికోరుచుండెను. అక్కడనున్న గడ్డిపరుపుపై మేనువాల్చిన వెంటనే ఆమెకు గాఢనిద్రపట్టినది. కాంతమ్మకు మెలకువవచ్చుసరికప్పుడే రాత్రిపడినది. గదిలో అన్ని మూలలను చీకట్లలముకొని దృష్ట్యవరోధమును కలిగించుచుండెను. ఉంగరముకథను పూర్తిగా జ్ఞాపకము చేసుకొనుట కామెకు చాలసేపు పట్టినది. అంతయును ఒకస్వప్నమువలె నామెకు తోచుచుండెను. తోటలోని బంగాళాలో తనగదిలోనున్నట్లే ఆమె భావించుకొన్నది. ఈస్థితిలో ఆమెచేతులనున్న యినపసంకెలలు ధ్వనిచేసినవి. భయభ్రాంతురాలై ఒక్కచెంగున పరుపుమీదనుండి లేవబోయినది. అప్పటి కామెకు నిజస్థితి పూర్తిగా జ్ఞాపకమువచ్చినది. మరల దుఃఖ మామెను ముంచివేసినది. అంజలిఘటించి ఆమెయిట్లు ప్రార్థించినది. “దయానిధీ! తండ్రీ! నిగళబద్ధములైయున్న ఈ హస్తములను జోడించి నమస్కరించుటగాక నేనేమిచెయ్యగలను? ఈ భయంకరకారాగృహమునుండి నీకు నమస్కరిస్తూవున్న యీదీనురాలివంక ఒక్కసారిచూడుము. ప్రభూత్తమా! నేను నిర్దోషినని నీవెరుగుదువుకదా! ఈ విపన్నురాలిని రక్షించుము. వృద్ధుడై మహావిచారభరమున క్రుంగియున్న మాబాబును దయజూడుము. నాకెంతకు రెట్టింపు దుఃఖమునకైనను సమకూర్చి ఆముదుసలిని రక్షించు.” జనకుడు తలపునకువచ్చుటచేత ఆమెకండ్లనుండి నీరు ధారాపాతముగా వర్షించినది. దుఃఖోద్రేకమున నోటమాట కట్టుబడిపోయినది. ఆమె అట్లే కొంతకాలమేడ్చినది.

అంతవరకును మేఘములమాటున అణగియున్న చంద్రుడు నిర్మలకాంతులతో ప్రకాశించుచుండెను. గవాక్షమునుండి చంద్రకాంతి ఆమెబంధింపబడియున్న కొట్టులోనికి పడుచుండెను. ఆవెలుగున గదిలోని వస్తువులన్నియు స్పష్టముగా కనబడుచుండెను. రాతిగోడలు, నీటితోనున్న మంటికుండ, గడ్డిపరుపు అన్నియును ఆమెకుగోచరించినవి. ఈ వస్తువు లామెకు దుఃఖప్రదములేయైనను చీకట్లుపోయినతోడనే ఆమెకు కొంతధైర్యము కలిగినది. కాని ఇంతలో ఒకకారుమేఘము తిరిగి చంద్రుని మాటుపరచినది. గది గాఢాంధ

కారబంధురమైపోయినది. కాని యీసారిచంద్రుడెంతోసేపు మేఘములచాటున నుండలేదు. అయిదునిమిషములలో మబ్బుతెరవిడిపోయి స్వచ్ఛమగు చంద్రకాంతి యథాప్రకారము ప్రపంచమున నిండిపోయినది.

ఆమార్పునుచూచి కాంతం "ఇలాగే నిరపరాధులుగూడ కొంతకాలము అపవాదులపాలయినప్పటికీ చివరకు వారు నిజనిర్మలకాంతితో ప్రకాశించక తప్పదు. ప్రస్తుతం నాజీవితం అంధకారావృతమైవుంది. అతినీచములగు అపవాదములు నాపై ప్రబలివున్నవి. తండ్రీ! వీనినన్నిటిని గడిచి నాఅమాయకత్వము ప్రకాశించేటట్లనుగ్రహించు." అని అనుకున్నది.

అయిదవప్రపుష్పము : విచారణ

రెండురోజులు గతించినవి. మూడవనాటి ఉదయముననే ఆమె విచారణకొరకు కొనిపోబడినది. న్యాయస్థానమునుచూచి కాంతంవణకిపోయినది. న్యాయాధిపతి సమున్నతవేదికపైని ఆసీనుడై యుండెను. అతనిముందొక బ్రహ్మాండమగు మేజాబల్ల కాగితముల భారమున మూలుగుచుండెను. ఆబల్లప్రక్కనే కాగితముకట్టలను సరిచూచుకొనుచు గుమస్తానిలుచుండెను. న్యాయస్థానము ప్రేక్షకులచే క్రిక్కిరిసియుండెను. న్యాయాధిపతి అనేకప్రశ్నలువేసెను. కాంతం వానికన్నిటికిని నిజము తప్పకుండ జవాబులు చెప్పినది. ఆమె ఏడ్చినది. కాని నిశ్చలురాలై తన నిర్దోషిత్వమునుమాత్రము నొక్కిచెప్పుచుండెను. "ఏయ్! అమ్మాయీ! నన్ను దగాచెయ్యడానికి ప్రయత్నించకు. నువ్వుగాక ఆగదిలో కెవ్వరూ వెళ్లలేదు. అల్లాంటప్పుడు వుంగరం తప్పకుండా నువ్వేతీసివుండాలి. తక్షణంనీ నేరం వొప్పుకో" అని న్యాయాధిపతి గర్జించెను.

"నేనబద్ధంచెప్పలేదు-ఉంగరంసంగతి నాకుతెలియదు, నేను దానినిచూడనైనను చూడలేదు."

"ఆ! ఏమిటీ? నీచేతులో వుంగరంవుండగా చూచినవాళ్లుండగానే నువ్వు అబద్ధంచెప్పడం లాభంలేదు. ఇప్పుడైనా ఒప్పుకుంటావాలేదా?" న్యాయాధిపతి భయంకరగర్జనకు కాంతం గడగడలాడిపోయినది. అట్లుజరగడం అసంభవమనిమాత్రమామెచెప్పివేసినది. విచారణాధికారి ఒకగంట కొట్టగానే దాపివున్న లోపలప్రవేశించినది. ఈర్ష్యాగ్రస్తురాలగు వున్న యజమానురాలికి కాంతంపైని అసూయ కలిగించవలెనను అభిప్రాయముతో ఒక పన్నాగముపన్నినది. "ఆదుర్మార్గురాలుగాక యీవుంగరాన్ని యింకెవ్వరూ దొంగిలించరు. మేడదిగి వొస్తున్నప్పుడు ఆమెచేతిలో ఒక వజ్రపుటుంగరం వుండగా చూశాను. నన్ను చూసేసరికామెవులికిపడి వుంగరాన్ని దాచేసింది. నాకప్పుడే అనుమానకలిగింది. కాని వృథాతొందరయెందుకని వూరకున్నాను. ఆమెకి అమ్మగారు చాలాబహుమానాలు యిచ్చివుండడంచేత యిదిగూడా అలాగిచ్చినదే కాబోలనుకున్నాను. దొంగతనమే అయితే యెలాగూ దాగదుకదా అని నాఅభిప్రాయం. ఆరోజున అమ్మగారిగదిలోనికి నేను వెళ్లడం తటస్థించలేదు. అందుకు నేను సంతోషిస్తున్నాను. ఈ దుర్మార్గురాలివంటివారు ఏపాపమూ యెరగనివాళ్లమీద యీ అపవాదాన్ని తోసెయ్యగలరు." అని వున్న కోటలోనివారందరితోను చెప్పినది. పైప్రకారము చెప్పినందుకుగాను వున్ననుసాక్షిగా పిలిపించవలసివచ్చెను. అసందర్భములురాకుండ న్యాయస్థానమునందైనను తను మొందటచెప్పినట్లుగనే మరల మరల నిర్ధారణగా చెప్పవలెనని వున్న నిశ్చయించుకున్నది. కాని భగవంతునిముందర సత్యముచెప్పమని అధికారిప్రమాణముచేయించి నప్పుడామెహృదయము కొట్టుకున్నది. కాళ్లు కంపించినవి. అయినను అధికారిమాటలనుగాని అంతరాత్మబోధనలనుగాని ఆమె చెవిదూరనియ్యలేదు. "నేను మొందట ఒకలాగుచెప్పి యిప్పుడింకొకలాగుచెబితే నాకు శిక్షతప్పదు" అనుకుని వున్న కాంతంవైపుతిరిగి కఠినవాక్కులతో "నీచేతులో వుంగరంవుండగా నేను చూశాను. వుంగరం నీవేతీశావు" అని చెప్పివేసినది.

కాదని నాకప్పుడే తెలుసును. నిర్దోషురాలైనను ఆమెకు శిక్షతప్పనపుడు ఇప్పుడిల్లాగ ఒక్కసారి ఆమెను చూడనివ్వడం నాకుమహోపకారమే.''

ఒకరక్షకభటుడు ఆవృద్ధుని కాంతం గదిలోనికితీసుకొనివెళ్లెను. ఖైదీకొరకు తేబడిన ఆహారపదార్థములన్నీ ఉపయోగింపబడక ఒకమూలబడియుండెను. కాంతమాభోజనమును ముట్టుకోలేదు. జగ్గయ్యనచ్చట విడిచిపెట్టి భటుడుపైని తాళముబిగించుకొని వెళ్లిపోయినాడు. వారు గదిలోప్రవేశించుసరికి కాంతం గోడవైపు తిరిగిపరుండెను. గదిలో మనుష్యుల అలికిడివిని ఆమె వెనుదిరిగిచూచినది. ప్రియజనకుని చూచుసరికాయమాయకురాలి సంతోషమేమని వర్ణించవచ్చును! ఒక్కకేక వేసి ఆమెలేవబోయినది. కాని సంకెలలమూలమున సాధ్యపడలేదు. గడ్డిపరుపుపైనే వృద్ధుడుకూడ కూర్చొనెను. తండ్రిమెడకు కాంతం తనబాహువులను పెనవేసినది. అశ్రుధారలు అవిరళములై కొంతసేపటివరకును వారిని మాటాడనియ్యలేదు. చివరకు జగ్గయ్య తనకు న్యాయాధిపతి చెప్పినట్లుగానే కుమార్తెను ప్రశ్నించినాడు. తండ్రి అట్లడుగుట కాశ్చర్యచకితురాలై అతనిమాటలు పూర్తికాకముందే కాంతం "బాబూ! నువ్వయినా నన్ను నమ్మకపోతివిక దా! అహా! నన్ను నిర్దోషినిగా నమ్మువారు ఒక్కరైనా లేరుకాబోలు! బాబూ! నీకుమార్తె ద్రోహికాదు. నమ్ము. ముమ్మాటికీ ద్రోహికాదు" అని దీనయై పల్కినది. "అమ్మా! తొందరపడకు. నేను నిన్ను నమ్మకపోలేదు. తల్లీ! నిన్ను నమ్మనా? కాని నిన్నిలాగ అడగాలని న్యాయాధిపతియాజ్ఞాపించేడు. కాబట్టి అల్లాఅడిగేను." అన్నాడు జగ్గయ్య.

ఇద్దరును కొంతసేపు మాటాడకుండ ఊరకొనియుండిరి. జగ్గయ్య కుమార్తెముఖమువంక చూచెను. దుఃఖాతిరేకమున ఆమె చెక్కులుపాలిపోయి లోతుకుపోయియుండెను. కండ్లుగుంటలుపడిపోయినవి. అధికముగా నేడ్చుటవల్ల ఎఱ్ఱబారిపోయినవి. సుదీర్ఘములగు కేశపాశములు సంస్కారహీనములై చెదరి భుజములపైపడుచుండెను. ఆమె దీనాకృతినిగాంచి బెగిలిపోయి జగ్గయ్య "ముద్దుబిడ్డా! భగవంతుడు నిన్నుకఠినపరీక్షకు గురిచేశాడమ్మా! కాని ఇంకాకఠినతరపరీక్షయుండున్నదనే నాభయం." అని వలవలయేడ్చెను.

"బాబా! నాకోసం నేనువిచారించను. వృద్ధుడవైన నీకొరకే నామనస్సు దుఃఖిస్తూంది."

"తల్లీ! నాకొరకుభయపడకు. నాకేఆపదయును రానేరదు. నీస్థితిమాత్రం నిజంగాభయంకరంగా వుంది. నీనిర్దోషిత్వమును ప్రకటించడమే దుర్ఘటమైనపనిగాతోస్తుంది. కాని ఆశమాత్రం నన్నువదలడంలేదు."

"ఆహా! నీకాపదరాదనుమాటే నాకుహాయిగావుంది. నిజంగా నాకుమరణశిక్షవిధిస్తే ఎంతబాగుండును? చావుకి నేను భయపడను. జగదీశ్వరుని సన్నిధికిపోయి అక్కడ మాఅమ్మను కలుసుకుంటాను."

ఈమాటలు వృద్ధునిహృదయమును కలచివేసినవి. చంటిబిడ్డవలె అతడుఏడ్చెను. దుఃఖోద్రేకమున అతడు సర్వప్రపంచమును మరచిపోయెను. హస్తములు జోడించి అతడిట్లనెను. "అమ్మా! ఈనేరానికే నీకు మరణశిక్షవిధించరు. కాని నీచిన్నశిక్షయైనా మానవంతురాలవగు నీవుభరించలేక మరణముపాలవడంనిశ్చయం. నీకీవైరాగ్యభావములను ప్రసాదించిన సర్వేశ్వరునకు నమస్కరిస్తూన్నాను. వృద్ధాప్యమునకుంగిపోయిన యీదీనునికి- ఇహలోకమున సౌఖ్యనిధానమై- లేక లేక మిగిలిన ముద్దుబిడ్డయై- కడకాలమున దిక్కయినకుమార్తెను యీరీతిగా నష్టపోవడం యెంతదుస్సహమో ఆలోచించు. కాని—"అతనికంఠము రుద్ధమైపోయెను. "కాని, ప్రభూత్తమా! నీయాజ్ఞకువ్యతిరేకంలేదు. దుఃఖాక్రాంతుడును వృద్ధుడునునగు ఈనాహృదయమునుండి ఒకమహాత్యాగమును కోరినావు. అయినను నాహృదయపూర్వకంగానే దానిని నీపవిత్రపాదారవిందములసన్నిధిని సమర్పించుకుంటున్నాను. ఈ నాముద్దుకుమార్తెను నీహస్తకమలము లందుంచుచున్నాను. జగత్పితవగు నీయపారవాత్సల్యముననే నీబిడ్డను అప్పజెప్పుతున్నాను. తండ్రీ! నీసరంక్షణయందే ఆమె అధికసౌఖ్యమునందకలదు."

ఎడతెగకవచ్చుచున్న అశ్రుధార లాతనివాగ్ధోరణి నరికట్టినవి. కొంతసేపటికి మరల కండ్లుతుడుచుకొని అతడు చెప్పటప్రారంభించెను. "అమ్మా! ఇంకొక్కసంగతి. నీశిక్షను దృఢపరిచినది పున్నసాక్ష్యము. ప్రమాణపూర్వకంగా నీచేతులో వుంగరాన్ని చూసినట్లు ఆమెచెప్పింది. కాని నువ్వామెను మనస్ఫూర్తిగా క్షమించాలి సుమా! ఆమె దుర్మార్గురాలేకావచ్చును. అయినా ఆమెయెడల నీకుక్రోధంవుండకూడదు. కోటలో, జమీందారుల భవనమందు, చీనిచీనాంబరశోభితవై, అనంతభోగముల ననుభవిస్తూవున్న పున్నకంటె అంధకారభరితమైన యీచెరసాలలో నిగళబద్ధవై కఠినమైన రానేలనున్న నీవే ఎక్కువసౌఖ్యమును అనుభవిస్తున్నావు. గౌరవహీనమైన బ్రతుకుకంటె నిష్కళంకమైనచావే మేలు. అమ్మా! ఆమెను క్షమించు. ఈబాధ అంతా భగవంతుడు నీమేలుకోసం కలిగించినదే అని త్రికరణశుద్ధిగానమ్మి పున్నను క్షమించు. ఏం?"

కాంతమ్మ అంగీకారసూచకముగ తలవాడించినది. ఇంతలో పోలీసుఉద్యోగి గదినిసమీపించుచున్నట్లు అడుగులశబ్దము వినవచ్చినది. ఇంక తామువిడిపోవుసమయముసన్నమైనదని తెలుసుకుని జగ్గయ్య కుమార్తెను కౌగిలించుకుని "తల్లీ! నాముద్దుబిడ్డా! నిన్నువిడిచిపోలేకుండావున్నానమ్మా! జగత్కర్త నిన్నురక్షించుగాక! అబ్బా! ఈయెడబాటు నన్నెంతబాధిస్తూంది! నాయనా! కాంతం! మన కిదేఆఖరుసంభాషణ అయినయెడల, యీలోకంలో మనకు యివేకడసారి చూపులయ్యే యెడల నేనుగూడా త్వరలో నీవెనకనే స్వర్గానికిరావడానికి సిద్ధంగావున్నాననినమ్మా. నిన్నెడబాసినతరువాత నేను చిరకాలం జీవించివుండలేను." అన్నాడు. పోలీసుభటుడు తొందరచేయుచుండెను. కాంతం తండ్రినివిడిచిపెట్టలేకపోయినది. తనశక్తినంతను వినియోగించి ఆమెతండ్రిని కౌగిలించుకున్నది. రక్షకభటుని తొందరవల్ల మెల్లగ కుమార్తెకౌగిలిని విడిపించుకున్నాడు జగ్గయ్య. మొదలునరికినవృక్షమువలె కాంతం నేలమీదకూలిపోయినది.

—మిగిలియున్నది.

గృహలక్ష్మి

శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు

కలువకంటులపాలిటి కల్పతరువు
చిగురుబోణులపాలిటి దివిజమణియు
కమలనేత్రులపాలిటి కామగవియు
అంబుజాక్షులపాలిటి అమృతభాండ
మనగనొప్పు గృహలక్ష్మి నీవంకురించి
కోరివిద్యారసంబును గ్రోలిమించి
మెల్లమెల్లగ లతకూనయుల్లసిల్లి
అల్లిబిల్లిగ జగమెల్లయల్లుకొనియు
కొల్లలుగిమొగ్గలును మృదుపల్లవములు
వెల్లివిరియగపుష్పముల్ కొల్లపూసి
కాయలనుకాసి ఫలమియ్యగాగనుంటి
వమ్మ! మాతల్లి! సుగుణమణీమతల్లి!
చల్లగానాంధ్రసోదరీసతులనెల్ల
కోరివిద్యావతుల జేయకూర్మితోడ
నెన్నొయత్నంబులను జేసియలసినావు
వెన్నుకృపవల్ల నిప్పుడే వెలదులంత
మెల్లగాసరస్వతీ కృపావల్లరులయి
సుగుణముల నేర్చి దుర్గుణరహితలగుచు
పతులసేవించుచును పతిప్రాణలగుచు
పరులకష్టముల్ గని దయాపరలగుచు
పరులవిభవంబుగని అనసూయలగుచు
వన్నెగాంచుచునున్నారు వారిగనియు
సకలసంతోషసంయుక్తజలధియందు
నీదులాడుచు మురియుచు నీవుయుంటి
వమ్మ! గృహలక్ష్మి! జయమమ్మ! విజయలక్ష్మి!
తల్లి! గృహలక్ష్మి! నీకువందనములమ్మ!
పరగ స్త్రీవిద్యయందభిమానులైన
పావనులు ఆంధ్రసోదరప్రముఖులకును
పద్మపత్రాక్షునకు పార్వతీశునకును
భారతీదేవికిని ప్రణామంబుసేతు.

విడాకులచట్టము

౧

"పరాశరునిపద్ధతిని పోవుదము"

గౌరీదానదినములనుండి మనము నేడు శారదాశాసనమునకు వచ్చితిమి. ఇరువది యిరువదియైదు సంవత్సరములు వచ్చినపిమ్మటనే నేడు హిందూకన్యలు వివాహమాడుచున్నారనుటకు పెక్కు నిదర్శనములు కలవు. హిందూసమాజమున నలుబదిసంవత్సరములకు పూర్వము హిందూస్త్రీ తనబాలికకు చదువను వ్రాయను నేర్పుచో ఆమె తప్పకవైధవ్యము నొందునను మూఢాభిప్రాయము ప్రబలియుండెను. నేడు అత్తగార్లు తమక్రొత్తకోడండ్రు విశ్వవిద్యాలయమువారిపట్టాపొందివచ్చినవారని సంతోషగర్వములతో చెప్పుకొనుచున్నారు. పరిస్థితులలో వ్యత్యస్తము, సాంఘికాచారములలో మార్పు కలిగిన నేడు వివాహశాసనములందును, వివాహవిచ్ఛేదశాసనములందును, మార్పుకావలెననికోరుట వింతకాదు. సమానమైన నైతికధర్మములు సమమైనఆదరణ నేడుహిందూస్త్రీలు వాంఛించుచున్నారు. ఇది నేటి వారిమనఃపరిణామమునకు సహజమైన ఫలము. స్త్రీలువాంఛించుదానిని ఇచ్చుటలో పిసినారితనముకూడదు. ఏదేనొకపరిష్కారము అవసరమని నేనొప్పుకొనుచున్నాను. కాని మనము ప్రత్యేకమైన సంకటనివారణమును సునిశ్చితముగకోరులోపల మనము దానిని పెక్కుమూలలనుండి నిలుకడయైన విమర్శచేసి నిదానముతో ముందడుగువేయవలయును. వివాహవిచ్ఛేదములు అనుమతింపబడుచో వాని ఆంతర్యమును గ్రహించి వానివలని లాభమును మనస్త్రీ లెంతవరకు పొందగలరాయని సందేహము నన్ను పీడించుచున్నది. విడాకులపద్ధతి హైందవస్త్రీల స్వభావమునకు అనుగుణ్యముగా కొనిరాబడవలయును. పూర్వహైందవఋషిసత్తములలో నొకడగు పరాశరుడు వివాహబంధములను అయిదు ముఖ్యకారణములచే త్రెంచుకొనుటకు అనుమతించి యున్నాడు. ఆపద్ధతులమీదపోవుదము. ప్రస్తుతపరిస్థితులలో అవసరమగుచో మరికొన్ని క్రొత్తకారణములను వానికి చేర్చుకొందము. కాని జీవితమునందలి కాలుష్యమును గ్రంథస్తమొనర్చుటకు మాత్రము విడాకుల తీర్పుగద్దెలకు పోవద్దు. లజ్జ, అభిమానము అను గుణములను పోగొట్టి వానిస్థానమున ముతకకామమును తెచ్చిపెట్టు స్త్రీస్వాతంత్ర్యమును కొనిరావలదు. సమానమైన నైతికమగు హక్కులు స్త్రీపురుషులగు ఉభయులకును మంచివియే. కాని సమానమైన నైతికమగు ఈహక్కులు సమానమైనఅపనీతికరమైనహక్కులుగా పరిణమించకుండునట్లు భద్రపఱపవలయును.

—శ్రీమతి పి. కె. రాయిసతి (కలకత్తాయూనివర్సిటీసినేటుమెంబరు)

౨

"రాజీపద్ధతినవలంబింతము"

హూణవిద్యాసంపర్కము కలిగినను నా హృదయము హైందవవాసనకు దూరముకాలేదు. కావున నేనీవిషయములకు నాపూర్ణామోదమును తెలుపజాలకున్నాను. అయినను అనుమానమునకురాశి, అనాదరము చూపుటకు మొదలిపేరువిన మగవానిని అంటుకొని స్త్రీ ఆజన్మము అవధిపడవలయునను పాటిమూర్ఖత్వమునకు దోసిలియొగ్గుటకు నేను నవీననాగరికతావాసనపోకనిదానను గాను. మగడు నమలరాని నారికేళమగుచో వానినుండి గౌరవపూర్వకముగా విడివడుటకు స్త్రీకి కొంతస్వాతంత్ర్యముండవలెను. కాని ఆ స్వాతంత్ర్యము ఆభాసపాత్రము, అతిసులభము కాగూడదు. అయినచో నాగరికసంఘమునకు పునాదియైన దగిన వైవాహికప్రమాణము అపవిత్రమైపోవును. వితంతూద్వాహములైనను సరిగపాదుకొనని మనదేశమున విడాకులపద్ధతి నెలకొల్పుట అనుచితమును, అకార్యకరణమునైయున్నది. న్యాయస్థానమున తీర్పబడిన వివాహవిచ్ఛేదములపద్ధతియే వరణీయమును, నేటిమనఅవసరములకుతగియుండునదియనుకొందును. బాగుగా పరి

కించిత్తేని విడాకుపుచ్చుకొనుట యనగా పాతసంబంధమును వదలించుకొనుట మాత్రమేకాదు; క్రొత్త సంబంధమును కూర్చుకొనుటయునగును. పాతసంబంధములను త్రెంచుకొను అవకాశములను సాధ్యమైనంత తక్కువచేసియు, క్రొత్తసంబంధములను కూర్చుకొనుట సాధ్యమగునంతవరకు లేకుండచేసియు మనమొక రాజీ పద్ధతి నవలంబింపగలిగితేని అదిమన ప్రస్తుతసంఘస్థితికి అనుకూలమైయుండునని నేననుకొనుచున్నాను.

—శ్రీమతి ఇందిరాదేవి కవయిత్రి.

౩

"ఇది స్త్రీకి న్యాయ దేవత ఇచ్చు చిన్న వరము"

వివాహవిచ్ఛేదములసమస్య 1929-వ సంవత్సరమున ఇక్కడ కలకత్తాలో అఖిలభారతస్త్రీల సాంఘిక మహాసభలో తొలిసారి గొనిరాబడినది. కాని అపుడది నూటికి తొంబదితొమ్మండుగురచే త్రోసివేయబడినది. ఈసారి దానికే నలుబదియైదుగురువరకు ఆమోదకులు కలిగినారు. దీనినిబట్టి గాలి ఏదిక్కుగా వీచుచున్నదో తెలియనగును. తాగుబోతులు, దుష్టస్వభావులు అయినభర్తలచే అవమానింపబడి పశువులట్లుకొట్టబడి నిత్రుపాసముల ప్రగ్గింపబడి ఒక్కొకచో చంపబడిన భార్యలవృత్తాంతములు అసంఖ్యాకములు నేనెరుగుదును. బాధలుపెట్టిపెట్టి వారినివదలి వారిని దిక్కులేనిపక్షులుగాజేసి తాము మరల మరియొకకాంతను పెండ్లియాడి కులుకు మగలను మనము పెక్కుమందిని చూచుచున్నాము. ఇట్టిపరిస్థితులలో స్త్రీలకు విడాకుహక్కు ఉండవలయునని నేను భావించుచున్నాను. చిరకాలముగా అణిచిపెట్టబడి నేడు నెమ్మదినెమ్మదిగా మేల్కొనుచున్న భారతమహిళలు సలుపుచున్నదాడిచే కొంచముకొంచముగ కూలిపోవుచున్న పూర్వాచారమనుమంటపముయొక్క మరియొక స్తంభమును యీవిడాకులచట్టము నేలమట్టముగావింపగలదు. వివాహన్యాయమున మగవానికొకపద్ధతి, స్త్రీకొకపద్ధతిఉండరాదనియు; స్త్రీపురుషులకు ఒకేపద్ధతి మీదజరుగువివాహన్యాయము ఉండవలయుననియు నేడందరును గుర్తించియున్నారు. స్త్రీపురుషులకు ఒకేపద్ధతిమీదనడచు వివాహన్యాయమును స్థాపించుటకు వలనుపడనిచో స్త్రీకి మగనినుండి విడాకును పొందుహక్కుమాత్రమైనను ప్రసాదింపబడవలయును. అణచివేయబడుచున్న స్త్రీకి న్యాయదేవత ఈయగల చిన్నవరము యిది. ఇట్టిచిన్నవరమును స్త్రీకి గల్గించుటకైన సమ్మతింపనిసంఘము తననాశనబీజములను తన లోనే ఇముడ్చుకొని యున్నదనినిస్సందేహముగ చెప్పవచ్చును.

—శ్రీమతి కుముదినీబోసుసరస్వతి.

౪

"అన్యాయము తొలగిపోవును"

వివాహవిచ్ఛేదసమస్యను సాంప్రదాయము, ఆచారము నుండి విడదీసి హిందూస్త్రీ ఆలోచించుట దుస్తరము. హైందవవివాహము దురతిక్రమణీయమగు మతవిధి. కాంట్రాక్టుబీజము అందు కలికమునకైన కానరాదు. అయినను దానిమూలమున హిందూస్త్రీబద్ధురాలైయుండుటయు పురుషుడు తనభార్యనుకాదని తనకు తోచినప్పుడు పునర్వివాహము కావించుకొనుటకు స్వాతంత్ర్యము కలిగియుండుటయు న్యాయ విరుద్ధము. దుర్భరకష్టములకు గురిచేయబడినచో హిందూస్త్రీకి ఒక్కటేమార్గము. ఆమె మగనినుండి వేరుపడ వచ్చును. అప్పుడు ఆమె మగనిఅంతస్థుకు తగినమనోవృత్తి పొందుటకుమాత్రము హక్కు కలిగియుండును. ఇట్టిపరిస్థితులలో భార్యకు మగనికి విడాకుయిచ్చుహక్కు ప్రసాదింపబడుటకు అవకాశముగలదు. ఇట్టి

హక్కు ప్రసాదింపబడుచో మగనినుండి మనోవృత్తిపొందుహక్కును ఆమె కోల్పోవును. ఆమె తిరిగి వివాహము చేసుకొనుచో ఇట్టిహక్కు కోల్పోవుటనుగురించి విచారింపవలసినపని ఉండదు.

—శ్రీమతి ఏ. ఎన్. చౌదరినతి (వంగరాష్ట్రీయస్త్రీసంఘోపాధ్యక్షురాలు)

౫

“ఆచారము మారవలెను. న్యాయము స్త్రీని రక్షింపవలెను”

హిందూదేశమున అణచివేయబడిన భార్యకు నిరంతరబ్రహ్మచారిణియై నియమబద్ధజీవితముగడపుటయో నీతినిదొరగి నికృష్టజీవన మవలంబించుటయో తప్ప మరియొకమార్గము లేదు. న్యాయముగాని, ఆచారముగాని ఆమెకనుకూలముగ లేదు. మగనినుండి విడిపడి సంఘమున గౌరవనీయముగా జీవించుటకైనను ఆమెకు అవకాశము లేదు. ఈఆచారము ఎంతత్వరగమారిన, న్యాయము ఎంతత్వరగా నామెను రక్షింపదొరకొన్న స్త్రీసంఘమునకును, తన్మూలమున ప్రజాసంఘమునకును నంతక్షేమము.

—శ్రీమతి సరళాదేవి.

౬

“స్త్రీలలో ఆత్మహత్యలు తగ్గిపోవును”

ఐరోపాఖండదేశములందు వివాహవిచ్ఛేదములపద్ధతి న్యాయసమ్మతమగుటకుగల అవసరములును, మహమ్మదీయులలో గల తలాక్ పద్ధతి విడాకులచట్టమునకుగల అవసరములును నేటిమనహిందూసంఘమునకు ఎంతవరకు పట్టియున్నవను విషయము మనము దీర్ఘముగ నాలోచింపవలసినవానిలో ముఖ్యమైనది. కటికవాడగు భర్తకు కట్టుబడియుండి వానినుండి విడిపడుటకు, దుర్భరజీవితదుఃఖమునుండి విడుమరగాంచుటకును వీలుచాలక తమజీవితమునంతయు బొగ్గులపాలొనర్చుచున్న పెక్కురు హైందవభార్యల కడగండ్లను మనము సులభముగా నూహింపవచ్చును. నేటి హైందవభార్యలకు ఇట్టికడగండ్లు కలవనుటకు పత్రికలందు మనము దినదినముగాంచుచున్న భార్యలగు స్త్రీల ఆత్మహత్యావిషయకమగువార్తలే ప్రబలనిదర్శనములు. విడాకులపద్ధతియే యుండినచో ఈఆత్మహత్యలలో పెక్కులు పొసగకయే యుండునని నేను గాఢముగ నమ్ముచున్నాను. మగడు పెట్టుకష్టములచే ప్రపంచమును బాసిపోవు స్త్రీలు విడాకులపద్ధతియేయుండుచో దోషాకరమగు ఆత్మహత్యకు కడంగక తనమగనినుండి విడిపడి తగినప్రబోధమునంది నేడు దేశమున కంతేని అవసరమున్న దేశసేవికలుగామారి అమృతతుల్యమైన సంఘసేవ చేయగలుగుదురు. అయితే ఒకసంగతి. వివాహవిచ్ఛేదములను శాస్త్రసమ్మతమొనర్చు శాసనములలో స్త్రీపురుషులు చీటికిమాటికి విడాకులు కొనకుండునట్లు కట్టుదిట్టములు కావింపబడుటకూడ ముఖ్యమని నాదృఢమైన అభిప్రాయము.

—శ్రీమతి చారుబాలసరస్వతి (సరోజనళినీదత్తుస్మారకసంఘము)

౭

“శ్వానమార్జాలదాంపత్యము మంచిదా? విడాకు మంచిదా?”

శ్రీమతి లీలావతీదేవి మొదలగు మనసోదరీమణులు మనహిందూవివాహముయొక్క పవిత్రతను నిలబెట్టుటకు ఉత్సాహదీక్షవహించి యుండుటకు మిక్కిలి సంతోషించుచున్నాను. హిందూన్యాయమున వివాహవిచ్ఛేదములకు ఎట్టి ఆస్కారము లేకుండ చేయవలెనని వారు దీక్షవహించియున్నారు. కాని పవిత్రమైన పూర్వసాంప్రదాయమును చెడగొట్టకుండనుండగలయునని మనమెంతగ నభిలషించినను వివాహవిచ్ఛేదపద్ధతినిగొనివచ్చుట తప్పనిసరియగుచున్నదని చెప్పుటకు విచారపడుచున్నాను. ఒక స్త్రీ తనమగనిని ప్రేమింపనిచో ఆమెను అతనితో జీవింపుమని నిర్బంధించుటవలన ఏమిలాభము? పార్శ్వవర్తినియై అతనికి

సహాయము చేయుటకుబదులుగా ఆమె అతనికి ప్రతిబంధకపు పేరటాలై 'ఆలుగాదిది తేలుగాని' అను కవి వచనమును సార్థకము చేయును. ఈశ్వావమార్గాలదాంపత్యము వదలిపోవుటమేలో, ఎవరికివారేరై సుఖముగ జీవించుటమేలో యూహించుకొందురుగాక! కాని విడాకులు తగిన న్యాయవిచారణ జరిగించినపిమ్మటను, పెక్కు కఠిననియమములకు తాళినమీదటను మాత్రమే యిచ్చుటకు నియమముండవలయును. మూడవసారి స్త్రీ విడాకును కోరుచో ఆమె యిక వివాహమాడకుండవలయును. ఈ నియమముండుచో ఆట్టి స్త్రీ మగలకొరకు వేటాడుట యీమెకొకవృత్తియైనదను అపదూరుమండి రక్షింపబడును.

—శ్రీయుత సంతోషకుమార రే.

౮

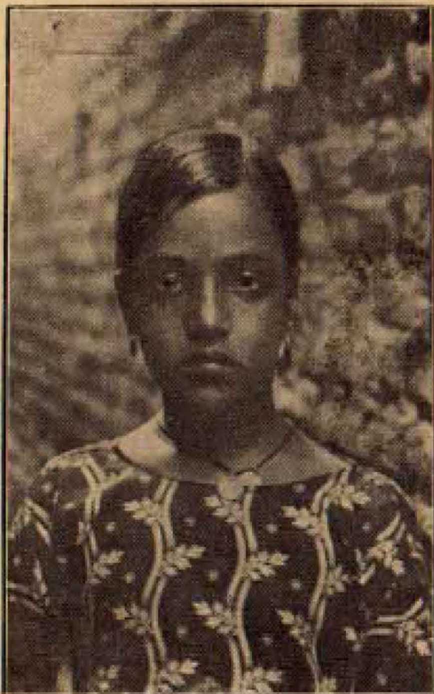
"దంపతుల సామ్రాజ్యమున అధినివేశ ప్రతిపత్తి ప్రవేశపెట్టుడు"

హిందూదేశమున వివాహన్యాయమున ఒక పరివర్తనము గొనిరావలసియున్నది. భార్య భర్తయగువాని సొత్తేయను అభిప్రాయముపై నేటిమనవివాహధర్మము ఆధారపడియున్నది. మహాభారతమున ధర్మరాజు ఏమిచేసెనో తమకు అవగతమయ్యేయున్నది. అతడు జూదమున భార్యను ఒక పణముగా నొడ్డియున్నాడు. భార్యయనునది వానికి గృహోపకరణముగనో, నాణెముగనో వుండినది. ఈవివాహాదర్శము భారతస్త్రీపురుషులలో బాగుగా పాదుకొనియున్నది. హిందూబాలిక తాను తనభర్తయొక్క గృహోపకరణము మాత్రమేయను అనుచితభావమున పెంచబడుచున్నది. హిందూబాలుడు తనకు తనభార్య సేవకురాలనియు, తానామెకు యజమానిననియు అను అనుచితభావములనడుమ పెంచబడుచున్నాడు. ఇంతవరకు హిందూబాలిక తన యజమానిని ఆరాధించుటమాత్రమే యెరుగును. అతనికి తాను ఒకానొక గృహోపకరణముగా, ఆటవస్తువుగా మాత్రమే పడియుండుట ఆత్మవంచనయని యెరుగదు. కాని నేడు ఆపరిస్థితులు మారిపోవుచున్నవి. కన్యలకు అతిబాల్యమున వివాహమగుటలేదు. వారు స్వాతంత్ర్యవాతావరణమునడుమ పెరుగుచున్నారు. ఏదోకొంత విద్యాగంధమునొందుచున్నారు. స్వశక్తిపై తామాధారపడి యుండవలయునను సముచితభావము వారికికలుగుచున్నది. గతవత్సరము జాతీయసంగ్రామమున వారు పురుషులతో సమానమైన ఉజ్జీకితాళినారు. హక్కులయందును, అంతస్తునందును సమతనెలకొల్పుటకు వాగ్దానములు చేయబడినవి. కాగా ఇప్పుడు వారు పురుషులు మునుపటివలెనే తమ్ము అణగద్రొక్కుచుండుట ఎట్లు భరింపగలరు? అధినివేశరాజ్యములు విడిపోవుహక్కును పొందియు, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునకు ఎట్లు హెచ్చుగా అంటుకొనివుండునో అట్లే స్త్రీపురుషులు స్వాతంత్ర్యసంవాసితమగు సంబంధమున ఒండొరులను విశ్వాసముతో నంటుకొనియుండ వభిలషింతురు. ఏతావతా చెప్పునది ఏమనగా స్త్రీలు దాంపత్యరాజ్యమున అధినివేశప్రతిపత్తిని గోరుచున్నారని. ఆఅధినివేశప్రతిపత్తియు వలయుచో దంపతులు ఒండొరులను వీడిపోవుటకు హక్కుకలిగించునదై యుండవలయును. ఈహక్కు ప్రసాదింపబడినంతమాత్రమున విరివిగ నుపయోగింపబడునని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఉపయోగింపబడకయే యుండవచ్చును. పతిభక్తి వారియందు అతిగాఢముగా నెలకొనియున్నది. కావున ఇట్టిహక్కుగలిగియు వారు వక్రమార్గమునపోవక తమ ప్రాణనాథులను అర్చించు ప్రణయినులే అయియుందురు. వారిరక్తనాళములయందు ప్రవహించుచున్న సీత, సావిత్రి మొదలగు పతివ్రతాశిరోమణుల పవిత్రరక్తబీజమును వారుకోరియు తొలగించుకొనజాలరు. కాని పురుషునిప్రకృతిలోకనుపట్టుచున్న తన భార్యనుకొట్టుటచేలాలించుఅనాగరికునిదుష్టస్వభావమును కాల్చివేయుటకే స్త్రీలీవిడాకులపద్ధతిని కోరుచున్నారు.

—శ్రీమతి మున్నీసతి.

శ్రీమతి కె. గంగమ్మగారు

శ్రీమతి చర్ల నగరాజకుమారిగారు

శ్రీమతి అక్కరాజు వెంకటసుబ్బమ్మగారు

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ

కమలాదేవిఛటోపాధ్యాయ

శ్రీమతి జి. సీతాలక్ష్మికన్య గారు

నవీనయుగమున భారతమహిళామండలియందు ప్రఖ్యాతిగాంచిన నారీమణులలో కమలాదేవిఛటోపాధ్యాయ యొకతె. ఈమె యశశ్చంద్రికలు దిగంతములవరకు వ్యాపించుచున్నవి. మద్రాసురాజధానియందు దక్షిణకెనరామండలమున మంగుళూరునందు ప్రఖ్యాతిగాంచిన నొక సారస్వతబ్రాహ్మణకుటుంబమున 1903 సంవత్సరమున కమల జననమొందెను. ఈమెతండ్రి మద్రాసు సివిల్ సర్వీసునందు గొప్పయుద్యోగి. తల్లి చాలసంపన్నమును, పలుకుబడిగలదియునగు కుటుంబమునకు చెందిన సాధ్వీమణి.

కమల చక్కనిచుక్క. స్ఫురద్రూపి. రూపమునకుతగినసుగుణరాసి. బాల్యముననె విద్యనభ్యసింపమొదలిడెను. కేంబ్రిడ్జిసీనియర్ పరీక్షవరకును మధ్యమవిద్య మంగుళూరు నందభ్యసించి తదుపరి మద్రాసునందు క్వీన్ మేరీ కళాశాలయందున్నతవిద్యనభ్యసింపమొదలిడెను. కాని విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రురాలు కాకమున్నె ఈమె వివాహము సందర్భించుటచే విద్యాలయమును విడువవలసివచ్చెను. ఇది ఈమెకు ప్రథమఅంతరాయము. వివాహమైన కొలదికాలమునకె కమలకు వైధవ్యము ప్రాప్తించెను. ఇకచేయునదేమి? సహజముగ కమల ధైర్యశాలి. విద్యావతిగాన ప్రథమమునుండియు హిందూసంఘపు కట్టుబాట్లకులోనై బాలికలు, స్త్రీలుపడుపాట్లను చూచి విచారించుచు సమయమగునపుడు దురాచారశృంఖలముల ద్రెంచివైచి సంఘోద్ధరణకెట్లు గడంగుదునాయని తీవ్రముగఁ దలపోయుచుండెను. ఈమెకు సమయమేతెంచెను. బ్రాహ్మణవంశమునఁ బుట్టినను జంకక సంఘముపై తిరుగుబాటొనర్చి వంగదేశయువకుని హరీంద్రనాథఛటోపాధ్యాయుని వరించి వివాహమాడెను. ఈవివాహము పూర్వాచారపరాయణులగు సారస్వతబ్రాహ్మణకుటుంబములలో గొప్పసంక్షోభమును లేవదీసెను. ఇది చిత్రవివాహము. వధువు సారస్వతబ్రాహ్మణకుటుంబమునకు జెందినది. విధవ. దాక్షిణాత్యురాలు. వరుడు వంగదేశీయుడు. విక్రమపురవాసి. బ్రాహ్మణయువకుడు. 'సముద్రపుఉప్పుఅడవిఉసిరిగకాయ' కలయికచిత్రము; దైవాజ్ఞ; అలంఘ్యము. ఈమె తన సాహసమునకుఁ దగినశిక్షననుభవించవలసివచ్చెను. బంధువులందరను వెలివేసిరి. స్నేహితులు పరిహాసమొనర్చిరి. సంఘమంతయు ఈమెను నిందించి వెలివేసినది. కాని ఈమె చలింపక చాలధైర్యమువహించి సంఘసంస్కరణకు మార్గదర్శియయ్యెను.

పూర్వాచారపరాయణులందరు నావికాయానమును నిషేధించిరి. మన కమలదేవి ఉన్నతవిద్యాభ్యాసమునకై నౌకాయానమొనర్చి విదేశములకేగి లండన్ విశ్వవిద్యాలయమున సాంఘికశాస్త్రమును (Sociology) ఒకసంవత్సరకాల మభ్యసించెను. హిందూదేశము నెదుర్కొనుచున్న పెక్కుసంఘసమస్యల నీమెగుర్తించెను. సంఘసంస్కారమునఁ

పాటుపడవలసినవారనేకులు భారతభూమి కావశ్యకమని కమలాదేవిగ్రహించి సంఘసేవకై తానునడుముకట్టెను. లండన్ విశ్వవిద్యాలయమున విద్యాపూర్తియైన పిమ్మట ఐరోపాఖండమునఁ బర్యటనమొనర్చెను. ఫ్రాంసు, జర్మనీ, స్విట్జర్‌లాండు, మొదలగు దేశములఁజూచి, అచ్చటి నగరరాజములదర్శించి, అందుగల కళానైపుణ్యమునంతయుగ్రహించి, వివిధకళలను, సాంఘికాచారములను బాగుగగ్రహించి మాతృదేశారాధనకై జన్మభూమికేతెంచెను.

కమలాదేవి విద్యావతి. ఆణిముత్యములొలుకునట్లుపన్యసింపగల నారీమణి. ఈమె వదినెగారగు శ్రీమతి సరోజనీదేవితో ఇంచుమించుతులతూగగల వాగ్జాలమును ప్రదర్శించు సామర్థ్యముగల కలభాషిణి. ఇదిగాక వ్యాసరచనయందద్భుతశక్తిగల లలన. తనకాలమును పత్రికారచనయందును, గొప్పసంఘసమస్యల, సారస్వతవిషయముల విపులముగఁ జర్చించుటయందును సద్వినియోగమొనర్చుచుండును. ఈమెకు కళలయందభిరుచిమెండు. ఖద్దరు పరిశ్రమకీమె చాలతోడ్పడెను. కమల ఖద్దరువస్త్రధారణమొనర్చి స్త్రీలకుమార్గదర్శియయ్యెను. ఖద్దరు చీరెల అద్దకమున చిత్రచిత్రలతలు మొదలగు నానావిధములగు అద్దకపు చిత్రములఁ గనిపెట్టెను. ఈమెకళానైపుణ్యమీయద్దకపుచిత్రములఁగానవగును.

అన్నిటికంటెను మిన్నయగు సామర్థ్యమీమె యందింకొకటికలదు. కమలాదేవికి కళలయందభిరుచిమెండని చెప్పియున్నాము. నాట్యకళాకౌశలమున కమలాదేవిఘటోపాధ్యాయనిశక్తి వర్ణనాతీతము. ఈమె సుప్రసిద్ధసినీమానటి. భారతసినీమారంగమున, అసమానప్రజ్ఞాధురీణలని వన్నెగాంచిన మిస్ సులోచన, మిస్ గోహార్, మిస్ జుబేద, మిస్ యేణాక్షీరామారావు (భార్గవసతి) లోనుగాగల ప్రౌఢాంగనలలో జేర్పతగియున్నది. మిస్ ఏనాక్షి రామారావు (భార్గవసతి)తోగూడి 'వసంతసేన' మున్నగు ఫిల్ములందు కమలాదేవి నాట్యకౌశలమును ప్రదర్శించి సినీమారంగాకాశమున జ్యోతివలె వెలుంగుచున్నది. సుప్రసిద్ధసినీమానటికుండవలసిన లక్షణములన్నియు నీమెయందు మూర్తీభవించినవి. ఈమెతనులత మిక్కిలి సౌష్ఠవముగలిగి, బంగారుచాయను మించుచుండును. వేయేల? ఈమె పద్మినిజాతిస్త్రీ. సరససల్లాపములందును, భావ ప్రదర్శనమందును కమలాదేవి ప్రౌఢ. సర్వలక్షణలక్షణోపేత.

ఇన్ని సుగుణము లీమెయందు మూర్తీభవించుటజేసియు, విద్యావతియు సహజౌదార్యగాంభీర్యాదిగుణములుగల వనితామణియగుటఁజేసియు మన కమలాదేవిని పూనా నగరమున జరిగిన అఖిలభారతమహిళాసభకు సన్మానసంఘకార్యదర్శినిగ నెన్నుకొనిరి. ఈమె తానుజేయఁబూనిన ప్రతిపనిని సంపూర్తిగనిర్వర్తించును. ఈకార్యభారము అతి శ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించెను. పైకారణమున అఖిలభారతమహిళామండలి కార్యదర్శినిగ ముమ్మారీమెను నెన్నుకొని గౌరవించిరి. మఱియు గతసంవత్సరమీమె అంతర్జాతీయ నానారాష్ట్రసభలకు భారతమహిళామండలి తరపునప్రతినిధిగ బెర్లిన్, జినీవా, ఎల్సినోర్,

ప్రాగ్యా నగరములకు వెడలి వాటినిదర్శించి అచ్చట హైందవనారీమణుల స్థితిగతులగురించియుహైందవాశయములగూర్చియుగంభీరోపన్యాసములిచ్చినది.

మహాత్మాజీచే ప్రారంభింపఁబడిన హైందవస్వాతంత్ర్యసమరమున వెనుదీయక కమలాదేవి సన్నద్ధురాలయ్యెను. పిలుపువచ్చిన వెంటనే కమలాదేవి రణరంగమునకురికెను. బొంబాయి రాజధానియందు పికెటింగు ప్రారంభించెను. సహాయనిరాకరణోద్యమున తీవ్రముగఁ బాల్గొనినందున ప్రభుత్వమువారీమెను బంధించిరి. సంవత్సరకాలము శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమున కంపిరి. నియమితకాలము దాదాపు పూర్తియగునప్పటికి, గాంధి - ఇర్విన్ ఒడంబడికననుసరించి, ప్రభుత్వమువారీమెను విడుదలజేసిరి. కారాగారమునుండి వెలువడి దేశమున పర్యటనము జేయనారంభించెను. తనప్రియుడగు హరీంద్రనాథఛటోపాధ్యాయునితో గూడి సంచారమొనర్చుచున్నది. స్వార్థమనునదిలేక లోకోద్ధరణకై నిరంతరము తన జన్మను ధారవోయు మనశ్రీమతి కమలాదేవికి సర్వేశ్వరుఁడు సకలసౌభాగ్యములొసగి చిరంజీవినిజేయుగాక!

మేలుకొలుపు

శ్రీమతి లలితాకుమారిగారు

(ఉదయగానము)

శ్రీవర్ణమ్ములు తూర్పుకొండపయిన ర్తించెన్ బ్రభాతోత్సవం
బై, విశ్వస్తవగీతముల్ పికగళంబాలాపముంజేసె, ని
ద్రావేశంబునువీడిమేల్కొనుకటంచానందసంపూర్ణమా
రావంబొండరుదెంచుచుండె వినుఁడార్యావర్తబాలామణుల్.
తళుక్కులు తూరుపుందెస సుధామధురంబుగనిండి బంగరున్
ముల్కులవోలె నీపుడమిపైంతనెరాలుచునుండె, గీతముల్
చిల్కుచునుండెచిల్కలు నిశీతమసమ్ములుమాసె పూర్తిగా
మేల్కొనుమిూ, సుషుప్తివిడుమిూ! కనుమిూ!! దెసలెల్లసోదరీ!!!
చీఁకటిలేక క్రొందళుకుచిన్నెలునిండిన యీప్రభాతమం
దాకులపాటులేని పదమల్లనవేయుము ముందుగా వివం
చీకమనీయనిస్వనధునీపరిపుల్లవచశ్చమత్కృతిన్
లోకములెల్లమేల్కొనగ నూత్నకృతుల్ వినిపింపుసోదరీ!
సకలాశాపరితృప్తి సూర్యునియుషస్సందేశముల్ తెల్పు నీ
యకలంకమ్మగువేళ మోహనము దివ్యమ్మున్సుమిూ నేఁడు వి
శ్వకళాతంత్రులవిూటి భారతయశస్సౌభాగ్యముల్ పాడి మే
లుకొనంజేయుము నీదుగీతములలో లోకమ్ములన్ సోదరీ!

శ్రీమతి వెంపటి అన్నపూర్ణమ్మగారు

బొమ్మరిళ్లు;—మట్టితోగాని ఇసుకతోగాని ఇల్లువలె కట్టుకొని ఆ యిల్లును అలికి ముగ్గులుపెట్టి అందులో పిల్లలందరుకలసి "బువ్వాలాట" "బొమ్మల పెళ్లిళ్లు" చేసి అనేకరకముల పాటలు పాడుదురు.

గుజ్జన్నగూడు:—పిల్లలందరు కలిసి బియ్యము, పప్పు, ఉప్పు, చింతపండు, మిరపకాయలు, కూరలు, విస్తరాకులు, నెయ్యి, నూనె, మజ్జిగ కొద్దికొద్దిగ దెచ్చి ఒక యింట్లో వంటచేసికొని వాళ్లంతాకలసి మెలసి కాస్త కాస్తే భోజనం చెయ్యడమునకు గుజ్జన్న గూడందురు.

బువ్వాలాట:—గుజ్జన్నగూడునకు మాదిరిగనే చిన్నపిల్లలు లక్కపిడతలు, నాగవల్లిపిడతలు పుచ్చుకొని కొంచము కందిపప్పుగాని, అటుకులుగాని తెచ్చి వండినట్లు నటించి ఏవో ఆకులుదెచ్చి విస్తరాకులుగా వాడి కందిపప్పును వడ్డించుకుని భోజనముచేసి చేతులు కడుగుకొనినట్లు నటించి చేతులు పరికిణీలకు తుడిచి పాటలుపాడుచు కేకలుపెట్టుచు తిరుగుదురు.

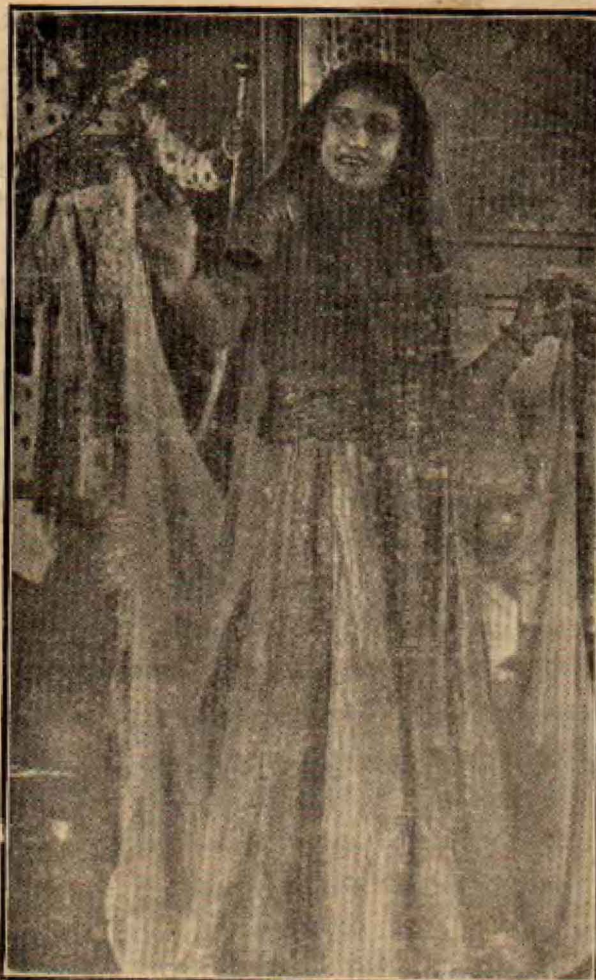
బొమ్మల పెళ్లిళ్లు—ఈ బొమ్మలపెళ్లిళ్లు సాధారణం బొమ్మరిళ్లలోనే జరుగును. పిల్లలు తాటియాకుల బొమ్మలతోను చందనపుబొమ్మలతోను ఒకచోటచేరి వారిలో కొందరు మొగబొమ్మలను కొందరాడబొమ్మలను పుచ్చుకొని కొందరు ఇంట్లోని డబ్బాలు దెచ్చి బాజాభాయింత్రీలుగా ఏర్పడుదురు. ఒకరు పెళ్లికొడుకు బొమ్మ, ఒకరు పెళ్లికూతురు బొమ్మ పుచ్చుకొందురు. వాళ్లల్లోనే కొందరు మొగపెళ్లివారు, కొందరాడపెళ్లివారు. ఒకళ్లు వియ్యపురాలు, ఒకళ్లు వియ్యంకుడు, ఇల్లా ఏర్పడ్డాక డబ్బాలు వాయిస్తూ బొమ్మలతోటి ఊరేగినట్టు అటు ఇటు తిరిగి పేరులు చెప్పడం, పసుపులునలవడము మొదలైన పాటలన్నీ పాడి భోజనాలు చెయ్యడము. ఇల్లా అయిదు రోజులు జరుగును. దీనికే బొమ్మలపెళ్లి అనిపేరు.

సీతాదేవీకన్య

ఆకుండి వేంకట. శాస్త్రిగారు

సీతాదేవికన్య 18సం వత్సరముల వయస్సుగల ప్రసిద్ధసంగీయ ఫిల్ము నటకురాలు. భారతీయఫిల్ము నటీ సమితిలో రాణియన పేరెన్నిక గాంచినది. ఈమె యధికలావణ్యవతియై, పదునైదు వత్సరముల వయస్సున, మిక్కిలి పిన్న వయసున ఫిల్మునకై కడుచాకచక్యముగ ఖేలన మొనరించి ఫిల్ము నటీలోకమున కడుశీఘ్రకాలమున వన్నె గాంచినది. ఫిల్మునకై ఖేలన మొనరించుట యన సామాన్యమైన కళ కాదు. ముఖమున రసములను పరిస్ఫుటముగ వ్యక్తీకరింపవలెను. 1925 వ సం

వత్సరమున లైట్ అఫ్ ఏషియా అను పేర బయలు వెడలిన బుద్ధచరిత్ర ఫిల్ములో సీతాదేవీకన్య బుద్ధుని సతియగు యశోధరాపాత్రమును ఖేలన మొనరించి, భారతీయ ఫిల్మునటీ లోకమున వినుతికెక్కినది. ఫ్రాన్జు ఆస్టెను అను జర్మను దొరయు నతని పరివారమును కలకత్తాకు వచ్చి నిరంజన్ పాల్, హిమాన్సు రాయి అను వంగదేశజుల మార్గదర్శకత్వమున బుద్ధచరిత్ర ఫిల్మును తయారు చేయగల్గిరి. ఈ ఫిల్ము సీతాదేవికన్య యశోధరాపాత్ర ఖేలనమున తన యప్రతిమాన కౌశలమును ప్రకటించినందున ఈమె పేరు ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, పోలండు, ఆస్ట్రియా మొదలగు పాశ్చాత్య

దేశములలో ప్రసిద్ధిబడసెను. ఈ ఫిల్ము దేశదేశములకు వెడలుటయు నచటి వారాఫిల్ములో ఖేలనమొనర్చిన సీతాదేవిచాకచక్యము గాంచుటయు వారివద్దనుండియు ముఖ్యముగా యూరపుఖండదేశములనుండి ఈమె ఖేలనానైపుణిని కొనియాడుచు వ్రాసిన లేఖలెన్నియో ఈమెకువచ్చినవి. ఈమె ధారాళముగ యింగ్లీషులో మాట్లాడగలదు. సీతాదేవి ఫిల్మునకై ఖేలమొనర్చుట కట్లు మొదటయవకాశము కలిగెనో మొదలగు స్వీయ ఫిల్మునటీజీవితము నీక్రిందవివరించుచున్నది:

"నేను 1925-వ. సంవత్సరమున ఫిల్ములకై పాత్రఖేలనమొనర్చుటకు ప్రవేశించితిని. ఫ్రాన్జుఆస్టెంటు అను జర్మనుదొర లైట్ ఆఫ్ ఏషియా, అను ఫిల్ము తయారుచేయుటకై కలకత్తాకు వచ్చియచ్చటి గ్రేట్ యీస్టరన్ కార్పొరేషను లిమిటెడ్ ఫిల్ముకంపెనీవారి సహాయముగొని బుద్ధచరిత్రఫిల్ములో బుద్ధునిభార్యయగు యశోధరాపాత్రమును ఖేలనమొనర్పగల నీలములగు కన్నులును, చక్కని మైఛాయయు గలిగిన యందకత్తెయగు బాలిక కావలెనని కలకత్తాలో పత్రికలన్నిటిలో ప్రకటించెను. నేనాపత్రికలలో ప్రకటనచేయబడునాటికి పాఠశాలలో చదువుకొనుచున్న బాలికను. నాకప్పుడు పదమూడేండ్లు గడచినవి.

నేను వేడుకకొరకై స్త్రీపాత్రఖేలన మొనర్పగలనని యాకంపెనీవారికి నాదరఖాస్తును పంపితిని. ఆబుద్ధచరిత్రఫిల్ము తయారుచేయుటకు ఫొటోగ్రాఫులు తీయుటకు డైరెక్టరైన నిరంజనుపాల్ గారి కడకు వెళ్లితిని. పాల్ గారును, తదితరులు కొందఱును నన్ను చూడగనే నేను ఫిల్మునకై స్త్రీపాత్రఖేలనమున కర్హురాలనని తలచి తమయామోదమును వెల్లడించిరి. అయినను వారు నన్ను నాఫోటోగ్రాఫ్ నుతీసికొనిరమ్మనిరి. నావద్ద నాఫొటోగ్రాఫ్ లేనందున వారికొఱకు నేను ఫొటోగ్రాఫ్ తీయించుకొనవలసినదాననైతిని. నాఫోటోగ్రాఫ్ ను చూచినంతనే వారు నన్ను ఫిల్మునకై నటిగా నంగీకరించిరి. ఫిల్మునకై ఫోటోగ్రాఫులను తీయుటకేర్పడిన కాశి, రాజపుత్రస్థానమునగల జయపురం, మసూరి మొదలగు స్థలములకు నేను వెళ్లవలసివచ్చెను. అప్పుడు వేసవికాలము. మే, జూను నెలలు. కెమెరాకు యెదుటనిలచి నేను భావప్రకటనమునకై యెంతో భయమును బిడియమును పొందుచువచ్చితిని. క్రమముగ భయముతీరినది. యశోధరాపాత్రమును ఖేలనమొనర్చి శ్లాఘాపాత్రముగ నిర్వహించితిని. 1926-వ సంవత్సరమున నిరంజన్ పాల్ గారిచే వ్రాయబడిన "దేవత" అను శీర్షికగల నాటకమునకు ఫిల్మును తయారుచేసినప్పుడు నేను నాయికాపాత్రమును ఖేలనమొనర్చితిని. ఆసంవత్సరముననే మదన్ థియాటర్సు లిమిటెడు కంపెనీలో నేను నటకురాలనుగాజేరి వారుతయారుచేసిన నాలుగుఫిల్ములలో స్త్రీపాత్రధారణ మొనరించితిని. ఆనాల్గింటిలో "కృష్ణకాంతుని మరణశాసనము" అనుశీర్షికగల ఫిల్ములో నా ఖేలన మధికముగుపొగడ్తగాంచినది. 1928-వ సంవత్సరమున హిమాన్సురాయిగారు రచించిన 'షిరాజ్' అను శీర్షికగల ఫిల్మునకై ఖేలనమొనర్చుటకై నను హిమాన్సురాయిగారే కోరిరి. పాత్రఖేలనాపోషణమును నేనీఫిల్ములో చక్కగ నిర్వహించితిని. గ్రేట్ యీస్టరన్ కార్పొరేషనులిమిటెడ్ కంపెనీవారి "దిలప్సు ఆఫ్ ఎమొగల్ ప్రిన్సు" అను శీర్షికగల ఫిల్ములోకూడ ఖేలనమొనర్చి ప్రశంసబడసితిని. హిమాన్సురాయి, ఫ్రాన్జు ఆస్టెండుఅను జర్మనుదొరతో కలసి తయారుచేసిన "త్రో ఆఫ్ ఎడైస్" అను శీర్షికగల ఫిల్మునకై నేను పాత్రఖేలనమున మిగులకష్టపడవలసి వచ్చెను. ఏలనన యీఫిల్ము దక్షిణ యిండియాలో భీకరారణ్యమధ్యప్రాంతమున ఫొటోలు తీయవలసివచ్చెను. నేనొకరథమున కూర్చుండియుండ రథము మహావేగములో పోవుచుండగా నొకసంధిగతరుణమున నారథముపిరుగుటయు నేనుపడునట్లును ఫొటోతీయవలసివచ్చెను. మొదట నేను రథములో కూర్చుండ నక్కరలేకుండ నాకు బదులుగ నొకవిగ్రహమునుంచి రథము విరిగిపడిపోవుచున్నట్లుఫొటోతీయదలచిరిగాని తరువాత నేనే మిగులదెబ్బత

గులకుండపడుట కేర్పాటు లాస్టలమున చేయబడెను. నిజముగ నేనుపడిపోవలసివచ్చెను. ఎంతజాగ్రత్తగా పడినను నాకు దెబ్బతగిలినది. ఇంతటితో నాకష్టము ముగియలేదు. కావేరీనదీజలపాతముగల శివసముద్రమునకు 60 మైళ్లదూరములోనున్న యెత్తైన ఒకకొండశిఖరమును బరువైన దుస్తులనుధరించి యెక్కవలసిన దాననైతిని. సినీమాలో పాత్రఖేలనమొనర్చుట సుఖకరమైనపనికాదు. నాకు పాశ్చాత్యఫిల్ముతీయు స్టూడియోలయందు నానటనాకౌశలము ప్రదర్శింపవెడలుట కిచ్చగలదు." అని సీతాదేవికన్య తనకథను ప్రకటించినది. తనయిచ్ఛప్రకార మామె ఇప్పుడు విదేశముల కేగియున్నది.

దానిమ్మ

డాక్టరు యన్. శేషగిరిరావుగారు యల్. ఐ. యమ్.

ప్రవర్థనము

పెద్దతుప్పగగాని చిన్నచెట్టుగగాని వర్ధిల్లుఫలవృక్షములలో నొకటియగు దానిమ్మ విత్తులవలనగాని, నేలయంట్లువలనగాని, చేరుపుఅంట్లువలనగాని వృద్ధిచేయనగును. సున్నపు పాలు ఎక్కువగాగల ఎర్రచెక్కనేలలు ఈచెట్టుయొక్క ప్రవర్ధనమున కెంతయు అనుకూలములు. చీకినపశువులయెరువులో ఇటుకపొడుమునుగలిపి ఈ చెట్లకు ఎరువుగావేసినచో బాగుగాఎదిగి ఫలించును.

కాపు

గింజలువేసిపెంచిన దానిమ్మచెట్లు ఒకటి, ఒకటిన్నరసంవత్సరములకే కాపుపట్టును. సాధారణముగ దాడిమవృక్షములు వర్షాకాలమున విశేషముగా పుష్పించి శీతాకాలమున ఫలించును. కాని కొన్నిరకముల దానిమ్మచెట్లు అన్నికాలములయందును కొద్దిగనో గొప్పగనో పుష్పించి ఫలించుచునేయుండును. చెట్లమొదటను పుట్టురెమ్మలను ఎప్పటికప్పుడే కోసివేయుచుండవలయును. చెట్టున కాయలువిస్తారముగా ఉండినప్పుడు వర్షములేనిచో నీరుకట్టవలసియుండును. కాయలుకోసినపిమ్మట ఆకొమ్మల చిగుళ్లను కత్తిరించివేయుట మంచిపద్ధతి.

కాయలు: వానిజాగ్రత

సులభముగనే పెంచవచ్చును. ఫలములును త్వరలోనే పొందవచ్చును. అయినను దానిమ్మకాయలకు విశేషముగ పురుగులుపట్టి వానిని పాడుచేయుచుండుటచే ఈ చెట్లను పెంచుటయందలి మోజును తగ్గించుచున్నవి. పురుగులుపట్టకుండ నిరోధించుటకు తగిన సులభసాధనోపాయము ఇంతవఱకేదియు కనుగొనబడలేదు. పొగాకుకాడలను చెట్లమొదట వేయుట కొంతవఱకు పురుగులను పోద్రోలుటలో కార్యకారిగా ఉండుచున్నది. చెట్ల చుట్టుపట్ల గడ్డిగాదములను పెరుగనీయక ఎప్పటికప్పుడే కలుపుతీసివేసి నేలను కుళ్లగించి వేయుచుండుట కొంతవఱకు ప్రయోజనకరముగ నుండగలదు. సీతాకోకచిలుకలుగ్రావాలి ఆకులమీద గ్రుడ్లుపెట్టును గావున వానిని చేరనీయ రాదు. పిందె ఏర్పడుసమయమున దాని

బొడ్డుచుట్టునుండు రక్షకపత్రముల చివుళ్లను దీసివేసి ప్రతికాయకును ఒక్కొక్క పలుచని గుడ్డసంచి కట్టినయెడల పురుగులుపట్టుటకు అవకాశము తక్కువగనుండును.

దానిమ్మరకములు

పుల్ల తియ్య దానిమ్మలయందు గింజలు తెలుపుగనుండురకములు, ఎరుపుగనుండు రకములునుగూడ కలవు. పూలదానిమ్మలో తెల్లపూవులరకమును, ముద్దపూవులరకమును గలవు.

దానిమ్మ, దానియంగములు, వానిసత్తు

దానిమ్మపట్ట, పండుయొక్కతొక్కయందు నూటికి 22 మొదలు 25 వ అకు టానిన్ **(Tannin)** కలదు. వేరుపట్టయందు **(Punico-Tannic Acid)** పూనికో టానిక్ యాసిడ్ నూటికి ఇరువదిమొదలు 25 వఱకును, మానైట్ **(mannite)**, పంచదార, పెక్టిన్ జిగురు **(Gum Pectin)**, నూటికి పదిహేనుపాళ్లు బూడిద, తీవ్రమైన 'పెల్లేటియరైన్' అను ద్రవక్షార మును, 'ఇసా పెల్లేటియరైన్' అను జిడ్డుగల ద్రవమును, మఱియు రెండు మందక్షార ములు **(Methyl Pelletierine)** మెథిల్ పెల్లిటియరైన్, స్యూడో పెల్లేటియరైన్ **(Pseudo-Pelletierine)** అనునవికలవు. పూనికోటానిక్ ద్రావకము **(Punico-tannic acid)** గంధకధృతితో కలిపి వెచ్చపెట్టినచో ఎల్లాజిక్ ద్రావకము **(ellagic acid)** గాను, పంచదారగాను ఏర్పడును.

వివిధాంగములగుణములు

దానిమ్మగింజలు వానిక్షారములు మలముతోపడెడు చీము మొదలగువానిని కట్టెడు గుణముకలవియు, క్రిమిహరగుణముకలవియునై యున్నవి. దానిమ్మపువ్వులు, పండుయొక్క తొక్క మలముతోపడెడు చీముమొదలగువానిని కట్టును, జీర్ణశక్తిని వృద్ధిచేయును. పండు యొక్కరసము ఉష్ణశాంతికరమైనది, బలవర్ధకమైనది. 'పెల్లిటియరైన్' క్షారము క్రిములను హరించును. దానిమ్మ ఆకులరసము రక్తస్రావావరోధకమైనది; మలముతోపడెడు చీము, నెత్తురు మొదలగువానిని కట్టెడు గుణముకలది. ఎండపెట్టబడిన దాడిమకాండములపట్ట, వేరును క్రిమిహరశక్తిని కలిగియున్నవి.

సాధారణగుణములు

మలముతోకలసిపడెడు చీము నెత్తురులను కట్టివేయును, ఏటికపాములుపడెడు రోగమున చాలఉపయోగము, బలవర్ధకము, ఉష్ణశాంతికరము. చీమునెత్తురులుపడుట ఆపు గుణము ఈ మూలికయందు విశేషముగనుండుటచే దీనిని ముక్కునుండి నెత్తురుపడుట, మూలరోగము, నోటినుండి నెత్తురుపడుట, నోటిదుర్వాసన, అజీర్తి మొదలగు రోగముల యందు ఇది విరివిగ లోపలికీయబడుచున్నది.

మొగ్గలు : పువ్వులు

మొగ్గల చూర్ణము నాలుగైదుగింజలయెత్తు పుచ్చుకొనిన దగ్గు, గ్రహణి, నీళ్లవిరేచనములు వీనిని కట్టును. పచ్చిపువ్వులు నూరి పండ్లకు పూసిన చిగుళ్లవెంటరక్తము పడుటకట్టును. ఎండిన దానిమ్మపూలను గుల్నారు అందురు. వీనిచూర్ణము ఒకడ్రాము, అరేబిక్ చెట్టు జిగురు (**Gum Arabic**) ఒక డ్రాము, **Sanguin Draconis** రెండు డ్రాములు, నల్లమందు ఎనిమిదిగింజల (**grains**) ఎత్తు కలిపి తయారు చేయబడిన చూర్ణము రక్తపిత్తము, గ్రహణి మొదలగు రోగములయందు చాలఉపయోగకరము. మోతాదు 10 లేక 15 గింజలయెత్తు. క్రొత్తగాపుట్టి ఇంకనువికసుచుట కారంభించని మొగ్గలు నూరి ఏలకిగింజల చూర్ణము, గసగసాల చూర్ణము, పిల్లికండ్ల గుగ్గిల చూర్ణము కలిపి లేహ్యముగా చేసి పుచ్చుకొనిన చిరకాలముగానుండిన పిల్లలరక్తగ్రహణి, గ్రహణి నయమగును. దానిమ్మపూవుల రసమును, గటికరసమును సమభాగములుగ నొనర్చి ముక్కువెంట నెత్తురు పడెడు రోగమున ఈయబడుచున్నది.

దాడిమకాయల తొక్క.

దాడిమకాయలపై తొక్కను దాడిమసారమందురు. కాయలతొక్కలు అయిదు తులములు యెత్తుగ్రహించి ముప్పావుసేరుపాలలోవైచి నాలవవంతుగ ఇగరకాచి సేవించిన పురాణారక్తగ్రహణికట్టును. దాడిమసారము జఠరదీప్తినిచ్చును ; వీర్యవృద్ధి చేయును ; అరుచి, గుల్మము, శూల, ప్రమేహము, గ్రహణి, అతిసారము, వాతరోగము, రక్తము పడెడు మూలవ్యాధి, కఫము, సర్వపైత్యములు, విదాహము వీటినన్నిటిని జయించును. రక్తగ్రహణియందును, తీవరించినగ్రహణీరోగమునందును దాడిమతొక్కకషాయమున నలగగొట్టబడిన లవంగములు గాని లవంగపట్ట గాని చేర్చి వాడనగును. కషాయము చల్లారినప్పటి మోతాదు తడవకు ఒకటిగాని రెండుగాని ఔన్సులు. దినమునకు మూడు నాలుగుసారులీయనగును. రోగప్రాబల్యమున ఈ కషాయపు మోతాదుకు తడవకు తడవకు అయిదుచుక్కల నల్లమందుద్రావకము చేర్చనగును. గొంతుకనెప్పియందు పైచెప్పిన కషాయమున కొంచము పటికపొడుము చేర్చి పుక్కిలించి ఉమియుట చాలమంచిది. యోనిస్రావము, రక్తశ్వేతప్రదరములు మొదలగు వానియందు ఈ కషాయము ఇంజెక్షను ఉపయోగకరమైనది. ఈరోగములందు ఇదివాడునప్పుడు లవంగములుకాని, లవంగపట్టకాని కలుపకుండవలెను. దానిమ్మ పండుతొక్క, మంగుస్తాను పండుతొక్క, కొడిశపాల పట్ట సమభాగములుగ దినుసు ఒక్కంటికి ఒకఔన్సు చొప్పున గ్రహించి ఒకపైంటు జలమున (20 ఔన్సులు) కషాయముకాచి దినమునకు ఒకటి లేక మూడుసారులు వాడుచో గ్రహణిరోగములయందు మంచిపనిచేయును. దాడిమసారము, తాడికాయ కలిపి నోటపెట్టుకునిసారముమ్రింగుచుండుట రొమ్మునడిశము మొదలగు రోగములయందు చాలామంచిది.

—మిగిలియున్నది.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పదము

తొక్కుపల్కులు

శ్రీమతి కొప్పర్తి నాగరత్నముగారు

చిల్కచిల్క—
ఏమిచిల్క?
పచ్చచిల్క—
ఏమిపచ్చ?
ఆకుపచ్చ—
ఏమిఆకు?
మామిడాకు—
ఏమిమామిడి?
అంటుమామిడి—
ఏమిఅంటు?
మల్లెఅంటు—
ఏమిమల్లె?
తెల్లమల్లె—
ఏమితెల్ల?

పాలుతెల్ల—
ఏమిపాలు?
ఆవుపాలు—
ఏమిఆవు?
పెద్దఆవు—
ఏమిపెద్ద?
చెట్టుపెద్ద—
ఏమిచెట్టు?
తాడిచెట్టు—
ఏమితాడి?
పోతుతాడి—
ఏమిపోతు?
గొఱ్ఱెపోతు?
ఏమిగొఱ్ఱె?

నల్లగొఱ్ఱె—
ఏమినల్ల?
కాకినల్ల—
ఏమికాకి?
బొంతకాకి—
ఏమిబొంత?
గుడ్డబొంత—
ఏమిగుడ్డ?
కంబళిగుడ్డ—
ఏమికంబళి?
రత్నకంబళి—
ఏమిరత్నం?
నాగరత్నం—

౨. పాటలు

చింతకాయపాట

శ్రీమతి మొగసాటి అప్పలనరసమ్మగారు

చింతకాయ చింతకాయ
సీటరమణచింతకాయ
పడమటరమణచింతకాయ
మొంతైనాతరుగునాచింతకాయ
దమ్మిడీతీసికెళ్లి కోమటింటికెళ్లి
మొంతైనాతరుగునాచింతకాయ
నానొప్పులైనాతగ్గునా చింతకాయ
పొట్టబొఱ్ఱపోలిగా!

వేడుకపదము

శ్రీమతి చేబోలు లక్ష్మీనరసమ్మగారు

రుంగురుంగుబిళ్ల! రూపాయదండ.
దండకాదు! దామరమొగ్గ.
మొగ్గకాదు! మోదుగనీడ.
నీడకాదు! నీరానిపోతు.

పోతుకాదు! బొమ్మంచుకట్టు.
కట్టుకాదు! కంభంమెట్టు.
మెట్టుకాదు! మేడలఇల్లు.
ఇల్లుకాదు! ఈతతట్ట.
తట్టకాదు! తూమెడుమన్ను.
మన్నుకాదు! గంధపుచెక్క.
చెక్కకాదు! వేపపూవు.
పూవుకాదు! చామంతిబిళ్ల.

చిన్నపిల్లల పాటలు

శ్రీమతి బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మిగారు

౧

బావాబావా పన్నీరు
బావనుపట్టుక తన్నేరు
వీధీవీధీ తిప్పేరు
వీరాగంధంపూసేరు
సావిడికొమ్ముకకట్టేరు
చప్పిడిగుద్దులు గుద్దేరు.

౨

సీతమ్మ సింగారమే
ఒల్లంత బంగారమే
చూడంగ శృంగారమే
తలపోయ సంతోషమే
మాపిటికే కల్యాణమే
ఊరంత వైభోగమే.

౩

వదినా వదినా
వల్లంకి పిట్టా
గదిలో పెట్టా
మాన్నాయ్ కొట్టా
నీవేడవా
నేన్ నవ్వా.

౪

చింతకొమ్మకు చిగురు
వాలుకొమ్మకు వగరు
అన్నయ్యపంచకు తొగరు
వదినకుపట్టింది పొగరు.

౫

ఆటలుపాటలు బాగుండాలి
అన్నాదమ్ములు బాగుండాలి
అత్తాకోడలు బాగుండాలి
అంతాలోకం బాగుండాలి.

పుట్టినయింటికి

శ్రీమతి పాకలరత్నమాలగారు

కలవారికోడలూ కలికిసుందరీ
కలువపప్పులబోసి కడుగుచున్నదీ
కడవమీదకాకి వాలుచున్నదీ
అంతలోకే వారిఅన్నలొచ్చేరు.

* * *

కాళ్లకునీళ్లిచ్చి కన్నీరునింపె.
ఎందుకూకన్నీరు? ఏలకన్నీరు?
తుడుచుకోకన్నీరు, ముడుచుకోకురులూ,
ఎత్తుకోపాపిడిని, ఎక్కుఅందలము,
మీఅత్తమామలకు చెప్పిరావమ్మా!

* * *

కుర్చీపీటమీద కూర్చున్నఅత్తా!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా?
నేనెఱుగ నేనెఱుగ మీమామనడుగు—

పట్టెమంచంమీద పడుకున్న మామా!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా!
నేనెఱగనేనెఱగ మీబావనడుగు—
భారతంచదివేటి బావపెదబావా!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా?
నేనెఱగనేనెఱగ మీఅక్కనడుగు—
వంటల్లుచేసేటి ఓలక్కగారూ!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా?
నేనెఱగనేనెఱగ నీభర్తనడుగు—
రచ్చల్లోఉండేటి రాజేంద్రభోగీ!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా?
వండుకోవరిపాలు, కట్టుకోచద్దీ.

* * *

ఇరుగుపొరుగక్కలకు చెప్పిరావమ్మా!
ఇరుగుశ్రీలక్ష్మీ! పోయివస్తాను,
పొరుగువరలక్ష్మీ! పోయివస్తాను,
మామరదిపెండ్లికి మరలివస్తాను,
అన్నల్లపెండ్లిండ్లు ఆగివున్నవీ,
తమ్ముళ్ళపెండ్లిండ్లు దాగివున్నవీ,
చెల్లెళ్ళపెండ్లిండ్లు చేసిరావాలీ,
చేడ! నాపుట్టింట చేటల్లనోమే.
కుంతి! నాపుట్టింట కుంకుమలనోమే.
పణతి! నాపుట్టింట పసుపులానోమే.

* * *

పోయేనమ్మా శ్రీలక్ష్మిపొన్నల్లుదాటి
నిలిచెనమ్మా శ్రీలక్ష్మినిమ్మల్లనీడ
పోయేనమ్మ శ్రీలక్ష్మితనతండ్రిపారశాలలోకి.

3. కథలు

"ఈతడవనిప్పులుపెట్టెమరచిపోలా"

శ్రీమతి కూచిభొట్ల గంగమాంబగారు

అనగనగా ఒకవూళ్లో ఒక అత్త, కోడలు వుండేవాళ్లు. అత్త ఒక కాకరపాదువేసుకొని రోజూనీళ్లు పోసేది. కొన్నాళ్లకి పెద్దపెద్ద కాయలు కాచేయి. కోడలికి కాకరకాయకూరంటే మహాయిష్టం. కాని అత్త ఎప్పుడు కూరవండినా కోడలికివేసేదికాదు. కోడలి కళ్లన్నీకూరమీదేవుండేవి. అడిగితేగాని వెయ్యగూడదని అత్తనుకుంది. వేస్తేగాని తినగూడదని కోడలనుకుంది. ఇట్లా రోజులుగడిచిపోయాయి. ఒకరోజున అత్తకు తెలియకుండా కోడలు కొన్నికాయలుకోసుకు తెచ్చుకుని కూరవండుకుంది. ఎట్లాగో అదని అత్తకళ్లల్లో పడింది. నాతోచెప్పకుండా, నాఆజ్ఞలేకుండా నాపాదుఎందుకు ముట్టుకోవాలని అత్త కోడలినిచచ్చేటట్టు తన్నింది. స్పృహతప్పిపడిపోయింది కోడలు. అమ్మలక్కలందరూ పరుగెత్తుకొచ్చేరు. కోడలి మంచితనాన్నిగురించి బాగాపొగిడేరు. మొగుడుకూడా విచారించేడు. చేసేది ఏమీలేదుగనుక ఏడుకట్లసవారీ ఒకటి తయారుచేసి కోడలిని దానిమీదవేసికట్టి అత్త, కొడుకు స్మశానానికి తీసుకవెళ్లేరు. శవమును దించి కట్టెలుగిట్టెలు అన్నీపేర్చి శవాన్నిదానిమీదపెట్టేరు. నిప్పంటిద్దామని నిప్పులుపెట్టెకొరకు వెదికేరు. పాపంమరచిపోయారు. సరేయింటికివెళ్లి నిప్పులుపెట్టెతెద్దామని తల్లి, కొడుకు యిద్దరు యింటికివెళ్లేరు. ఈ లోపల కోడలికి స్పృహతెలిసి లేచికూర్చుంది. దగ్గిరగా ఒకగుడిదగ్గర కొందరుదొంగల్నిచూచి ధడిసిగుడి చాటునదాక్కుంది. ఇంతట్లో దొంగలు బోలెడుడబ్బుతెచ్చి అమ్మవారికిమొక్కి వాళ్లు ఆరాత్రిచెయ్యబోయేపని సఫలమవుతుందోకాదో చెప్పమన్నారు. కోడలు చాటునవుండి "ఊ" అంది. అమ్మవారుపలికిందని దొంగలు డబ్బంతాఅక్కడపోసి వెళ్లిపోయారు. ఈడబ్బంతాతీసుకుని కోడ లక్కడేకూర్చుంది కానీ

చటివరకు. ఈలోపుల తల్లి, కొడుకువచ్చి కట్టెలన్నితగలెట్టి వెళ్లిపోయారు. కోడలుముందువచ్చిందని చాల సంతోషించింది అత్త. తరువాత కోడలు కొత్తచీరకట్టుకుని నగలు డబ్బు అన్నీమూటగట్టుకుని యింటికొచ్చి తలుపుతట్టింది. ఎవరంటే నేనుకోడలినంది. దయ్యమువచ్చిందని అత్త బాగాభయపడింది. గంటసేపటికి తలుపుతీసింది. కోడలినిచూచేటప్పటికి నిర్ఘాంతపోయింది. ఎట్లాబ్రతికివచ్చేవు అని అడిగింది కోడలిని. నేను స్వర్గలోకమునకు పోయేను. అక్కడదేవుడు నాకుస్వర్గముయిస్తానన్నాడు, బోలెడునగలు, డబ్బు, చీరెలు యిచ్చేడు అవన్నీయివిగో అని చెప్పిచూపింది. ఇంకా ఎన్నోకోతలుకోసింది. ఇవన్నీవినేటప్పటికి అత్తకి పెరపెరలాడింది. నేనూ వెళ్లివస్తా, నన్నుకూడా తీసుకువెళ్లమందికోడలిని. నేనురాను, నీకుదోవచూపిస్తానంది. తరువాత మొగుడు, పెళ్లాముకలసి అత్తని సవారీలోకెక్కట్టేరు. స్మశానమునకు తీసుకవెళ్లేరు. ఈతడవ కోడలు నిప్పులుపెట్టి మరచిపోలా. శుభ్రముగా తగలేశారు అత్తని. ఇంటికితిరిగివచ్చేరు ఇద్దరు. ఆరాత్రే మొగుడు, పెళ్లాము కాకరకాయ కూరవండుకుతిన్నారు. "కాకరకాయకూర మాబాగుంటుంది" అని అంది పెళ్లాము మొగుడితో మొఖమువాచినట్లుగా. కథకంచికివెళ్లింది మనము యింటికివచ్చేము.

పంది, తాఁబేలు

శ్రీ తాప్రగడ వేంకటచలపతిరావుగారు

ఒక ఊళ్లోపంది, భార్యాఉండేవారు. వారికి ఆవూళ్లోనేయున్న తాబేలుదంపతులతో పరిచయం జాస్తీ. ఒకరింటికొకళ్లు తరచుగారాకపోకలు చేస్తుండేవారు. ఇట్లాఉంటూండగా ఒకరింట విందుజరిగింది. తాబేలమ్మగారు పోవాలెవిందుకి. నగలులేవు పాపమావిడకు. అంచేతేంచేసింది. తిన్నగా నేస్తంగారింటికి పోయి కాసులపేరొకటి ఎరువు అడిగింది. నేస్తం కోర్కెదీర్చింది పంది. విందుకెళ్లింది తాఁబేలు. సందట్లో ఏమిటయిందనుకున్నారు. ఎవరోదుర్మార్గులు ఎరువునగనికాజేసేరు. ఏంచేస్తుందిగనుకను. తిరిగివస్తూ త్రోవలోనేస్తాన్నిచూసింది. అందిగదా నేస్తం 'కాసులపేరు జాగ్రత్తగా తెచ్చేవుగా' అని. 'అయ్యో ఎవరో కాని వాళ్లు దోచేరమ్మా ఏంచేయను' అంటూపల్కింది తాఁబేలమ్మ. "చాలాబాగుంది. నీనామధ్యను నష్టపోవాలసింది? పనికిరాదు. అచ్చుకోవాలసిందే మరి" అందిపంది. చాలారోజులు జరిగిపోయేయి. కాని కాసులపేరువచ్చేజాడలేకపోయింది. పంది, మొగుడితో అందికదా, "ఏమండీ! తాఁబేలమ్మకు నాకాసులపేరిచ్చేను. ఇంకాయిచ్చిందికాదు. నాల్గురోజుల్లో మావాళ్లింట్లోపేరసాల. అప్పుడు మెళ్లో ఏమిలేకుండా ఎట్లాపోయేది. మీరుపోయి ఆమె మొగుణ్ణడిగి తీసుకురావాలే" అని. "సరే" అని మొగుడుబయలుదేరి పోయేడు కాసులపేరు తేవటానికి. పందిరావటం చూచేడు దూరంనుండి. చూచిఅన్నాడుకదా భర్త, 'ఓసేవ్ మీనేస్తం మొగుడొస్తున్నాడు. ఇంట్లోలేరనిచెప్పేయి.' ఇట్లాఅని వీధిగదిలో వెల్లకిలనుండి కాళ్లు లోనికిముడ్చుకుని సానరాయిలాపరున్నాడు. ఇంతలోపందిబావవచ్చేడు. లోపటనుండి "లేర"ని జవాబు వచ్చింది. కాని చావడిలోనున్న తాఁబేటినిజూచి, సానరాయనుకొని కాసులపేరిచ్చేవరకు యిదివుంచుదామని పట్టుకుపోయేడు. కొంతదూరంపోయి, గడ్డిలోదాచి, గుర్తుగా ఒకకర్రపాతి తిరిగివచ్చి తాఁబేలుగారి యింటిమొగనికాచేడు. పట్టిచేతులతోపోతే పెళ్లాం ఊరుకుంటుందికనుకనా. పందిబావ కదలిపోగానే తాబేలులేచి, మారుమార్గాన్నియింటికివచ్చేస్తూ గడపలో అడుగుపెట్టిడోలేదో పంది చరుక్కునవచ్చి కాసులపేరుయిమ్మని వేగిరించేడు. చావడిలో యిటూఅటూచూచి "ఓసేవ్, సానరాయిక్కడపెట్టిపోయేను గదా. ఎక్కడుంది" అని భార్యనికేకేసేడు. లోపలనుండి తలుపుసందుగుండా అంతావిజెంగిన భార్య అందిగదా "అన్నయ్య పట్టుకెళ్లేడు. తేలేదా" అని. "బావగారూ! సానరాయినిచ్చి మీకాసులదండ మీరు తీసుకెళ్లండి. ఒకళ్లదిమాకెందుకు" అని కమకమంది. "సరే"నని వెళ్లిందిపంది. గుర్తుదగ్గర్కుపోయేడు. వెదికినాడు. పాపం ఎక్కడాదొరికిందికాదు. సానరాయిలేందే యేవిధంగాపోతాడుగన్క. అతడిప్పటికి వెతుకుతూనేయున్నాడు ఆతృతకొద్దీ. తనసంతతి వారికికూడా నేర్పేడు. అంచేతే మన్నులోను, బురదలోను, అన్నిచోట్లముట్టెతో తవ్వుతూ పందులుమనకి కనబడ్తవి.

ర. బాలికలరచనము

పిల్లిగమ్మత్తులు

శ్రీమతి నయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మి గారు

మాయింట్లో ఒక తెల్లపిల్లి ఉంది. అదిచిన్నప్పటినుంచి మాయింట్లోనే ఉండడంచేత చాలామచ్చికయి పోయింది. కాని ఆమచ్చిక యింట్లో అందరికీకాదు. మాచిన్న చెల్లెలిదగ్గరే. మాచెల్లాయికి మూడోయేడు. మేము ఎవళ్లమేనా పిల్లినిపట్టుకుంటే పీకుతుంది. మాచిన్నచెల్లెలు శరత్కీర్తిదాన్ని ఎత్తుకున్నా, క్రిందపడేసినా, దాన్ని గుంజినా ఏమీచెయ్యదు. ప్రొద్దున్నే లేచి పిల్లినిపిలిచిదానికి అన్నంవేస్తుంది. ఆతర్వాత మాఅమ్మ పాలుపితికికుండలో పోస్తుంటే కొంచెంపాలు దానికిపోయిస్తుంది. కాఫీతాగేటప్పుడు కాస్త ఒడ్డెనువిరిచి దానికిపెడుతుంది. ఇవిరోజూజరిగేవే. ఎప్పుడైనా వెన్నపిడత క్రిందపెడితే కాస్తవెన్నతీసికెళ్లి పిల్లికిపెట్టుతుంది. అన్నట్లుదానికి "మ్యావు" అనిపేరుపెట్టింది. "మ్యావు" అని పిలిస్తే ఎక్కడవున్నా పరుగెత్తుకుని వస్తుంది. బంతిచేస్తేదాన్ని దొర్లించి ఆడుతుంది. ఈనపుల్లతోటి గమ్మత్తుగా ఆడిస్తుంది పిల్లిని మాశరత్కీర్తి. మామధ్యాహ్నపుభోజనాలైనతర్వాత వెళ్లి పొయిదగ్గరపడుకోడం పిల్లికలవాటు. అన్నముముట్టుకోదు లేండి. మాశరత్ భోజనం అయినతర్వాత పిల్లికోసంవెళ్లి దాన్ని తీసుకుంటానంది. మాఅమ్మమ్మ "పిల్లినితీసికో కూడదు. పిల్లి అంటైపోయింది" అంది. "పిల్లి అంటైపోలేకలిగివ్వండి" అందిశరత్కీర్తి. పిల్లితనదగ్గరకురాదని, పట్టుకుంటే పీకుతుందని, శరత్కీర్తిదగ్గరే అలవాటని మారెండో చెల్లెలు వీరాభాయికి చాలా ఉడుకుమోత్తనంగా ఉండేది. ఒకరోజున మాశరత్కీర్తి పిల్లితోటి ఆడుతుంటే ప్రమాదవశాన్నో, కరవాలనో పిల్లికరిచింది. కొంచెం పన్నుగుచ్చుకుని వ్రేలుకందింది. వ్రేలుబాధపెట్టికాబోలు ఏడుస్తోంది మాశరత్ దొడ్లో తులసికోటదగ్గర నుంచుని. సాకిట్లో కబుర్లుచెప్పుకుంటూన్న మేమందరంవెళ్లి చూచేటప్పటికి సంగతితేలిపోయింది. కసితీర్చుకోవాలని ఎదురుచూస్తూన్న మావీర "ఓతాయిలారిని పిల్లికరిచిందోయ్, లేపడోయ్, చలిమిడోయ్" అని ఉడికించడం మొదలుపెట్టింది పెద్దపెద్ద కేకలేస్తూ. అదిఅందిగదా అని మేముకూడా అలాగఅన్నాము. ఈఉడికించడంతోటి అంతవరకు గట్టిగాఏడుస్తూన మాశరత్ అభిమానంవచ్చి కాబోలు "నన్ను పిల్లికరవలేదోయ్, ముద్దెట్టుకుందోయ్" అంది బాధఅణచికొని. దానితోటి కేకలేస్తూన్న మావీర నోరుమూతపడింది. మూడేళ్లపిల్ల దీని కింత అభిమానంరా బాబు అని అంతా ఆశ్చర్యపోయాం.

చిత్రప్రశ్న

శ్రీమతి మాడభూసి మాధవమ్మ గారు

సీ. కబ్బంబులలో వన్నెగాంచిన కావ్యంబు
నవవర్ణకములచే నమరుపేరు
ఆద్యక్షరద్వయంబునరంగ చూచిన
గ్రంథకర్తకుపేరు గలిగియుండు
మూడునాల్గక్షరమ్ముల మూర్తిగాంచిన
భారతయోధుని పలుకగలరు
ప్రథమాక్షరము విడచిపైమూడుకలుపంగ
యోధపుత్రునిపేరు బోధయగును
అయిదారువర్ణంబు లట్టెచేర్చినయంత
ప్రసమువకర్థంబు దనరియుండు
యూరక్షరము వీడియచ్చులో చదువంగ
వర్షసత్సరమున కర్థమగును
గీ. కడపటియిదక్షరంబులు కలిపిమాడ
మధురపానీయమయ్యొ కవిహృదయమందు
కాన కబ్బంబుపేరును కాంతలార!
కడగి తెలుపంగవలయును గాంచిదీని.

ఇట్టివానియందు రుచిగల గృహలక్ష్మీపాఠకురాండ్రు ఈప్రశ్నకు జవాబు ఆలోచించి జూలై 7-వ తేదీలోపున లేఖాముఖమున మాకు తెలుపుదురుగాక!

—సంపాదకుడు.

నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: సంయుక్తవిద్య:—

మేమాసము 'Scholar' పత్రికలో శ్రీయుత టి. కె. వెంకట్రామన్‌గారు యం.ఏ.; యల్.టి. 'నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: విద్య' అను విషయమును గూర్చి నొకవ్యాసమును వ్రాయుచు అందు 'నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: సంయుక్తవిద్య (Co-education) అనుదాని నిట్లు ప్రస్తరించుచున్నారు:—

"నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము యొక్క దృష్టినుపలక్షించి సంయుక్తవిద్యాసమస్యనుగురించి వ్యాసము యొక్క ముగింపున కొంతయుచ్చటించవగును. తనదేశముయొక్క పరిస్థితులను మాత్రమే మనమున నిలిపిన ఒకానొకపాశ్చాత్యగ్రంథకర్త బాలునిమనఃపరిణామమున మూడు అంతస్థులనేర్పఱచుచున్నాడు. తొలి అంతస్థు మొదటి ఏడుసంవత్సరములు. ఈకాలమున శిశువుఆక్కఱ తన్నుగూర్చియే. దీనినే మనోశాస్త్రవేత్తలు 'Narcissistic Stage' అందురు. ఏడవసంవత్సరము మొదలు పదునాలగవ సంవత్సరమువఱకును 'Homo-Sexual Stage'. ఈకాలమున బాలబాలికలు ఒండొరులతో కలసి తిరుగుటకు అభిలాషపడుదురు. పదునాలుగు సంవత్సరములు దాటినతరువాత యౌవనప్రాదుర్భావమగును. పదునాలుగు పదునేడుసంవత్సరముల నడుమ 'Hetero-Sexual Stage' అనబడు మూడవఋతువు ఆరంభమగును. ఈకాలమున స్త్రీపురుషప్రేమకు తావలమగు ఏకాంతమైన అన్యోన్యస్నేహము మొదలిడును. ఈమనఃపరిణామాభివృద్ధిక్రమము హిందూదేశమునందలి విశేషపరిస్థితులలో కొంతవిభేదించియుండును. హిందూదేశము ఉష్ణదేశమగుట నిచట బుద్ధియు, శరీరమును శీఘ్రవికసనముపందును. కావున పైనవివరించిన వయోవిభాగములు కొంతకొంత వెనుకకు నెట్టబడవలయును. సామాన్యముగ హిందూదేశపరిస్థితులలో బిడ్డకు అయిదవసంవత్సరము వచ్చువఱకును మొదటిఋతువుగా భావింపవచ్చును. ఈకాలమున సంయుక్తవిద్యచే నెట్టి హానియుకలుగజాలదు. ఏమందురా? స్త్రీపురుషవివక్షత దానికిచెందినవికారభావములు ఆచిన్నతనమున కలుగజాలవు. తరువాతి అంతస్థు మనదేశమున పండ్రెండవఏడు బిడ్డకు వచ్చినతోడనే ముగియునని చెప్పవచ్చును. ఈకాలమున బాలబాలికలను కలిపి చదివించుటచే ఆబాలబాలికల మనస్సులందు సూక్ష్మవిచిత్రభావములు కలుగుట కేర్పడును. ఈ యేర్పడుట సంయుక్తవిద్యావిధానమునవలదనుటకు ఒకచక్కని ఉపపత్తియగుచున్నది. కాగా మూడవకాల విభాగమున సంయుక్తవిద్య మనసాంఘికనిర్మాణముపై అననుకూలమును, ఉపద్రవకరమునైన ముద్రనుంచవచ్చును. విచిత్రసాంప్రదాయములకు, వివిధాచారములకు కట్టుపట్టుగుటచే చిత్రమైన సంఘవ్యవస్థగల మనదేశమున సంయుక్తవిద్యను ప్రవేశపెట్టుటకు ముందుగా సంస్కర్తలీవిధానము ఇతరదేశములందు ఎట్లుపని

చేసినదో పరీక్షించి నిదానము చూపుటలెస్స. పాశ్చాత్యదేశములందును సంయుక్తవిద్యావిధానము కావలయునను వారెంతమందియున్నారో వలదనువారు కూడ నంతమందియున్నారనియు, ఈవిషయమై ఏ ఒక్కదేశమునందును ఏకాభిప్రాయము లేదనియు తెలియుచున్నది."

వెన్నెమ్మ:—

శ్రీయుత వీరేశ్వర దీక్షితులుగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"స్త్రీలు వెన్నెమ్మను ఎన్నెమ్మయని పిలుచుచున్నారు. దాని యదార్థనామము వెన్నెమ్మ అయినను, పదిదివముల పురుడుంగతించిన పిమ్మట దానిని స్మరింపని కారణముచే కాబోలు దానికలరూపును స్త్రీలేకాక విద్వాంసులగు పురుషులు సహితము గ్రహింపలేకయున్నారు. ఈవెన్నెమ్మయొక్క నిజతత్వము నెఱిగినచో స్త్రీలు దానినిగురించి భయపడవలసిన అవసరముండదు. పురుటింటిలో చెప్పు వెన్నెమ్మకథలో విశేషార్థమేమియులేదు. సోమయాజులకూతురు మాలవాని భార్యకథలో తల్లిదండ్రుల యభ్యాసముచే బిడ్డలకు సంక్రమించుననని తెలియుచున్నది. వెన్నెమ్మ పురుటింటిలో ఆరు, ఎనిమిది, పదియవరోజులలో తనశక్తిని విజృంభించుననియు, ఈరోజులలో శిశువునెత్తివణచుననియు, కాని తల్లి స్తన్యమిచ్చునపు డేమియుచేయజాలదనియు చెప్పుకొందురు. ఇట్టి మూఢవిశ్వాసమునందుకూడ కొంతవఱకు సత్యములేకపోలేదు. కాని దాని యదార్థమును తెలిసికొనుట మిక్కిలి యావశ్యకము. ఎన్నెమ్మయనగా వెన్నెమ్మయని ఇదివఱకే నుడివరింపబడినది. మనుజులకు బలీయస్థానము వెన్నెముకయుండుప్రదేశమే. వెన్నెముకగట్టిగను, వంకరలేకను ఉన్నచో వారి యారోగ్యముచెడదని చెప్పవచ్చును. పసిబాలుర వెన్ను మిక్కిలి కోమలముగనుండును. ఆవెన్నుపరము తెల్లనిద్రవపదార్థముగనుండి నడుమునుండి శిరస్సువఱకును ప్రవహించుచుండును. పసిబిడ్డలకు పుట్టినపిమ్మట రమారమి పదిరోజులకుగాని వెన్నెముకగట్టిపడి శిరోభాగముతో సంధింపదు. కారణాంతరమున అవి కలియకుండినచో బిడ్డలకు ప్రాణాపాయమువాటిల్లుటయుకూడ జరుగును. ఈవిధముగజరిగి బిడ్డలు మరణించినచో అది వెన్నెమ్మ సందుగొట్టినదని తల్లులు వాపోవుదురు. కావున తల్లులు తమపురిటిబిడ్డల నడుమును శిరస్సును ఎక్కువగ వంగకుండునట్లు పట్టుకొనవలయును. అందుకనియే తల్లి స్తన్యమిచ్చునపుడు వెన్నెమ్మ బాధయుండదు. ఏలయనగా ఆసమయమున బిడ్డయొక్క నడుమును శిరమును విశేషముగ కదలజాలవు. బాలింతరాండ్రు పైనిచెప్పబడిన విషయములనుగ్రహించి శిశువును జాగ్రత్తగపట్టుకొన్నచో వెన్నెమ్మపిశాచము వెనుకంజవేయగలదు. పురుటింటిలో దుర్గంధము, పొగ, గాలిలేమి ఇత్యాదికారణములచే జనించు చిన్నపురుగులను వెన్నెమ్మదూతలని భయపడుట కేవలమువెఱ్ఱితనము. వానిని చూచిభయపడి అకారణముగా చంపుటకేమని చెప్పవలయునో తెలియదు. దీనిని చదువువారైనను జీవహింసాఫలము మూటకట్టుకొనకుందురుగాక."

శ్రీమతి నుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారికి:—

శ్రీమతి పాకలరత్నమాలగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ఆంధ్రమహిళామణుల లోకమునవి అనుశీర్షికక్రింద శ్రీమతి నుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు వ్రాసిన వ్యాసమును గృహలక్ష్మి పాఠకులందఱెఱింగియేయుందురు. అందు వరుడు తాగుబోతు, వికలాంగుడు, కుష్ఠు, క్షయ, గుడ్డి, కుంటి మొదలగు రోగములచే పీడింపబడువాడు తటస్థమగునపుడు భార్య తనభర్తనుండి విడాకును పొందవచ్చుననియు, రాబోవు గుంటూరు పంచమమహిళాసభయందు ప్యాసుచేసి విడాకులచట్టమునకు ప్రాణప్రతిష్టచేయవలసినదనియు వ్రాసియున్నారు. అంగవికలులును రోగులునయిన బీదవారిని పురు

లనుజూచి జాలిపడి వారికన్నోదకములనిచ్చి రక్షింపవలసిన మన మగ్నిసాక్షిగ బరిణయమాడినపతిని అనారోగ్యముగ నున్నప్పుడు, వికలాంగుఁడైనప్పుడు విడిచినచో వారలగతి యేమగునో కొంతవిచారింపవలసియున్నది. ఇప్పటికే పతిచే విడువఁబడివిచారించుచున్న సతీమణుల నెందఱనో మనముగాంచుచున్నారము. ఇఁక సతులచే విడువఁబడిన పతులగతికూడ నిట్లేయగుననుటకు సందియమేమి? అట్టి వికలాంగులు మరల పరిణయమాడవలెనన్న నెవ్వరంగీకరింపరుకదా? సంసారసాగరము దాటుటకు పురుషుఁడు నావయు, స్త్రీ తెడ్డుకఱ్ఱయు నైయున్నారు. అప్పుడు తెడ్డుకఱ్ఱ చేయిజారిన నావగతి యేమికాఁగలదో యాలోచింపవలదా? హిందూనారి కష్టసుఖముల సమముగా నెంచుకొనును. కష్టసుఖములు సమముగ ననుభవించుబాధ్యత సతీపతులలోఁగలదు. అట్టితఱి కష్టములున్నచోఁ గాపురమొనర్పవని సంసారమును విచ్ఛిన్నమొనర్చుట భావ్యము కాదు. పతి వికలాంగుడు, రోగిగానున్నప్పుడు సతి విడనాడుటమంచిదికాదు. అట్టి స్థితిలోవారిని వదలిన నిక వారలనిక రక్షకులెవ్వరు? కావున వారల కుపచారములొనర్చుచు మాత, సోదరి పగిదిరక్షింపసమకట్టవలెను. పురుషులుకూడ స్త్రీలవలె ఏకపత్నీవ్రతులై యుండుటయును, త్రాగుబోతు, జూదరి ఆయి నిష్కారణముగ సతీమణులను బాధించువారిని, విడిచిపెట్టువారిని శిక్షించుటకైన నొకచట్టమును నిర్మింపుడనికోరవలెనేగాని యీవిడాకులచట్టమునుకోరుట సమంజసముగాదు. ఇప్పట్టున సుమతీదేవిచరిత్ర నొక్కింత పరికింతుమేని కుష్ఠురోగియు వేశ్యాలోలుఁడునయిన పతినెట్లాదరించెనో మనకు విశదముకాఁగలదు. ఎన్ని విధములఁ బరికించిచూచినను విడాకులచట్టము యుక్తముకాదనినిరూపించుచున్నాను. కలకత్తానగరమున విద్యాప్రబోధముగల భారతస్త్రీలలో అగ్రగణ్యలగువారు సమావేశమై విడాకులతీర్మానమును త్రోసిపుచ్చుట గృహలక్ష్మి మనకువినిపించినది. వంగనారీమణులట్లే ఆంధ్రమహిళామణులెల్లరు పవిత్రభారతదేశమున నీచట్టమును ప్రవేశపెట్టకుండుటకు తీర్మానింతురుగాకయని విద్యాధికలగు సోదరీమణులను ప్రార్థించుచున్నాను. టర్కీదేశపు వివాహచట్టమును గూర్చి ఏప్రియల్ మాసపు గృహలక్ష్మి ప్రచురించియున్నది. అట్టి చట్టము మనదేశమునఁగూడఁబెట్టిన చాలమంచిది. అందు వివాహమునకు పూర్వము స్త్రీపురుషులను వైద్యులచే పరీక్షచేయించి ఆరోగ్యమగువారలు మాత్రమే వివాహమాడవచ్చునను పద్ధతి యెంతమంచిదో మనకు తెలియగలదు. అట్లు మున్ముందుజాగ్రత్తగా పరిశీలించి వివాహమాడుట శ్రేయస్కరముగాని వివాహానంతరము రోగులయినవారిని విడనాడుటుచితముకాజాలదని మదభిప్రాయము. విద్యాధికురాండ్రగు సోదరీమణులీవిషయమును శ్రద్ధతో గమనించుట లాభకరము. ఈవిషయమున తొందరపడుట మంచిదికాదనియు, భారతనారీమణుల పాతివ్రత్యమునకు భంగముకలుగకుండనుండవలెనని ఈచట్టమునకు ప్రాణప్రతిష్ఠచేయకుండుటే మేలనియు నాఅభిప్రాయమును వెల్లడించుచు తక్కుంగల సోదరీరత్నములను కూడ విడాకులచట్టమును కోరవలదనియు నిందుమూలముగా వినయముతో ప్రార్థించుచున్నదానను."

పై విషయమును గూర్చియే శ్రీయుత పూరె సత్యనారాయణగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ఈ మధ్యవెలువడిన గృహలక్ష్మి సంచికయందు శ్రీమతి నుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు విడాకులచట్టావశ్యకతను గూర్చి వ్రాసినవ్యాసమును జదువనివారందఱును వెంటనే జదువదగును. ఆవ్యాసముసాంతముగ జదివినపిమ్మట ఆమె ప్రతిష్ఠింపఁగోరిన విడాకులచట్టమునందు గర్భితమైన విషయములు ఇంచుకదీర్ఘదృష్టిచే జూచినచో కేవలము నీతిదూరమై సనాతనధర్మనిర్మూలనకారణంబై హిందూసాంప్రదాయవిరుద్ధమై వధూవరులపురోవృద్ధికి ప్రబలనిరోధకమనుటకు సంశయములేదు. ఎట్లన: "వరుడు, త్రాగుబోతు, వికలాంగుడు, కుష్ఠు, గుడ్డి, కుంటిమొదలగు రోగములు కలవాడు తటస్థమగునపుడు....అట్టి వివాహమును రద్దుచేయవలసి

నది." "పురుషుడు అప్రయోజకుడై పోషించుకొలేని దుస్థితిలో నున్నప్పుడును, దీర్ఘరోగముచే పీడింపబడు చున్నప్పుడును, మతిభ్రష్టుడైనపుడును, సోమరిపోతుఅయి సాపాటురాముడుగానున్నప్పుడును, శిరోహీనంత రము అంగవికలుడైనను భార్య తనభర్తనుండి విడాకును పొందవచ్చును" అనుఅంశము ఆచట్టమునందుండ వలసినదట. ఇవి ఎంతదూరదృష్టిరహితవాక్యములో సోదరసోదరీమణులు విలోకింపుడు. మానవప్రపంచ మున నెట్టివాడును ఆజన్మాంతము నొకేతీరుగనుండగల్గునా? అయ్యది భగవదధీనముగాని మానవునిశక్తిలో నున్నదా? తొలుత విద్యాధనరూపబలసంపదల నలరారునట్టి యౌవనుడు కాలపరిణామమున జాడ్యగ్రస్తుడైనచో నట్టి భర్త త్యాజ్యుడేగదా? ఇకవానిగతియేమి? విధివశమున నైశ్వర్యలోపముగల్గి అనుట కన్నములేని దీనదశ కలుగగనే భార్యనుగూడ గోల్పోవలసినదేనా? కాలవశమున మతిభ్రష్టుడైనచో భార్యనువీడి వాల్తేరు చేర వలసినదేగదా? కర్మముచాలక కారునుండి క్రిందపడి కాలువిరిగినచో కారులోపి కారుదిరిగినకాంతగూడ కాలు విరిగినభర్తను వదలి కర్రజేతకీయవలసినదేనా? ఆహా! కాలమహిమ. అట్లయిన వీరికిగలిగిన సంతానము మాట చట్టమునందెక్కడను ఇరికించియుండలేదే? వారిగతియేమి? భర్తతో విడచిపోవలెనా, భార్య తానుగూడ నుండగోరవలెనా? అన్నట్లడుగమరచితిని వివాహవిమోచనానంతరము ఆయమ స్వేచ్ఛావిహారిణియేనా? ద్వితీయ లకస్వయంవరము కూడనున్నదా? అదికూడనుండిననేగాని ఆచట్టమునలవ ప్రయోజనముండజాలదు. మరియొక్క మాట. ఈచట్టము పురుషులకన్వయించునదేగాని స్త్రీలపట్లనుపయోగించినచో కడుచిక్కులుగల్గునని కాబోలు వధువునుగూర్చి యెచ్చటను వ్రాసియుండలేదు. ఏమన వివాహానంతరము భార్య కురూపిణియైనను, గుడ్డిదైనను, కుంటిదైనను, దీర్ఘరోగియైనను భరణముమాటదలంపకుండ బంపివేయవలసినదేగదా? ఇక నామె గతియేమి? సోమరిపోతుఅయి సాపాటురాముడుగానున్న వరుడును, పనిపాటలు చేయజాలక పందయయితూర్పుండు వధువును నొకరాశిలోనివారేకదా? ఈచట్టముభయతారకముగ నుండగోరినచో బాగుగనుండునని కొందరు పురుషులు దలంతురేమోగాని హిందూలాసంస్కరింపబడి స్త్రీలకుగూడ పుట్టినింట భాగ్యోదయమైన తరువాత నిట్టిచట్టము వచ్చినను స్త్రీలకంతచిక్కులుండజాలవుగాని లేకున్న వారికిమాత్రము మరింతకష్టమనిపించును."

అతివిషాదకరమగు మరణము:—

క్రిందిపంక్తులు మే 25-వ తేదీనాటి 'ధర్మసాధని'నుండి గ్రహింపబడినవి:—

"కాకినాడలోని పిఠాపురము మహారాజుగారి అనాథశరణాలయమునకు చాలకాలము సూపరింటెంటుగా నుండి ప్రస్తుతము కాకినాడలో విశ్రాంతి ననుభవించుచున్న శ్రీయుత వి. పెదంబరాజుగారి ధర్మపత్ని యీనెల ౨౧-వ తేదీని కాకినాడలో పరలోకగతురాలయ్యెనని తెలియజేయుటకు మేము మిక్కిలి చింతిల్లుచున్నాము. భర్త బ్రాహ్మధర్మానుష్ఠానమునకు పూనుకొన్నపుడేమి, ప్రభుత్వోద్యోగమును వదలి అనాథశరణాలయమున పనిచేయుటకు సంకల్పించినపుడేమి ఆయన యభీష్టమునకు కాదనక, ఆయనతో బాటు ధర్మనిర్వహణమునందు పలువిధములయిన కడగండ్ల ననుభవించి తన ధర్మపత్నీత్వమును సంపూర్ణముగా చెల్లించుకొన్న పరమసాధ్వీమణి. ఆమె తనసొంతబిడ్డలనేగాక నిస్సహాయులై తమగృహమున జేరిన సమీపబంధువుల బిడ్డలనుగూడ పరమాదరముతో పోషించి పెద్దవారినిజేసిన దయార్ద్రహృదయ. ఆమె మిను వన్నమాట యెఱుంగక, తమపెద్ద కుటుంబమును నెంతయు ఓపికతో చక్కగా నిర్వహించుకొనుచువచ్చిన నిపుణురాలు. ఆమె కొన్నిమాసములనుండి అతిబాధకరమైన జాడ్యముచే పీడితురాలై శయ్యనుండి లేవలేని స్థితిలో నుండెను. పడుచున్న కష్టమునుచూడజాలక పరమదయామయుడగు భగవంతు డామెను జీర్ణమయిన భౌతికశరీర గృహము నుండి తప్పించి తీసికొని వెళ్ళెను. అయిదుగురు కుమాళ్ళను, ముగ్గురు కుమార్తెలను, వృద్ధుడగు భర్తను, అతివృద్ధురాలగు తల్లిని తన వియోగమునకై విలపించుటకై భూమిపై విడిచి ఆమె దివంగతురాలయ్యెను.

దుఃఖాంబుధిలో మునిగియున్న ఆమె భర్తకును, సంతానమునకును, తల్లికిని, తక్కిన ఆప్తబంధువర్గమునకును మాహృదయపూర్వకసానుభూతిని వెల్లడించుచున్నాము. భగవంతుడు డాక్టరు ఆమెకు చిరశాంతి ననుగ్రహించుగాక!"

చూలింతతనము : దంతములు:—

ఏప్రియలుమాసపు 'Longevity' పత్రిక ఇట్లు ప్రకటించుచున్నది:—

"చూలింతతనమున దంతముల ఆరోగ్యము చెడుటయు, వాని వైద్యమునకు ధనవ్యయము కొంచము హెచ్చగుటయు సర్వసాధారణము. కొంచము జాగ్రత్తతో ఇట్టిదికలుగకుండ చేసికొనవచ్చును. ఉమ్మనీరు పులుపుగయుక్కుటచేతనే చూలాలితనమున దంతములు చెడుచున్నవి. చూలాలితనమున ఎప్పుడైనను ఎట్టిసందేహమును లేక దంతవైద్యము చేయించుకొనవచ్చును. తల్లి తగిన జాగ్రత్త తీసికొనుచో బిడ్డకు చక్కని దంతములు వచ్చునట్లు చేయవచ్చును. క్షారవస్తువులతో చేయబడిన ద్రవముతో తఱుచు గండూషించుటయు, చూలింత తనమున అంతము కాల్షియము తీసికొనుటయు విధికృత్యముగా స్త్రీలు గ్రహింపవలయును."

నారింజపండ్లు:—

'రవి'పత్రికనుండి నారింజపండ్లను గూర్చిన క్రిందివిషయములు జూనుమాసపు 'ప్రకృతిపత్రిక' ఉద్ధరించినది:—

"నారింజపండ్లయందలి ఆహారపువిలువను ఇప్పుడిప్పుడే గ్రహించి ప్రజలు విశేషముగ వీనిని వాడుచున్నారు. నారింజపండ్ల రసమునందలి పంచదార చాలబలము కలిగించును. శీఘ్రముగ అరిగి రక్తమునందు కలిసి వంటబట్టును. దానిలో కొంచెము ప్రొటీనుకూడ నున్నది. అది కండరములను పెంచును. ఖనిజసంబంధములైన ఉప్పులుకూడ నందున్నవి. అదిగాక పులుపుకలదు. మాంసము, బియ్యము, గోధుమలు, బంగాళదుంపలు, రొట్టెలు, పంచదారలందు ఇట్లు ఉప్పులు లేనందున నారింజలు చాల శ్రేష్ఠము. నారింజలు అజీర్తిని పోగొట్టును. పులితేనుపులను మాన్పించుటయందు అది చాల తోడ్పడును. నారింజపండ్లరసమునందు విటమినులు ఎక్కువగ కలవు. పాలలోలేని విటమినులలోపమును యిది తీర్చి పిల్లలకిచ్చిన వారు బాగుగ పెరుగుటకు చాల తోడ్పడును."

కల్లుఇజారాదార్లలో స్త్రీలు:—

Health and Happiness పత్రిక ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది:—

"మార్చి 18-వ తేదీని వంగశాసనసభలో శ్రీ ఆర్. మెయిటీగారు మిడ్నపూరుజిల్లాలో కొన్నితావులయందు కల్లుసారాయిదుకాణములఇజారా స్త్రీల కీయబడుచున్న విషయమును వెల్లడించిరి. ప్రభుత్వమువారి కల్లుసారాయిఇజారాపద్ధతి ఇంతవఱకు ఒక్కపురుషుల నైతికజీవితమునే ఎక్కువగా భ్రష్టమొనర్చుచున్నది. ఇక స్త్రీలకుకూడ నిందుప్రవేశముకలుగుచో చెప్పవలసినదేమున్నది? శ్రీ ఆర్. మెయిటీగారి విషయమై తీవ్రమైన ఆందోళనము వడుపుదురుగాక యనికోరెదము."

అరవవారి బాలికాపాఠశాలలదుస్థితి:—

మేమాసపు The Indian Educator అను పత్రికలో టి. ఆర్. రంగస్వామిఅయ్యంగారు యం. ఏ; యల్. టి 'The Present State of Education' అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయుచు క్రిందివిచిత్రవిషయమును వెల్లడించినారు:—

"స్త్రీవిద్య ప్రముఖస్థానమునకు వచ్చుచున్నది. దానిప్రచారమునకు విపులప్రయత్నములును సాగుచున్నవి. కాని మర్యాదకుటుంబములోని బాలికలుపోయి విద్యాసముపార్జనముగావించుకొనగల ఉత్తమ పాఠశాలలు ఇంకను ఏర్పడవలసియున్నవి. ఒకానొక అరవఉపాధ్యాయిని సంగీతపాఠమప్పుడు తన బాలికలకు

ఒక తెనుగుకీర్తన చెప్పుచుండెను. ఆకీర్తన శృంగారరసభూయిష్టము. గ్రామాంతరస్థుడైన నాయకునిగూర్చి నాయిక గానించు విలాపగీతమది. నేనీసంగతి ఉపాధ్యాయిని నడిగితిని. ఆమె తెల్లబోయినది. తనకావిషయము తెలియదని చెప్పినది. ఇట్టి వికృతములు తొలగిపోయి పాఠశాలలోని వాతావరణము పవిత్రవంతము కానిదే ఏహైందవమాతయు తనబాలికను పాఠశాలకు పంపుటకు అంగీకరించదు."

సంగీతముకొఱకు ఆంధ్రభాష నవలంబించవలసిన అరవలస్థితి ఎంతహాస్యాస్పదముగ నున్నదో! భావముతెలియకపోయినను, అర్థముకాకపోయినను అరవలు సంగీతముకొఱకు తమకానటబీసటభాషనువదలి తెనుగు నాశ్రయింపవలసిన వారగుచున్నారు. తనగీతి అరవజాతిని పాఠకులనుగా దిద్దితీర్చుచున్నది తెనుగువాణి.

గృహిణీగృహస్థులకు హితము:—

శ్రీయుత భోయనపల్లి లక్ష్మణరావు, ఎం.ఎస్.సి. గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ఆంధ్రనారీరత్నములకు మిక్కిలి ప్రియమైన "గృహలక్ష్మి" పంచికలయందు విడాకులచట్టమును గుఱించి అనేకులనేకవిధముల తమతమ యభిప్రాయముల బ్రకటించిరి. ఈచట్టము మనదేశమునకు క్రొత్తదని చెప్పుటకేమియును సందేహములేదు. పశ్చిమదేశములందీచట్టము మిక్కిలి ప్రబలమైయున్నది. అమెరికాదేశములోని స్త్రీలందఱును, ఈనియమము మితిమీరినదనియు, అసంభావ్యమనియుదలచి యేవిధముచేనైనను దీనిని దొలగింపవలయునని ప్రయత్నించుచున్నారు. న్యూయార్క్ (New York) పట్టణమున నలువది యేండ్లనుండి బీదవారలకు కోర్టుసంబంధమైన వ్యవహారములలో ధర్మార్థముగా సహాయముజేయుసంఘమువారు (Legal Aid Society of New York) వేలకొలది భార్యాభర్తలపరస్పరమనస్తాపములను, వాదములను, నితరవివాహసంబంధమైన దుర్దశాకరములైన నిజస్థితులను దెలిపినవారై, సంసారసుఖములను వృద్ధిజేయుటకు భార్యాభర్తలకై కొన్ని నడతలను నియమించియున్నారు.

గృహస్థనియమములు

(1) నీసంపాదనననుసరించి యుదారత్వమును జూపుము. ఇవ్వగలిగినస్థితిలోనుండిన నీభార్యనిన్ను సొమ్మడుగును. భర్తనడుగక మఱెవ్వరినడుగగలదు? (2) గృహకార్యములు నడుపుటయందు నీవు ప్రవేశింపకుము. ఉన్నంతలో సమాళించుకొనుటకు మగవారికన్న స్త్రీజాతికి మిక్కిలిచాతుర్యముగలదు. (3) ఎల్లప్పుడును సంతోషముగనుండుము. ఇంటికొఱకు పాటుపడుచున్నయిల్లాలు మనోవ్యాకులముగల మానవశీలుడైన భర్తనుజూచి మనస్సునందు వ్యాకులమునెందును. (4) తొందరపడక విచారింపుము. ఆమెకారణము లేక ఫిర్యాదుచేయదు. ఇల్లు శుభ్రముగను, రమ్యముగను, సుఖకరముగనుఉండుటకై నీవు సహాయము చేయవలయును. (5) భార్యపై నెడతెగని ప్రేమకలిగియుండవలెను. ఉపేక్షించినచో ఆమె నుత్సాహములేక అలక్ష్యముచేయును. (6) స్వల్పమైన తప్పులకై తీక్ష్ణమైనపదములను ప్రయోగించిన ప్రేమతగ్గును. మఱియు నవి మనస్తాపములకు గారణమగును. తిరుగబడువాడుకమూడగలుగును. (7) సంసారము మీబంధువులకు దూరముగనుండునట్లేర్పాటుచేసికొనుము. భార్యాభర్తలకు మనస్తాపములు కలిగిన వారికివారే కొంతకాలమునకు సమకూర్చుకొనెదరు. ఎంతదగ్గరబంధువులైనను మాటిమాటికి సలహాలుపుచ్చుకొనిన నొకానొకప్పుడైనను కీడుకలుగును. (8) అద్దెకు మఱియొకనిని కాపురముంచుకొనకుము. వేఱొకపురుషుడింటనుండుట యనుమానమును, అపనమ్మకమును కలుగజేయును. స్త్రీ మానవజాతియేగనుక అపురుషునిశక్తికిలోబడుటయసంభవముకాదు. అట్లుచేసినచో ఆతప్పునీదియగును. (9) నిర్మలమైన దేహమును, పరిశుభ్రమైన వేషమునుగల భర్తనుజూచి భార్యకు గర్వమును, మెప్పును, గౌరవమును గలుగును. లేనిచో అసహ్యమగును. (10) నీబిడ్డలపై కనికరముచూపుము. స్త్రీ తనబిడ్డలపై క్రౌర్యమునుజూపువానిని నమ్మదు.

గృహిణీనియమములు

(1) మిక్కిలి దుబారాచేయకుము. యుక్తమైనవ్యయము జాగ్రత్తతోడ చేసినయెడల భర్త మఱింత సంపాదించికూడబెట్టుటకు నుత్సాహియగును. వానికి స్వతంత్రతసంపాదించుటయందు సహాయురాలవగుదువు. (2) నీగృహమును శుభ్రముగనుంచియుండుము. అలసివచ్చిన భర్త కనులకు విసుగుదీర్పుదృశ్యము చక్కగ నుంచిన స్వగృహముగాని వేరొకటికాదు. (3) నీదేహమును, రూపమును ఎల్లప్పుడును మనోహరముగా భర్తనాకర్షించునట్లు నలంకరించుకొనియుండుము. పరిశుభ్రతలేని భార్య భర్తను ముఖముత్రిప్పుకొని బయట తిరిగెడువానిగాజేయును. (4) పరపురుషులపై శ్రద్ధను, ధ్యానమును నంగీకరింపకుము. పురుషులు తేలిచుగా అపనమ్మికచే అనుమానపడువారు. దానికి కారణముకాకుము. మఱియు కలహములుపెట్టువారి దుర్భోధనలకు వశ్యురాలవైన భర్తలు ప్రమాదకరమైనద్రోహముగానెంచుచో ప్రాణహత్యనుగూడ చేయుదురు. (5) బిడ్డలపై వారితండ్రి న్యాయముగా శిక్షవిధించిన కోపింపకుము. పెక్కుతల్లులు తండ్రి విధించు శిక్ష యన్యాయమనియు, కఠినమనియు దలచెదరు. అనవసరముగ అడ్డుపడుట, అధికప్రసంగము ఈ దురభ్యాసము దాంపత్యానురాగమునకు గూడ ప్రతికూలముకాగలదు. (6) నీపుట్టినింటిలో తల్లిదండ్రులయొద్ద చాల దినములు గడుపకుము. అటులయినచో నీగృహకృత్యములు సమాళించుకొనుటకును, పతిసేవచేయుటకును ఎక్కువ అవకాశము దొరకదు. (7) ఇంటిపనులు జరిపించుటయందు ఇరుగుపొరుగువారి సలహాల నంగీకరింపకుము. గృహకృత్యములన్నియు స్వబుద్ధినుపయోగించి సాధింపుము. తోచకున్న భర్తతో నాలోచింపుము. (8) నీభర్తను తృణీకరించి తిరస్కారముగా మాటలాడకుము. ప్రక్కనవినువారతనిస్వభావమిదియేయని భావించెదరు. నీదుడుకుమాటలచే పతిని గౌరవము తగ్గును. (9) చిరునవ్వు నవ్వుము. స్వల్పకార్యములందును శ్రద్ధకలిగియుండుము. స్నేహితురాలైన ప్రియకాంత తేలికగా నుత్సాహములేనిదయ్యె, అలక్ష్యము చేయు భార్యను స్థానభ్రష్టురాలుగా జేయును. (10) నేర్పుతో గార్యము సాధింపుము. స్త్రీలకుతగిన గుణములు పొందియుండుము. స్త్రీలయొక్క లక్షణములు పురుషులనాకర్షించును. స్త్రీ పురుషలక్షణములు వహించిన యెడల భర్తప్రీతిని గోల్పోవును.

ఈనిబంధనల నియమించిన పిదప విడాకులచట్టప్రయోగము తగ్గినదనియు, సంసారసంబంధమైన భార్యాభర్తల మనస్తాపముల కవకాశముండదనియు పైజెప్పబడిన సంఘమువారియనుభవము.

బరోడా సంస్థానమున విడాకులచట్టము:—

జూనుమాసము 20–వ తేదీనాటి 'గోలకొండపత్రిక' ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది:–

"బరోడామహారాజుగారు హిందూవిడాకులచట్టమున కంగీకారమొసగిరి. సంస్కారాదర్శకులగు మహారాజాగారు అగ్రజాతులలో వివాహితులు జీవితమెట్లు గడుపుచున్నారో విచారించుటకును, కష్టముల పాలైయున్నవారు విడాకులిచ్చుటకై అనుమతినిచ్చుటకును, సంస్థానమునందలి సుప్రసిద్ధస్త్రీపురుషులుగలసంఘమును నెలకొల్పిరి. ఈ సంఘమువారు బాగుగచర్చించి సూచనలుగావించిరి. ఇవి ప్రజాభిప్రాయము కనుగొనుటకై ప్రకటింపబడెను. సనాతనధర్మీయులలో దీనివలన అలజడికలిగెను. వారీశాసనమును ఆక్షేపించిరి. కాని సంఘసంస్కారులు ఆమోదించిరి. ఈశాసనమునసుసరించి వివాహమైన స్త్రీ లేక పురుషుడు తన భాగస్వామి ఏడు సంవత్సరములనుండి కనబడకున్నను, లేక మతాంతరుడైనను లేక సన్యాసియైనను, లేక క్రమముగ మూడు సంవత్సరములవరకు స్త్రీయేకాని పురుషుడేకాని కష్టపెట్టినను, లేక త్రాగుడుమున్నగు దురభ్యాసములకులోనైయున్నను, లేక ఇతర స్త్రీలో సంబంధముంచుకొనినను వివాహము రద్దుచేసికొనవచ్చును. ఇంతియకాక వివాహము జేసికొనినపుడు స్త్రీ లేక పురుషుడు తన భాగస్వామి వ్యాధిచే పీడింపబడుచున్నట్లును, లేక చెవిటి, మూగి, గ్రుడ్డి, పిచ్చియైయున్నట్లును, లేక అన్యమతమునకు చేర్చుకొనినట్లును, రుజువు పరచిన వివాహము రద్దుకాగలదు. ఈశాసనమునసుసరించి వివాహము రద్దుచేసినట్లు అజ్ఞనొసగిన ఆరునెలలకు పునర్వివాహము జేసికొనుటకు స్వాతంత్ర్యముండగలదు."

ఒకేకాన్పున ముగ్గురుబిడ్డలు:—

వంగరాష్ట్రప్రభుత్వమువారికి వ్యవసాయశాఖాపరిశోధకుడగు శ్రీయుత యమ్. కార్బరీగారి భార్య మెయిన్‌పూరు వ్యవసాయప్రదర్శనస్థానమందిరమున ప్రసవించినది. ముగ్గురుబిడ్డలు పుట్టిరి. ముగ్గురును మగబిడ్డలే. ఇందు ఇరువురుబిడ్డలు చెరిఐదుపౌనుల తూకము, మూడవబిడ్డ నాలుగుపౌనులతూకము ఉండెను. మాతాశిశువులు కులాసగనున్నారు. ఇది ఆమెకు రెండవకాన్పు. తొలికాన్పున ఆమెకు ఒకఆడపిల్ల. ఆ ఆడపిల్లకు ఇప్పుడు మూడవసంవత్సరము.

జంతువులకును దాంపత్యప్రేమగలదు:—

ఒకమగసింగము తుపాకిచే కాల్చబడిచచ్చిపడెను. దానిప్రక్కనేయున్న ఆడుసింగము అందులో దుఃఖవివశమయ్యెను. మగనిశవముపై సొగిలిపడెను. కాని వెంటనే అదిలేచినిలచెను. దాని శరీరమందలి ప్రతిరోమమును కోపముచే ఘూర్ణిల్లుచుండెను. తనమగనిని కాల్చినవేటకానిని అది పసిపట్టినది. ఆవేటకానిని వెన్నంటినది. అతడు తనక్యాంపునకుమనుండగా కంచెలదాటి అది వానిపైదుమికి వానిని తుదముట్టించినది. వెంటనే తిరుగుమొంగముపట్టి భర్తశవముదగ్గరకువచ్చి కన్నీరుకార్చుచు నిలచియుండినది. దక్షిణాఫ్రికా ఎడారియందు జరిగిన యీవిచిత్రవిషయమును స్వయముగచూచినఒకానొకరు నేటాలువిట్నెస్సు అనుపత్రికలో వ్రాసియున్నారు.

జంతువులకును జ్ఞానముకలదు:—

ఒకమగసింగము, ఒకఆడుసింగము, వానికిశోరములురెండు ఒక ఏటి యిసుకతిన్నెమీద చెలగాట మాడుచుండెను. ఉన్నట్టుండి మగసింగము తలపైకెత్తెను. గాలిలో దానికేదో ఒకవార్తవచ్చెను. ఎత్తినతల ఎత్తినట్లేయుంచి అదిఒకసన్నని సాంకేతికధ్వనిని చేసెను. ఆడుసింగమును పిల్లలును తమనివాసస్థానపు మొంగము పట్టినవి. అవి స్వస్థానము సుఖముగ జేరినవని తోచినతోడనే మగసింహము తనకుపసివచ్చినవైపు పోదొడగెను. ఈ సింహములను గురిచూచికొట్టవలయునని పొంచియున్న తెల్లదొర ఆజంతువుల కుటుంబప్రేమను చూచి నివ్వెరపడి తుపాకిపేల్చకుండుటకు నిశ్చయించి నిలచియుండెను. అనిముషమున ఆసింగము తుప్పలనొత్తిగించుకుని అతనియెదుట తోకత్రిప్పుచు గర్జించుచునిలచెను. అదియాతనిమీద పడలేదు. ఆమానవుడు తనచూపును దాటిపోవునంతవరకు అదియచ్చటనే నిలచియుండెను. అనంతర మది తిరిగివచ్చి తనకుటుంబ వ్యక్తులను కలుసుకొనెను. ఇట్లని ఒకవిలేఖరి నేటాల్ విట్నెస్సుపత్రికలో వ్రాయుచున్నాడు.

ఒక స్త్రీ మూడు దినములు ఎడతెగక ఈదుట:—

క్రీస్బర్‌లో కటారినా వెహులవాయునకన్య డెబ్బదిరెండుగంటల ఇరువదియొక్క నిమిషములకాలము అనగా దాదాపు మూడుదినములు నీటిలో ఈదినది. మార్చిమాసమున ఒకానొక ఈతపందెమున ఈమె ఇప్పటి కంటె పంద్రెండు నిముషములతక్కువకాలము ఈదికొట్టెను. ఈతయందలి తన నేర్పును ప్రదర్శించుటచేతనే ఈమె తనకుటుంబమును పోషించుకొనుచున్నది.

హుగ్లీనదిని పద్ధిహేను నిమిషములలో ఈదిదాటిన స్త్రీ:—

శ్రీ ఎ. కె. హాజ బి. యె. బారెట్లాగారిభార్య నవనానియను నామె బారక్‌పురమునుండి భద్ర పరకు హుగ్లీనదిని ఈది దానిని పదిహేనునిమిషములలో ఉత్తరించినది. ఈ ఘనకార్యమునకు ఆమెనందరు అభినందించిరి.

జంతువుల అన్యోన్య ప్రేమ:—

జోసాఫ్ డెల్మాంట్ తాను ఆఫ్రికాఅడవులయందుచూచిన క్రిందివిషయము పత్రికలకు పంపినాడు. 'నేను వేటాడుటకు ఒకచోట పొంచియుంటిని. లేడిజాతికిచెందిన ఒకానొక విచిత్రజంతువుతోకను మరి యొకజంతువుకఱచిపట్టుకొనియుండుట చూచితిని. ధ్వనిచేసితిని. ఆవిచిత్రజంతువు వేగముగ పరుగెత్తెను. అందుతో దానితోకను కఱచుకొనియున్న జంతువు జారిపోయినది. దానిని నేను పట్టుకొంటిని. దానికి కండ్లుపోయిఉన్నవి. నేను అప్పుడు ఆగ్రుడ్డిజంతువును వదలిపెట్టి దూరమున పొంచిచూచుచుంటిని. ఇంతలో పారిపోయిన విచిత్రజంతువు తనతోకనుండి జారిపోయిన జంతువును వెతుకుకొనుచువచ్చెను. అచ్చటనున్న గ్రుడ్డిజంతువునుచూచి దానిచెంతకుపోయి తోకఅందించెను. గ్రుడ్డిజంతువుతోకను ఒకటిరెండు పర్యాయ ములు వాసనచూచి కఱచిపట్టినది. అప్పుడవి నాప్రక్కగాపోయినవి. విచిత్రజంతువుతోకకొనను గ్రుడ్డి జంతువుచే కొఱికివేయబడుటచే కాబోలు వెంట్రుకలులేవు. ఇట్లాగ్రుడ్డిదాని నాజంతువు ఎంతకాలముగ వెంటత్రిప్పుచున్నదో?'

పురుషుడు స్త్రీగా మారుట:—

కోపెన్‌హేగన్‌లో ఒకడేనిష్‌చిత్రకారుడు స్త్రీగామారెను. ఈమార్పును ఎల్లరంగీకరించిరి. వివాహపు రిజిష్టరులో కూడ నమోదుకాబడెను. అతనిపేరు ఇనార్ వెజినర్. జాత్యంతరమును పొందిన అతని వెనుకటి వివాహమురద్దుచేయబడినది. అతని వెనుకటిభార్య ఇంకను జీవించియున్నది.

పదునాలుగవవత్సరమున నేప్రవేశపరీక్షలో జయమొందిన బాలిక:—

పాట్నానివాసి సేటు రామకృష్ణదాల్మియా గారి కూతురు రామాబాయిదాల్మియా కిప్పుడు 14 సంవ త్సరములవయస్సు. హిందూవిశ్వవిద్యాలయముయొక్క ప్రవేశపరీక్షయందు అందరికన్న ఉత్తమురాలుగా రెండవస్థానమున జయమందినది. ఈమె తనకు అయిదుసంవత్సరములున్నప్పుడే భగవద్గీతయంతయును కంఠతః అప్పగింప గలిగియుండెను.

నూటపదునైదువత్సరములుజీవించిన స్త్రీ:—

ముష్షీగంజకిచెందిన దేవబాగులో శ్రీమతి వామసుందరదేవి నూటపదునైదుఏండ్లు జీవించి మర ణించినది. చనిపోవువఱకు నీమె చాలఆరోగ్యముగ నుండినది.

సౌందర్యసంపాదనకొఱకు ప్రాణములు బలి:—

కెయిన్‌లో నివసించు ఒక పాశ్చాత్యసుందరి తన శిరోజములను ఉంగరములు చుట్టుకొనువానిగాచేసి సౌందర్యసంపాదన మొనర్చుటకు స్నానముచేయుచు విద్యుత్కిరణప్రసారముగల ఇనుపతీగలతో సవరింప నారంభించెను. ఆసందర్భమున విద్యుత్కిరణములు దేహమునకు తాకి ఆమెచనిపోయెను. సౌందర్యసంపాదన కొఱకు ఆమె తనప్రాణములను ఇట్లు బలివోయినది.

పెళ్లామునకు గాయములు పెట్టినాడు: తాను పిచ్చి నభినయించుచున్నాడు:—

మెహర్ బీబి యనిఒక మహమ్మదీయవనిత. ప్రాణాపాయస్థితిలో ఆమెఇపుడు నాగపురమునందు మేయోఆస్పత్రియందున్నది. ఆమెకంఠమునందును అరచేతులయందును పెద్దపెద్దగాయములు ఉన్నవి. శరీరమంతయు కత్తినాట్లు, కముకుదెబ్బలుగలవు. ఇవిఅన్నియు ఆమెభర్త అబ్దులురసీదు ప్రసాదించినవి. అబ్దులురసీదును మెహర్ బీబియును ఏడుసంవత్సరములక్రితము పెండ్లియాడిరి. పెండ్లియైన మూడుమాసములకే అబ్దులురసీదు భార్యనబాదుట, బాధించుట మొదలుపెట్టెను. అచిరకాలముననే అతడు ఆమెను పుట్టినింటికితోలివేసెను. ఆమెపుట్టినింట అయిదువత్సరముల కాలము వెళ్లబుచ్చెను. ఈలోగా మనోవృత్తికై ఆమెఅబ్దులురసీదుపై దావాతెచ్చెను. దావాఇంకను విచారణలోనుండెను. అప్పుడాతడువచ్చి ఆమెను ఏలుకొనుటకు అంగీకరించెను. కాపురము ఫోక్తుఆగుటయే ఆమె ఆశయము కావున మెహర్ బీబి అబ్దులురసీదు వెంటవెళ్లెను. ఈసారిఆమె అతనితోసుమారు రెండువత్సరములుండెను. వెనుకటి మూడునెలల కాపురమునాటి ముసళ్లపండుగ ఇప్పుడును ఆమెకుతప్పలేదు. తిట్లు, కొట్లు ఆమెకు నిత్యబహుమానములు. ఈ రెండువత్సరములలోనామె ఒక్కసారియైన తల్లిదండ్రులను చూచుటకు అనుజ్ఞ ఈయబడలేదు. ఇతరబంధువులైనను వచ్చిఆమెను చూచుటకు వల్లనుపడదు. 'చంపెదను' అనువాక్యము అతడు తఱచుఉచ్చరించుచుండెను. ఒకనాటి ఉదయమున హఠాత్తుగ నాతడుమంగలికత్తితో నామెమీదికివచ్చెను. ఆకత్తితో నాతడు ఆమెకుప్రసాదించిన గాయములు ఆమెను ఆసుపత్రికిగొంపోయినవి. ఈరాక్షసకార్యమును నిర్వహించిన ఆమగడయ్యా ఇపుడు ఉన్మాదమును అభినయించుచున్నాడు.

అన్నమునకు మొగము వాచి ఆత్మహత్య చేసికొన్న కోడలు:—

భవానిబాలదేవి. పదునాలుగుసంవత్సరములపడుచు. పదునైదుమాసములక్రితము ఆమెకు వివాహమయ్యెను. కొలదికాలమునకే ఆమెకాపురమునకువచ్చెను. మగడు కలకత్తాలోని కాళీప్రసాదదత్తువీథిలో 19-వ కవాటసంఖ్యగలయింట నివసించుచున్న పినతండ్రి, అతనిభార్యలతో నివసించుచుండెను. మగనితోబాటు భవానిబాలదేవియు ఆయింటనే యుండెను. పిన్నత్త ఆమెను పెట్టుబాధలకు పరిమితిలేదు. ఒక్కొక్కనాడామెకోడలికి కడమెతుకు ఆహారమైనను ఈయదు. ఇచ్చిననాడైనను ఆ ఆహారము రెండుడొక్కలు నిండునదికాదు. తలుచునిట్టుపాపములే. తప్పినచో అరాకలిమెతుకులు. కడుపులోకాళ్లుపెట్టుకొని ఆమె ఎన్నినాళ్లని జీవించగలదు? మేమాసము ఏడవతేదీని ఆమె కిరసనాయిలులో ముంచబడిన చీరనుధరించి నిప్పంటించుకొని నోటిఎంగిలిఉపవాసములతో చీపురుపుల్లయైయున్న తనశరీరమును కాల్చుకొనెను. నిత్యము క్షుధాగ్ని చేక్షుభితమగుచు బ్రతికియుండుటకంటె ఒక్కసారి ఈఅగ్నిలో పడిపోయి నశించుట మేలనుకొన్నదామె.

మే

20:—శ్రీమతి కస్తూరిబాయి గాంధిగారిని సర్ మాల్కామ్ హెయిలీగారిభార్య ఆహ్వానించినది.

21:—ముదుసలియు బీదరాలును అగు నొక స్త్రీ ఇల్లువాకిళ్లులేని కాంగ్రెసు శాంతిసైనికుల కాశ్రయమిచ్చి అన్నపానములిచ్చిన విషయమువిని మహాత్ముడిట్లుచెప్పినాడు: 'గతవత్సరము గొప్ప ప్రబోధసమయమున స్త్రీలలో అనేకమంది వీరమాత లుదయించిరి. నిరాడంబరముగా వీరుగావించిన ప్రశస్తమైన దేశసేవను భారతీయులెప్పుడును తెలిసికొనజాలరు.'

22:—భారతదేశమువరకు చిరకాలముగా నపారమగు ప్రజాసేవనొనర్చి ఇప్పుడు అమెరికా దేశమునకు బోవుచున్న శ్రీమతి కజిన్సుసతిగారికి వీడ్కోలు నొసగుటకు పౌరసభ మదరాసు గోఖలేహాలులో శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారి అధ్యక్షతను జరిగెను.

23:—బర్మారాష్ట్రీయహిందూమహాసభ శ్రీమతి సరళాదేవిఛాదురాణిగారి అధ్యక్షతక్రింద సమావేశమయ్యెను.

24:—

25:—ఇటలీపరిపాలనమున స్త్రీలకు ప్రత్యేకస్థానమీయబడినది. ఫాసిస్టుపద్ధతులందు విశ్వాసముగలిగినట్టియు సంపూర్ణమగు నైతికధైర్యముతో కూడుకొన్నట్టియు ఇరువదిరెండవ సంవత్సరములకు పైబడిన స్త్రీలు ఫాసిస్టుసంఘములుగా ఏర్పాటు చేయబడుదురు.

26:—సత్యాగ్రహిస్త్రీలను జెయిలులో అవమానపరచెనని సార్జెంటు మెకాంజీపైని, కనిస్టేబు విహారిపైని తేబడినకేసు బొంబాయిప్రధానరాజధాని మేజస్ట్రీటు కొట్టివేసెను.

27:—కర్నాటకమహిళాసభ అయిదవసమావేశము హుంకేరియందు శ్రీమతి దుర్గాబాయి జోషిగారి (అకోలా) అధ్యక్షతను జరిగినది. శ్రీమతి రామాబాయికుల్లాలిగారు స్వాగతోపన్యాసము నొసంగిరి.

:—మదరాసు దక్షిణఇండియా బ్రహ్మసమాజభవనములందు జరిగిన వీరేశలింగవర్ధంతిసభలో శ్రీమతి ఆదిపూడి వసుంధరాదేవిగారు ఉపన్యసించిరి.

28:—శ్రీ అల్లాడి కృష్ణస్వామిఅయ్యాగారు అడ్వకేటుజనరలుగారి తల్లి మంగమ్మగారు 86 ఏండ్లవృద్ధురాలు మరణించెను.

:—కాకినాడ విదేశవస్త్రబహిష్కరణోద్యమములో పాల్గొని మిక్కిలి ఉత్సాహముతో పనిచేయుచుండిన పదునాలుగు వత్సరములబాల శ్రీమతి గొర్తి సూర్యకాంతమ్మగారు జ్వరమువలన మరణించిరి.

29:—రౌండుటేబిలుసభకు తమకు ఎక్కుడు ప్రాతినిధ్యమొసంగగోరుచు స్త్రీల రాయబారవర్గమువారు వైస్రాయిగారిని సందర్శించిమాట్లాడిరి.

30:—శ్రీమతి కాళంగి శేషమాంబగారు నంద్యాలలో స్త్రీలసభలో ఉపన్యసించిరి.

31:—మదరాసుస్త్రీలసంఘమువారు తిరువల్లిక్కేణిలో శ్రీపార్థసారథిస్వామి దేవాలయముచెంత జాతీయపతాకవందనోత్సవము జరిపిరి. శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయిగారు పతాకమును లేవనెత్తిరి.

జూను

1:—శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు అరక్కోణముచేరిరి.

2:—రౌండుటేబిలుసభకు భారతనారీమణులను ప్రతినిధులుగా నియమించవలెనని అంతర్జాతీయబ్రిటీషు స్త్రీసంఘమువారు విల్లింగుడన్ ప్రభువునకు తంతినంపిరి.

:—ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారి నాయకత్వమున నొక స్త్రీ రాయబారవర్గము మదరాసు ప్రధానమంత్రి దివానుబహదరు మునిస్వామినాయుడుగారినిదర్శించి లోకలుబోర్డులందు స్త్రీలకు తగినంతప్రాతినిధ్యమొసంగవలయునని కోరిరి.

3:—చెన్ననగర విదేశవస్త్రబహిష్కారసంఘమువారి యాజమాన్యమున చూళైయందు జరిగిన బహిరంగసభకు శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు అధ్యక్షతవహించిరి.

:—శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు సేలమునందు ఉపన్యసించిరి.

4:—సికింద్రాబాదులో శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు జవహరలాలుగారి గౌరవార్థము విందుచేసిరి.

5:—ముప్పదినాలగన తమిళరాష్ట్రీయసభలో శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణీలక్ష్మీపతిగారు జాతీయపతాకను ప్రతిష్ఠించిరి.

6:—లండనులో భారతమిత్రసంఘమువారు ట్రాఫల్గరుస్క్వేరులో నొక బహిరంగసభను జరిపిరి. అప్పుడచట జాతీయపతాకమును నెలకొల్పిరి. ఆసభలో నొకస్త్రీ తకిలీమీద నూలుపడికిచూపెట్టెను. సభ్యులందరు వాసక్తితో చూచిరి.

7:—బార్డోలిలో శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగాంధిగారి అధ్యక్షతక్రింద బహిరంగసభ జరిగినది.

8:—శ్రీమతి మంత్రిప్రగడ బంగారమ్మగారు స్వదేశీప్రచారమునకు పాలూరుచేరిరి.

9.—

10:—

11:—బొంబాయి ఆజదుమైదానమున శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారి అధ్యక్షతక్రింద జరిగిన బహిరంగసభలో జవహరలాలు నెహ్రూగారు ఉపన్యసించిరి.

12:—పాలకొల్లులో అయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు ఖద్దరుధారణను గూర్చి ఉపన్యసించిరి.

13:—

14:—

15:—శ్రీవిద్యాశేఖర అక్కిరాజు ఉమాకాన్తము పంతులుగారిభార్య శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారుమరణించిరి.

16:—

17:—శారదాచట్టమునకు వ్యతిరేకముగ విశాఖపట్టణమున శ్రీకొల్లూరి నూకయ్యగారి కుమారుడు వేంకటరత్నము సెట్టిగారు (కలపవర్తకుడు) తన 9 వత్సరముల కుమార్తెను 29-1-31 తేదిని అనకాపల్లి వాస్తవ్యులగు తాటికొండ జగ్గారావుగారికిచ్చి వివాహముచేసియుండిరి. శారదాచట్టము నతిక్రమించినందుకు వేంకటరత్నముగారికి 25 రూపాయిల జరిమానా విధింపబడెను.

18:—ఢిల్లీ రాష్ట్ర స్త్రీలసంఘమువారు శ్రీవిల్లింగ్డను ప్రభ్వికి విందుచేసిరి.

19:—హ్యాట్ఫీల్డు దగ్గర సిసిలీడ్ ఓబ్రియనుకన్యయు ఆమెతో విమానములో పయనముచేసిన ప్రయాణికురాలును వారెక్కిన విమానము బద్దలైమండిపోయి చనిపోయిరి. ఓబ్రియనుకన్య వైమానికురాలు ఐర్లండులో ప్రథమురాలుగ నున్నట్టియు మంచి ఆటగాండ్రగు సర్ టి మోతీ ఓబ్రియనుగారి కూతురు. స్త్రీని ప్రయాణికురాలినిగ దీసుకొని ఇంగ్లీషు చానలుగుండా విమానములో పోయిన స్త్రీలలో ఈయమ్మయే ప్రథమురాలు. 1928లో ఈమెకు వైమానికప్రమాదముచే కాలుపోయెను. అయినప్పటికిని పయనమును మరల ప్రారంభించుసాహసించినది.

వ్యాసములు వ్రాయువారికి

గృహలక్ష్మికి వ్యాసములు వ్రాయువారు కొంచము మార్జనుపదలి కాగితమునకు ఒకతట్టునసే సిరాతో విడివిడి అక్షరములతో వ్రాయవలెను. పెన్సిలుతో వ్రాయబడినవియు కాగితమునకు రెండుప్రక్కల వ్రాయబడినవియునగు వ్యాసములు చేకొనబడవు. వ్యాసములను గూర్చి ప్రత్యుత్తరములు కోరువారు రిప్లయికార్డువ్రాయవలెను. వ్యాసములు వాపసుకోరువారు తపాలాబిళ్లలు పంపవలెను. వ్రాయు ప్రతిలేఖయందును తమ చిరునామా పూర్తిగ నిచ్చుచుండవలయును.

—సంపాదకుడు.

గ్రంథపరిచయము

మననేతపరిశ్రమ:—

గ్రంథకర్తలు శ్రీయుత భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు. ఫూల్‌స్కాప్ సైజున 62 పుటలు. గ్లేజు కాగితములు. పావనీముద్రాక్షరశాల, బందరు. 1931. ప్రచురణకర్త తల్లాప్రగడ రామారావు, రాబర్టుసన్ పేట, మచిలీపట్టణము. గ్రంథము వెల రు 0-4-0 అణాలు. ప్రచురణకర్తకు వ్రాయునది. మననేతపరిశ్రమ తొలుత ప్రపంచమునన్నిటను ఎట్లు మించెత్తినది, ఇప్పుడది ఎట్లు అధోగతినందియున్నది ఈగ్రంథమునచక్కగ వివరింపబడియున్నది. భారతదేశమునకు రాట్నమే ఎట్లు శరణ్యమోవివరింపబడినది. రష్‌బ్రూకువిలియమ్సు, సర్ బేసిల్ బ్లాకెట్, గెయికీ పండితుడు మొదలగువారి వాక్యములిందుదాహరింపబడినవి. ఖద్దరుశ్రేష్ఠత నిరూపింపబడినది.

సావిత్రీపరిణయము:—

ఆదివెలమకులోద్భవుడును, గూఢవల్లిగోత్రపవిత్రుడును అగు కోకా సీతయ్యనాయుడు బి. ఏ. గారి కనిష్ఠపుత్రికయు, ఉమ్మడిసింగువంశసంజాతుడగు కృష్ణరాయసమాఖ్యార్ధాంగియునగు తాయారమ్మచే విరచింపబడిన నాటకము. ఆశుకవిశిఖామణి పోకల వేంకట నరసింహారావునాయునిచే సరిచూడబడినది. మద్రాసు ఆనందముద్రాణాలయమున 1930-వ సంవత్సరమున ముద్రితమై ప్రచురింపబడెను. క్రౌనుసైజున 46 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. వెల రు 0-4-0 అణాలు. జముని మెప్పించి ప్రాణేశుని యసువులగొనితెచ్చినట్టి పతివ్రతాశిరోమణి పవిత్రచరిత్ర మీనాటకమున ఈవిదుషీమణిచే ప్రస్తరింపబడినది. సందర్భోచితముగ పాటలు, పద్యములు చేర్పబడినవి.

భారతవర్ష సంగ్రహచారిత్రము:—

శ్రీశృంగేరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీమఠీయ జగద్గురు శ్రీకల్యాణానందభారతీమాంతాచార్యస్వాముల వారిచేత రచియింపబడినది. స్వధర్మప్రకాశిని పత్రికనుండి పునర్ముద్రితము. గ్రంథప్రకాశకుడు కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ. డెమ్మీ 64 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. వెల రు 0-8-0 అణాలు. 1931 ఏప్రియలు నెలలో ప్రకటితము. ద్వాపరయుగాంతమునందలి స్థితిగతులు, శూద్రసామ్రాజ్యము, కారవేలుని శాసనము, ఆంధ్రవంశము మొదలగు జిజ్ఞాసనురేపువిషయములెన్నో ఈగ్రంథమున గలవు. కలియుగప్రారంభము మొదలు మహమ్మదీయపరిపాలనకాలమువఱకు గల సుమారు నాలుగువేల సంవత్సరముల పరిమితంబగు మహాకాలము నందలి భారతవర్షచారిత్రము దిఙ్మాత్రప్రదర్శనముగ ఈగ్రంథమున నిరూపింపబడినది. చదువదగిన గ్రంథము.

పల్లెటూరికథలు:—

సాంఘిక, రాజకీయ, చారిత్రక, ఆర్థిక, పారిశ్రామికములను గూర్చి మనదేశముతో పాటు వివిధ దేశముల చరిత్రలుసహా ప్రతిమూడునెలలకు ఒకపుస్తకము తెనుగున వాడుకభాషలో ముఖ్యముగా గ్రామప్రజలకుపకరించు గ్రంథముల ప్రచురించు నుద్దేశముతో ప్రారంభింపబడిన ప్రయోజనవిద్యాగ్రంథమాలలో ఇది తొలిపుష్పము. క్రౌనుసైజున 64 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. వెల రు. 0-4-0 అణాలు. మొదటికూర్పు మార్చి 1931. కాకినాడలోని కాకినాడముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితము. శ్రీడాక్టరు పాలకోడేటి గురుమూర్తిగారికి అంకితము. గ్రంథకర్త శనివారపు సుబ్బారావు. గ్రంథములు వలయువారు గ్రంథకర్తపేర పశ్చిమగోదావరి జిల్లా కొవ్వూరుకు వ్రాయునది. 1930-వ సంవత్సరమున సత్యాగ్రహోద్యమసందర్భమున కారాగారవాసము స్వీకరించి గ్రంథకర్త జయిలులో ఈకథలను వ్రాసెను. పల్లెటూరిజనుల సంఘజీవనమును ఈకథలు ప్రదర్శించు

చున్నవి. వారిలోపములను వెల్లడించుచున్నవి. ఈగ్రంథమునకు శ్రీమంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారు పీఠిక వ్రాసియున్నారు. ఇందు శాస్త్రి, తగవు, సహవాసగాళ్లు, పెళ్లిసరకులు, కైకేయతు, సవారిబండి అను ఆఱు కథలుగలవు.

ముకుందమాల:—

ముకుందమాల కిది ఆంగ్లానువాదము. వచనమున వ్రాయబడినది. గ్రంథకర్త సబ్ రిజిస్ట్రారు కె. వెంకట రంగారావు బి.యె. చిత్తూరునందలి వి. జె. ప్రెస్సునముద్రింపబడి ప్రకటింపబడినది. చిన్నసైజున 8 పుటలు. తిరుపతి, తిరుమలై, తిరుచనూరునందలి దేవాలయములదగ్గర ఈగ్రంథప్రతులు దొరుకును.

శ్రీశివసహస్రనామస్తోత్రం:—

నామావళీసహితం. సంపాదకుడు జి.జె. కృష్ణశాస్త్రిగారు, హాలహార్విపోష్టు, బళ్లారిజిల్లా; ప్రొప్రయిటరు చంద్రమౌళీశ్వరముద్రాక్షరశాల, కర్నూలు. 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. చిన్నసైజు 60 పుటలు. పీచుకాగితములు. వెల రు 0-4-0 అణాలు.

ఝూన్సీలక్ష్మీబాయి:—

ఏకాంకనాటకము. ఎక్సెల్సియర్ ప్రెస్సున ముద్రితము. డెమ్మిసైజున 24 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. వెల తెలుపబడలేదు. గ్రంథకర్త శ్రీ బులుసు రామశోగరావుగారు. దొరుకుచోటు : 15-16 తణికాచలంపిళ్లెవీథి, ట్రిప్లికేను, మదరాసు. భారతవీరవారి ఝూన్సీలక్ష్మీబాయి వీరజీవితమిందుక్లుప్తముగ రూపకరూపమున ప్రదర్శింపబడినది. ఏడురంగములు. ఎడనెడపద్యములు గలవు. స్త్రీలు, బాలికలు చదువదగిన గ్రంథము.

జడగంటలు:—

పద్మనాయకగ్రంథమాలలో ద్వితీయకుసుమము. కవితాసమితి సభ్యులగు శ్రీ చెలికాని సత్యనారాయణగారు గ్రంథకర్తలు. విజయనగరమున శ్రీ వేదవ్యాసముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము. క్రౌనుసైజున 78 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. వెల రు 0-8-0 అణాలు. శ్రీ రాజారావు వేంకటశ్వేతాచలపతి రామకృష్ణ రంగారావు బహద్దరు బొబ్బిలి సంస్థానాధీశుల ప్రత్యేకధనసహాయమున ఈగ్రంథము ముద్రింపబడినది. గ్రంథము గ్రంథకర్తగారి పితృదేవునకు అంకితమీయబడినది. జడగంటలు అను ఈగ్రంథమున రాధానందము, పుత్రస్వీకారము, పత్నీదానము అను మూడుకథలుగలవు. మూడుకథలయందును మనసంఘమును పాడుచేయుచున్న మూఢదురాచారములు విమర్శింపబడినవి. 'పత్నీదానము' అనుకథ విచిత్రముగనున్నది.

రుక్మిణీకల్యాణము:—

కథాగీతము. రచియించినవారు శ్రీమతులు కంచిపూడి వరసమ్మ, పాలంకి సీతమ్మగార్లు. పబ్లిషరు పంపెద్దు లక్ష్మయ్య, బుక్కుసెల్లరు, రాజమండ్రి. డెమ్మిసైజు. పీచుకాగితములు. 9 పుటలు. వెల రు 0-2-0 అణాలు. రాజమండ్రి లక్ష్మీప్రింటింగు వర్కుస్సులో 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. పోతరాజు భాగవతములోని రుక్మిణీపరిణయప్రస్తావనగల పద్యములు వలయుమార్పులతో కీర్తనలుగా కూర్పబడినవి. గానప్రియులగు స్త్రీ లాదరింతురుగాక!

పరీక్షిత్తు:—

గ్రంథకర్త పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. పిఠాపురమునందలి శ్రీవిద్వజ్జనమనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. గ్లేజుకాగితములు. క్రౌనుసైజు. 128 పుటలు. వెల రు 0-12-0 అణాలు. దొరుకుచోటు; కౌండిన్యనిలయము; పిఠాపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. పురాణ

ములు, ఉపనిషత్తులు, వేదములు కూలంకషముగ పరిశోధించి వ్రాయబడిన పరీక్షిత్తు కథగల ఉత్తమగ్రంథము. ఈగ్రంథము చదువుట వలన బాలురకు భాషతోపాటు ప్రాచీనభారతసాంఘికచరిత్ర, మతాచారములు కూడ తెలియును. పురుటింటివర్ణనము, వివాహధర్మవర్ణనము, గోపూజావర్ణనము ప్రత్యేకప్రశంసనీయములుగ నున్నవి. గ్రంథమునందలి ప్రతిపుటయు కర్తగారి చిరపరిశోధనమును, విపులవిజ్ఞానమును దృష్టాంతీకరించుచున్నది. వేదవాఙ్మయమునందలి ఉత్తమపదములు కొన్ని ఇందువాడబడినవి. ప్రాచీనకవులపద్యములు ఎడనెడ ఉదాహరింపబడినవి. నేటిపెక్కు పుస్తకములవలెగాక ఇదిబాలుర కెంతయు విజ్ఞానదాయకమైయున్నది. ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథము నాంధ్రులకు ప్రసాదించిన శ్రీ శాస్త్రిగారిని మిగులకొనియాడుచు విద్యాశాఖాధికారు లీగ్రంథమును ఉచితరీతిని ప్రోత్సహింపవలసినదిగ హెచ్చరించుచున్నాము.

గౌరీ, తులసీ, సంతానగోపాలపూజలు:—

స్త్రీలకు అత్యావశ్యకమయిన ౧ గౌరీపూజా, ౨ తులసీపూజా, ౩ సంతానగోపాలపూజా అను గ్రంథత్రయమునకిది సంపుటీకరణము. ఇది ఉచితముగ పంపబడును. మీవిలాసమును తెలుపుచు కార్డుమాత్రము వ్రాయుడు. పోస్టేజినికూడ భరించి దీనినుచితముగ మీకుబంపుదురు. దొరకుచోటు: స్వధర్మప్రకాశిని, బృందావనం, కీలుపాకు, మదరాసు. ఉచితముగ లభించుచున్న ఈ ఉత్తమగ్రంథమును కోరి పడసి స్త్రీలు యథోచితలాభములను పడయుదురు గాకయనికోరెదము. స్వధర్మప్రకాశినీసంపాదకులగు శ్రీయుత కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారి ధర్మపత్ని కీర్తిశేషురాలు కనుపర్తి రామమ్మగారి యొక్క అభిప్రాయానుసారము ఈగ్రంథము అభిలషించెడు వారలకు ఉచితముగా నొసంగబడుచున్నది. గ్రంథమున కీ. శే. కనుపర్తి రామమ్మగారి ఛాయాచిత్రముగలదు. గ్రంథము ఫుల్‌స్కాప్ సైజున 30 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు.

ఉపవాసచికిత్స:—

ఇది ప్రకృతిగ్రంథమాలలో అయిదవపుస్తకము. బెజవాడ ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్‌నందు ముద్రితము. మరళూరు ఆర్యమూర్తిచే వ్రాయబడినది. ప్రకాశకులు ప్రకృతికార్యాలయమువారు, బెజవాడ. గ్రంథము క్రౌనుసైజున 110 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. గ్రంథమూల్యము గ్రంథమాల శాశ్వతచందాదారులకు రు 0-14-0 అణాలు; ఇతరులకు రు 1-0-0. గ్రంథకర్తగారి ప్రియజననియగు మరళూరు నారణాంబ కంకితము చేయబడినది. పెక్కుగ్రంథములు పరిశోధించి వ్రాయబడిన దగుటచే ఉపవాసచికిత్సావిషయముల నెన్నిటినో ఈగ్రంథము వెల్లడించుచున్నది.

శ్రీరామచంద్రశతకము:—

న్యాయదీపిక, రెడ్డిరాణి పత్రికలనుండి పునర్ముద్రితము. శ్రీ వేణుగోపాల భక్తలీలామృతలహరీగ్రంథనిలయములోని షష్టమపుష్పము. బాలబ్రహ్మచారి, సహజకవి అగు వెలగల సుబ్బారెడ్డి గ్రంథకర్త. ఈపుస్తకము వెలగల వెంకమ్మగారి ద్రవ్యసహాయమున ముద్రింపబడినది. డెమ్మీసైజు 52 పుటలు. పీచుకాగితములు. వెల రు 0-2-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తపేర మారుపేరుకు వ్రాయునది.

పురాణపతివ్రతలు:—

గ్రంథకర్త సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు. చెన్నపురీ, నుంగంబాకం, జయం అండ్ కంపెనీవారు ప్రకటించిరి. 19[illegible]1. వెల రు 0-4-0. క్రౌనుసైజు. గ్లేజుకాగితములు 52 పుటలు. సేవ్యాదేవి, సుకళాదేవి అను ఇద్దరు పతివ్రతల చరిత్రలు. ఆనుషంగికముగ మఱికొందరును స్మరింపబడిరి. చక్కని శైలి. బాలికలకు పఠనార్హమైనది.

స్వార్థత్యాగము:—

బళ్లారి శ్రీకృష్ణదేవరాయగ్రంథమాలలో ప్రథమపుష్పము. గ్రంథకర్త ఘూళీ కృష్ణమూర్తిగారు. క్రౌనుసైజు, పీచుకాగితములు; 82 పుటలు. వెల తెలుపబడలేదు. రాజపుత్రస్థానమునందలి మేవాడచరిత్రకు సంబంధించిన చిన్నచక్కని నవల. పితృభక్తి ఇందు బాగుగా ప్రదర్శింపబడినది. గ్రంథము దొరకుచోటు: భారతీభవనము, కౌలుబజారు, బళ్లారి.

బరోడా మైసూరు రాష్ట్రములు: సంఘసంస్కారము:—

మైసూరు, బరోడా హిందూసంస్థానములు రెండును సంఘసంస్కారవిషయమున ముందంజవేయుచు తోడిసంస్థానములకేగాక బ్రిటీషుఇండియాప్రభుత్వమునకుగూడ మార్గదర్శకములుగనున్నవి. సంస్థానశాసనసభవారి అంగీకారముద్రను బడసిన హిందూవివాహవిచ్ఛేదముల బిల్లుకు ఈనడుమ బరోడామహారాజా గైక్వారువారు తమ సమ్మతినిచ్చిరి. బిల్లు శాసనమైనది. విడాకులపద్ధతి సంస్థానమున ప్రవేశపెట్టుటకు గల ఆవశ్యకతనుగూర్చి పూరావిచారణము జరుపుటకు ప్రత్యేకము మహారాజావారిచే నియమింపబడిన సంఘము వారిసూచనలకు ఈశాసనము ప్రత్యక్షఫలము. ఈక్రొత్తశాసనము ప్రకారము వివాహమైన స్త్రీపురుషులు తమ పార్శ్వవర్తి తప్పిపోయి ఏడుసంవత్సరములవరకు కనిపించకుండిన గాని; మతాంతరమును పొందినగాని; సన్యసించినగాని; మూడుసంవత్సరములు నిరంతర దాష్ట్యమునకు పూనుకొన్నగాని; విసర్జించినగాని; మద్యపానవ్యభిచారాదిదుర్గుణములకు అలవడినగాని; వివాహకాలమునాటికి చెవుడు, మూగ, గ్రుడ్డి, మతిభ్రష్టత, మతభ్రష్టత, వయోహీనత మొదలగు దోషములున్నగాని; వివాహవిషయమున మోసముజరిగినగాని తమతమ వివాహమురద్దుచేసికొనవచ్చును. వివాహములు రద్దు అయినతిరువాతగాని; విడాకు ఈయబడిన తరువాతగాని ఆరుమాసములకు ఈశాసనము ప్రకారము స్త్రీ పునర్వివాహము గావించుకొనవచ్చును. ఇంతటి ముఖ్యశాసనమును మఱియొక విషయమునకు సంబంధించిన దానిని మైసూరుశాసనసభవారు మొన్నను ఆమోదించినారు. హిందూన్యాయమున స్త్రీల వారసత్వనిర్ణయవిషయికమైనదాశాసనము. దానిని గూర్చి హిందూపత్రిక ఇట్లు అభిప్రాయమిచ్చుచున్నది. "ఇది సంఘమును తారుమారుచేయుచట్టము మాత్రముకాదు. శాసనసభలోని సభ్యులాంద్రు దీనికి మొక్కవోని తమ ఆమోదమును తెలిపియుండుటచే మైసూరురాష్ట్రమందలి స్త్రీల వారసత్వవిషయమున ఇది చక్కనిన్యాయమును గలిగించున‌ని నమ్ముట కెడముగలుగుచున్నది. అగుట దివాను తన అంత్యోపన్యాసమున ఈవిషయమున హిందూదేశమున కంతటకును మైసూరు మార్గదర్శకత్వము వహించినందులకు గర్వించు

చున్నామని చెప్పిన వాక్యములకు మేమాశ్చర్యము నొందుటలేదు." స్వదేశసంస్థానములందిట్టి సముచితసంస్తవనీయసంస్కరణములు గొనిరాబడుచుండుటచే మేయమ్మ చెప్పు హిందూమతము సంస్కరణమునకు విముఖమైన దనువాక్యము ఆధారములేని ఆకాశపురాణమగుచున్నది. హిందూసంస్థానములు సంఘసంస్కరణవిషయములు పెక్కింటియందు ఇతరసంస్థానములకంటెను, బ్రిటీషుఇండియాకంటెను ముందంజవేయుచున్నవి.

ఆధునిక స్త్రీరత్న దశకము :—

న్యూయార్కునందలి మతప్రచారకసంఘమునకు చెందిన పూజ్యపాదులు జాను హెయిన్సు హోమ్సుగారు నేడుజీవించియున్న స్త్రీరత్నములలో పది ఉత్తమరత్నముల పట్టిక తయారుచేసినారు. ఇది వారిపట్టిక.

1. జేనుయాడమ్సు : అమెరికాయందలి సంఘసేవకురాలు. 'ప్లస్ ఫోర్సుజేను'అను నది ప్రజామోదము బడసిన ఈమెనామము.
2. అనిబిసెంటు : దివ్యజ్ఞానసమాజకురాలు. కృష్ణమూర్తియొక్క ఇష్టదేవత.
3. కేథరైను బ్రెష్కోవ్‌స్కి : రష్యాదేశవిప్లవమునకు తల్లి.
4. మాడమ్‌క్యూరీ : ఫ్రాంసుదేశమునందలి శాస్త్రకోవిదురాలు.
5. ఎమ్మాగోల్డుమ్యాన్ : అంతర్జాతీయప్రఖ్యాతినందిన కార్మికనాయకురాలు.
6. హెలెన్‌కెల్లర్ : చెవిటిగ్రుడ్డివారల ఉపాధ్యాయిని; గ్రంథకర్త్రి.
7. ఎడ్నా : సెయింటు విన్సెంటుమిల్లే. కవయిత్రి
8. సరోజినీనాయుడు : కవయిత్రి; హిందూజాతీయనాయకురాలు.
9. మార్గరెటుసేంజరు : గ్రంథకర్త్రి; సాంఘికశాస్త్రకోవిదురాలు.
10. సిగ్రిడ్‌అన్‌డెస్టు : నార్వేదేశపుగ్రంథకర్త్రి.

ఈ స్త్రీరత్నదశకములో ఇరువురు పరాధీనభారతదేశపౌరులగుట సంతోషకరవిషయము. ఆధునికపురుషశ్రేష్ఠదశకములో మహాత్మగాంధి, మహాకవిటాగూరు ఇద్దరు భారతపురుషులున్నట్లే ఆధునికస్త్రీరత్నదశకములో అనిబిసెంటు, సరోజినీదేవి ఇద్దరు భారతస్త్రీలున్నారు. ఇదిభారతీయులు గర్వింపదగిన విషయములలో నొకటి.

కీ. శే. మెహర్బాయిదొరాబ్జి తాతాసతిగారు:—

జూను 18-వ తేదీ రాత్రి ఒంటిగంటవేళ లండనులో ఒకనర్సింగుహోమునందు శ్రీమతి మెహర్బాయిదొరాబ్జి తాతాసతి పరమపదించినది. చనిపోవునరికి ఆమెకు ఏబది రెండువత్సరములు. మైసూరురాష్ట్రమున ఒకప్పుడు విద్యాశాఖాదికారిగానుండిన హార్మాన్‌జీ జహంగీరు బహాభాగారి కుమార్తె ఈమె. తీవ్రమైనరక్తహీనతవలన ఆమెతీసుకొనుచుండెను. వైద్యులసలహాపైని ఆమె భర్తతోకలసి ఏప్రియలు మూడవతేదీని ఇంగ్లాండునకు చేరెను. రథిన్‌లోని డఫ్‌హౌసులో చేరెను. అయినను ఉపయోగములేక పోయినది. మృత్యుదేవత

ఆమెను కబళించివైచినది. తాతాసతి 1879-వ సంవత్సరమున అక్టోబరుమాసమున జనన మొందెను. ఆమె బాగుగ చదువుకున్నది. విశాలహృదయముకలది. విద్యాసాంఘికవిషయములందు ఆమె చేసిన విశేషకృషి హిందూదేశజులకందఱకును ఎఱుకయే. బొంబాయి రాష్ట్రస్త్రీల సంఘాధ్యక్షత వహించి ఆమె తనకార్యనిర్వహణశక్తిని, దీక్షాపరత్వమును, ఉపజ్ఞామహితబుద్ధిని, ప్రదర్శించెను. వ్యాయామవిద్యాకృషియందు ఆమెకు అభిమానము మెండు. కావుననే ఆమె ప్రిన్సెస్ మేరివిక్టోరియా జింఖానావారి వ్యాయామశాఖాభివృద్ధికి మిక్కిలి పాటుబడెను. అంతమాత్రమున తుపాకులు పట్టుకుని స్త్రీలు సైనికులవలె కర్మకౌశప్రదర్శనముగావించుట ఆమెకు ఇష్టముకాదు. తనకు ఇష్టముకాని సంగతిని చచ్చుతెగవేసి బహిరంగముగ చాటుటకు ఆమె ఎప్పుడును ఎంతమాత్రమును వెనుదీసి ఎఱుగదు. జోరాష్ట్రియనుల విషయమున కూడ ఆమె ఎట్టి మొగమోటమును లేక సలహాల నిచ్చుచుండునది. స్త్రీలసాంఘికసంస్థయగు భగినీసమాజమున ఆమె సభ్యురాలు. పూనాయందలి స్త్రీలకళ్లాశాలనిర్మాణమున తాతాసతికి చాలబాధ్యతగలదు. ఇండియను రెడ్ క్రాసుసొసైటీయందుసభ్యురాలు. యుద్ధఋణమునకు సొమ్మువసూలు చేసి నప్పటి ఈమెచాకచక్యమునకు మెచ్చి ప్రభుత్వమువారు సి. బి. ఇ బిరుదమునిచ్చిరి. పెక్కుసంస్థల కామె ద్రవ్యసహాయము చేసినది. ఆమెచక్కగ ఉపన్యసింపగలదు. అతిబాల్యవివాహదురాచారనిర్మూలనము కొఱకు ఆమెసంస్థానాధీశ్వరుల భార్యలతో సంప్రదించి ప్రబలప్రయత్నముసాగించినది. స్వదేశీయుద్యమమున ఆమెకు మంచిఅభిమానము. టెన్నిసు ఆటయందు ఆమె నిరుపమానమైన చాకచక్యము గలిగియుండినది. వెస్టరన్ ఇండియా మిక్సెడ్ డబుల్సునందు ఆమెకు రెండుసారులు ఛాంపియనుషిప్ వచ్చినది. హిందూదేశమునందును, యూరపునందును టెన్నిసుటోర్నమెంటులయందు ఆమె పాల్గొనుచుండినది. 1929-వ సంవత్సరము మేమాసమున జినీవాయందు జరిగిన స్త్రీలఅంతర్జాతీయసమావేశమునకు ఆమె భారతదేశప్రతినిధురాలుగా పోయియుండినది. బీడీపరిశ్రమయందు పనిచేయుచున్న స్త్రీలకడగండ్ల నామె లోకమువారియెదుట బెట్టినది. భారతపారిశ్రామికచక్రవర్తియగు సర్ దొరాబ్ తాతాగారి భార్యయైనందుకు ఆమె తగినరీతినే ప్రవర్తించి దేశకళ్యాణమును కాంక్షించినది. భారతస్త్రీల సాంఘికవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి ఆమె సర్వవేళల తలపోయుచుండెను. గతవత్సరము బొంబాయిలో జరిగిన అఖిలభారతస్త్రీజనసభకు ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలుగానుండి ఆమె యొసంగిన ఉపన్యాసము ఆమెవిజ్ఞానమునకు నిక్షేపముద్రయై పలువురచే కొనియాడబడినది. భారతస్త్రీయుద్యమము ఇంకను ఒకకడకుచేరని ఈసమయముననే ఈయమ ఇహలోకమును వీడుట మనదురదృష్టము. ఈమెఆత్మ శాంతిధామమును చేరుగాక!

శ్రీ మ తి క జి న్సు స తి ని ర్గ మ న ము :—

పుట్టకచే ఐర్లాండుదేశమునకు జెందినది. కాని ఆమె పదునైదు వత్సరములుగ హిందూదేశమున నుండుచువచ్చినది. అయుండుట ఆమె ఇతర ఐరోపియనులవలె 'నన్ను

ముట్టుకోకు నామాలకాకి' అనురీతినిగాదు. భారతమహిళల సముద్ధరణమునకై ఆయమ చేసినసేవ నిరుపమానము. ఆమెకు మధురాసు పౌరులిచ్చిన వీడ్కోలు సన్మానసభకు అధ్యక్షతవహించి ఆమెను గూర్చి శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణిలక్ష్మీపతిగారిట్లుచెప్పిరి: "భారతరాజకీయస్వాతంత్ర్యపోరాటమునందు కజిన్సుసతి చాల ఉత్సాహముతో పాల్గొని, భారతస్వాతంత్ర్యమును తనస్వాతంత్ర్యముగ భావించెను. భారతీయులకంటెను గూడ అపరిమితోత్సాహముతో నామె గత సత్యాగ్రహోద్యమమునందు దుమికెను. సహజస్వాతంత్ర్యాభిలాషి యగు నామెకీస్వాతంత్ర్యపుపోరాటములును, కారాగారకష్టములును నూతనములు గావు. ఐరిషు స్వాతంత్ర్యోద్యమమునందును, అటుపిమ్మట ఆంగ్లదేశమునందలి స్త్రీలస్వాతంత్ర్యోద్యమమునందును, ఆమె కారాగారములకు జనియుంటుటచే నది యామెకు క్రొత్తగాదు. గత సంవత్సరమునుండియు నామె స్వయముగ నూలువడకుచు, పూర్తిగ కద్దరునే ధరించుచుంటుట, భారతీయులనేకులకు ఆదర్శనీయముగ నుండదగియున్నది. కజిన్సుసతిగారీదేశమునకు గావించిన సేవలన్నిటికంటెను భారతమహిళాప్రబోధమున కొనర్చిన సేవను ఎన్నటికిని మరువరాదు. కజిన్సుసతిగారు రాకపూర్వ మీదేశమందలి స్త్రీలలో నేమాత్రమును ప్రబోధమున్నటుల గన్పింపదు. ఆమెప్రేరణవలననే భారతమహిళామండలి యొకటి ఏర్పరుపబడెను. అప్పటినుండియు నామె భారతీయస్త్రీలయొక్క సాంఘికరాజకీయాభివృద్ధికి నిరంతరము పాటుబడుచున్నది." ఈభారతదేశహితైషిణి కిప్పుడు అమెరికాదేశమున ఉద్యోగమగుటచే నామె అక్కడికేగినది. అమెరికాదేశమునందున్నను భారతదేశమును ఆమె విస్మరింపదని ఆమె వెనుకటిచరిత్ర వెల్లడించుచున్నది. పైగా వీడ్కోలు సభలో ఆమె ఇట్లు ప్రకటించియున్నది: "నేనీదేశమున నేమైన పనిచేసినయెడల నది నాయాత్మసంతృప్తి కొరకును, నా ఈప్సితార్థసాధనకొరకును గావింపబడెనేగాని ఒకరి మెప్పును బడయుటకు గాదు. భారతజాతీయస్వాతంత్ర్యోద్యమమునందు పాల్గొనుభాగ్యమబ్బుట నాపూర్వజన్మ సుకృతము. ఐరిషుజాతిస్త్రీకి ఇంతకంటె గర్వింపదగిన విషయ మింకొకటియుండదు. విజ్ఞానమునందేమి, జాతీయాదర్శములందేమి, భావౌన్నత్యమునందేమి భారతదేశమునకును, ఐర్లండుదేశమునకును చాల సాదృశ్యముగలదు. భారతజాతీయస్వాతంత్ర్యోద్యమమును ఐర్లండుదేశమంతయు హృదయపూర్వకమగు సానుభూతితో పరికించుచున్నది. నేనును నాభర్తయు మొదట హిందూఆధ్యాత్మికవిజ్ఞానప్రభలచే నాకర్షింపబడి అనిబిసెంటుగారి ప్రోత్సాహమువలన నీదేశమున కరుదెంచితిమి. సుఖదుఃఖసంకులమగు నీమైహికజీవనము నుండి శాంతినాశించు మానవులకు హిందూవేదాంతమొక్కటే నిక్కువముగ శాంతినొసగగలదు. అట్టి శాంతినొసగగల దేశ మీప్రపంచమున మరియొకటిలేదు." భారతదేశమునుగూర్చి ఇంతటి గొప్పఅభిప్రాయముగల కజిన్సుసతి ఎప్పటికైన భారతదేశమును మఱువగలుగునా? ఆయమకు ఆయురారోగ్యములు, ఐశ్వర్యము నిండారునట్లు భారతులు ప్రార్థింతురుగాక!

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.

గృహలక్ష్మి

ఏజెంట్లు

తెనాలి: కొమ్మూమ్మరి కాశివిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజంటేటివు ఆఫ్ న్యూస్
బళ్లారి: వి. రాజుమొదలియార్ & సన్సు, బ్రాహ్మణవీధి.
నెల్లూరు: ఎం. రామకృష్ణరావుగారు, 1256, ఎం. వి. అగ్రహారం.
బెజవాడ: న్గామల ఆంతోని.
మచిలీపట్టణము: కె. బాలకృష్ణ
జె.వి. ఆర్. శర్మ, న్యూస్ఏజెంటు
తిరుపతి: వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెని, వెంకటేశనివాస్
హైదరాబాదు: ఎస్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెటురోడు,(మన ప్రాంతపు 1 రూ॥ఉస్మానియారూ 1-3-0అగును)
నిడదవోలు: తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రిగారు.
కొవ్వూరు: జి. వి. రామరావుగారు.
ఏలూరు: ఎస్. పి. ఆచార్లుగారు, పవర్ పేట.
రాజమండ్రి: ఎస్. బి.కృష్ణరావుగారు
తాడేపల్లిగూడెం: కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు
బరంపురం: గోనియశెట్టిగారు, గొల్లపల్లి.
కొల్లూరు: కాజా సుబ్బయ్యగారు, బాలికాపాఠశాల.
గుంటూరు: విన్డ్సన్ కంపెని.
అమలాపురం: కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
పాలకొల్లు: వేమరాజు నరసింహంగారు, హెడ్మాస్టరు, మట్టపఱ్ఱు.
ఎలమంచిలి: మంత్రిప్రెగడ భావనారాయణగారు, కవితాసమితి.
కాకరపఱ్ఱు: కే. సత్యనారాయణగారు, సరస్వతీగ్రంథమాల.
విజయనగరం: కేసనపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
పిఠాపురం: మొం. వి. ఎస్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
విశాఖపట్టణం: అండే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు.
జేమ్షెడ్పూరు. టి. వి. రమణయ్యగారు, 12 టేమరియా రోడు, న్యూ 'L' టౌను.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

"గృహలక్ష్మి", తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

*

* *

దశరథుఁడు:—ప్రాణప్రియా! కైకేయీ! ఇది యేమి? ఇదియేమి? నావలన నపరాధమేమైనఁ గలిగెనా? ఎందుల కీకోపము? నీకుఁ గ్రోధస్థానమైన కౌసల్య నిన్నేమైనఁ దూలనాడెనా? అయ్యో! మాటలాడవేమి? నీవు స్థిరమాభిమానధనవని యెఱిఁగియుండియే, నీవు పారతంత్ర్యదూరవని యెఱిఁగియుండియే, నీయెడ నివ్వరిముల్లంతయపచార మెవ్వరివలనఁ గలుగునోయని వేయికన్నులఁ గనిపెట్టుచు, నిన్ను సమస్తగౌరవపూర్వకముగ నాదరించుచు, నీనిరంతరానుగ్రహప్రాప్తికి వేయిదేవుల నారాధించుచు, నీఛాయవలె నిన్ను సర్వదా యాశ్రయించుచు, నాయభిమానము, నాప్రాణము, నాయాత్మ నీలోనుంచుకొని విధేయుఁడనై, నేను దినములు గడపుకొనుచుండఁగా నయ్యయ్యో! తిరిగి యిదియేమి? ఈ కోపమేమి? నాపాపమేమి? ఈదోషమేమి? నాదోషమేమి? ప్రాణనాయికా! పలుకవా? (కైకేయిపైఁ జేసాచి నిమురుచు) పరమవిధేయుండనైన నన్నిటులు చేయవలసినదని యాజ్ఞాపింపరాదా? నేను నీమాట కాదనాడుటకు సమర్థుఁడనా? ఇదిగో! ఇటుచూడు! అబ్బ! ఇటుచూడు! హరి హరీ! ఎంతకర్మము తటస్థించినది? ఆహా! ఏమిమాటలాడుచుంటివి! నీవడుగుటయు నేనంగీకరింపక పోవుటకూడనా? అటు లెప్పుడైన జరిగెనా? ఈతనువున జీవములుండఁగ నటులెన్నఁడైన సంభవించునా? ఎంతమాట! నీవర్థింపకుండనే నీచిత్తస్థములగు నభిలాషలను నీముఖలక్షణములఁబట్టియు, నీవాగ్వైఖరినిబట్టియు, నీపరిహారకులవలనఁ దెలిసికొనియు నేనింతదనుక నెఱవేర్చుచు నీపరిచర్యను జేయుచుంటినని నీవెఱుఁగవా? నీపరిచారికలెఱుఁగరా? నామనస్సాక్షి యెఱుఁగదా? లోకమెఱుఁగదా? పరిపాలించు భగవంతుఁడెఱుఁగఁడా? నేను నీకు సర్వదా వశుఁడనైతి ననుటకు నాదైన్యము ప్రబల నిదర్శనము కాదా? లోకోత్తరమైన నీసౌందర్యము ప్రబలతరమైన నిదర్శనముకాదా? ఓసివెఱ్ఱిదానా! ముసలిదశరథుని ముక్కుఁబట్టుకొని యిష్టానుసార మాడించు ముద్దులయిల్లాలెవతె యని యాబాలవృద్ధులలో నెవరినడిగిననైనఁ "గైకేయి, కైకేయి"యని వారేకగ్రీవముగఁ బలుకరా? అట్టిజనవాక్యమందులకుఁ బ్రబలతమనిదర్శనము కాదా? ఇంతయేల? నన్ను నారాజ్యమును శాసించునది నీవేకదా? అబ్బబ్బ! కైకేయీ! నన్ను క్షమింపుము. నీవడుగఁదలఁచినకోరిక నీకిచ్చుట కిష్టములేక నిన్నేమియు నేననలేదు. అనవసరవచోవ్యాసంగ మేల? ప్రస్తుతాంశమునకు రమ్ము.

సీ. చిదిమినఁ బాల్గాఱు చెక్కుటద్దములపై
 జిలిబిలిచిఱునవ్వు లొలయువాఁడు
కాళ్ళగజ్జెలు గల్లుగల్లుమనంగ నం
 దలికనుల్చల్లగాఁ దిరుగువాఁడు
బుడిబుడినుడువులఁ బూర్వభూపాలగా
 థల నేను గుడుచుచోఁ బలుకువాఁడు
రాఘవా! ముద్దీయరా యన్న నెగిరిగం
 తిడుచుహాయిగఁ గౌఁగిలించువాఁడు

గీ. నట్టిపదునాలుగేఁడులలోట్టె నెట్టు
లసురభీకరవనసీమ కంపువాఁడ
ననుచు నేడ్చితి నెప్పుడోయపుడు; మఱల
నిపుడు నీమూలమున నట్టు లేడ్చుచుంటి.

సీ. ఎవ్వానిఁదాపసి కీయ నేడ్చితి నని
 యింతదూర ముపన్యసించినావో
యెవ్వానిజననము యుద్ధమత్ప్రభుసౌఖ్య
 వననాటకమునకు నాందియయ్యె
నెవ్వానిపైమోహ మిట్టులు నన్నాఁడు
 దానికంటెను జాలవానిఁజేసె
నెవ్వానిమూఁపుపై నెగయనున్నది రేపు
 రఘువంశమహనీయరాజ్యలక్ష్మి

గీ. యెవనిచేతులవీఁడుగా నేను వెడలి
పోవుటకు వేయిదేవుళ్ళ మ్రొక్కుచుంటి
నట్టిరఘురాముతో నొట్టుఁబెట్టుకొందు
సరికదా! కోరు, సందేహసరణి మాని.

కైక—సరే చాలు! ఓత్రింశత్కోటిదేవతలారా! సూర్యచంద్రభగవానులారా! ఓపంచభూతములారా! దశదిక్కులారా! వింటిరా! వింటిరా! నాప్రాణనాథుని ఘోరప్రమాణము! మీరందఱందులకు సాక్షులు.

—పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులు.

వరలక్ష్మీ స్తోత్రము

నమస్తే మహామాయే
శ్రీపీఠే సురపూజితే
శంఖచక్రగదాహస్తే
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
నమస్తే గరుడారూఢే
కోల్లాపురి భయంకరీ
కౌమారీ వైష్ణవీ బ్రాహ్మీ
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
సర్వదా సర్వవరదే
సర్వదురితనివారిణీ
సర్వైశ్వర్యప్రదం దేవీ
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
అక్షయంబీయతే దేవీ
ఆదిశక్తి మహేశ్వరీ
యోగినీ యోగిసంభూతే
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
పద్మాసనస్థితే దేవీ
పరబ్రహ్మపరాయణీ
పరమేశ్వరి మహామాయే
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
శ్వేతాంబరధరం దేవీ
నానాలంకారభూషణీ
జగస్థితు జగన్మాతే
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.
సిద్ధిబుద్ధిప్రదే దేవీ
నిత్యభక్తి పరాయణీ
మంత్రసిద్ధికరం దేవీ
వరలక్ష్మీ నమోస్తుతే.